

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Aplikace zásady opatrnosti v akciové společnosti

Application of the Prudence Principle in a Joint-stock Company

Student: Bc. Petra Podzemná

Vedoucí diplomové práce: Ing. Jana Hakalová, Ph. D.

Ostrava 2013

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Petra Podzemná**
Studijní program: N6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6202T049 Účetnictví a daně
Specializace: 00 Účetnictví a daně
Téma: **Aplikace zásady opatrnosti v akciové společnosti**
Application of the Prudence Principle in a Joint-stock Company

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Účetní a daňové aspekty zásady opatrnosti podle české legislativy
3. Nástroje pro aplikaci zásady opatrnosti podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví
4. Analýza aplikace nástrojů zásady opatrnosti ve společnosti DEZA, a.s.
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

JÍLEK, Josef a Jitka SVOBODOVÁ. *Účetnictví podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví 2012.*

2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 448 s. ISBN 978-80-247-4255-7.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Účetnictví podnikatelů 2012.* 9. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 712 s.

ISBN 978-80-7357-744-5.

RYNEŠ, Petr. *Podvojně účetnictví a účetní závěrka 2012.* 12. vyd. Olomouc: ANAG, 2012. 1096 s. ISBN 978-80-7263-714-0.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Jana Hakalová, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 26.04.2013

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem celou práci vypracovala samostatně, mimo Přílohu č. 9, která mi byla dána k dispozici.

V Ostravě dne 26. 4. 2013

.....*Petra Podzemná*.....

Bc. Petra Podzemná

OBSAH

1. Úvod	5
2. Účetní a daňové aspekty zásady opatrnosti podle české legislativy	7
2.1. Účetnictví a účetní zásady	7
2.1.1. Všeobecně uznávané předpoklady a zásady	8
2.2. Zásada opatrnosti	9
2.3. Rezervy v účetních a daňových souvislostech	10
2.3.1. Charakteristika rezerv a její druhy	10
2.3.2. Rezervy v účetnictví	11
2.3.2.1. Účtování rezerv	12
2.3.2.2. Vykazování rezerv v účetních výkazech	14
2.3.2.3. Inventarizace	15
2.3.3. Účetní rezervy – „ostatní“ rezervy	15
2.3.3.1. Charakteristika účetních rezerv	16
2.3.4. Rezervy dle zákona o rezervách	18
2.3.4.1. Rezerva na opravy hmotného majetku	20
2.3.4.2. Ostatní rezervy dle zákona o rezervách	23
2.4. Účetní a daňová problematika opravných položek	24
2.4.1. Definice opravných položek a jejich členění	25
2.4.2. Zachycení opravných položek v účetnictví	26
2.4.2.1. Význam inventarizace pro tvorbu opravných položek	29
2.4.2.2. Zobrazení opravných položek v účetních výkazech	30
2.4.3. Účetní opravné položky	30
2.4.4. Opravné položky dle zákona o rezervách	32
2.4.4.1. Opravné položky podle § 8 zákona o rezervách	35
2.4.4.2. Odpis pohledávky	39
2.5. Odpisy jako nástroj zásady opatrnosti	40
2.5.1. Úvod do problematiky odpisů	40
2.5.2. Účetní odpisy	42
2.5.2.1. Postup odpisování	43
2.5.2.2. Účtování odpisů a zobrazení v účetních výkazech	45
2.5.2.3. Komponentní odpisování	47
2.5.3. Daňové odpisy	48
2.5.3.1. Odpisy dlouhodobého hmotného majetku	49
2.5.3.2. Odpisy dlouhodobého nehmotného majetku	52
3. Nástroje pro aplikaci zásady opatrnosti podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví	54
3.1. Úvod do problematiky mezinárodních účetních standardů	54
3.2. Ocenění majetku po jeho prvotním zaúčtování	55
3.2.1. Ocenění hmotného majetku po okamžiku zaúčtování podle IAS 16	56

3.2.2. Ocenění nehmotného majetku po okamžiku zaúčtování podle IAS 38.....	58
3.2.3. Srovnání metod ocenění aktiv po prvotním zaúčtování	59
3.3. Znehodnocení aktiv podle IAS 36	60
3.4. Rezervy a podmíněné závazky podle IAS 37	61
4. Analýza aplikace nástrojů zásady opatrnosti ve společnosti DEZA, a.s.	63
4.1. Charakteristika společnosti.....	63
4.2. Analýza aplikace zásady opatrnosti u dlouhodobého majetku společnosti DEZA, a.s.	67
4.2.1. Analýza dlouhodobého nehmotného majetku	67
4.2.2. Analýza dlouhodobého hmotného majetku	69
4.3. Vyhodnocení aplikace zásady opatrnosti u oběžných aktiv společnosti DEZA, a.s. ...	74
4.3.1. Opravné položky u zásob	75
4.3.2. Opravné položky u pohledávek	80
4.4. Analýza aplikace zásady opatrnosti prostřednictvím rezerv ve společnosti DEZA, a.s.	85
4.4.1. Analýza jednotlivých druhů rezerv	85
4.4.2. Analýza trendů vývoje rezervy na opravy hmotného majetku.....	91
4.4.3. Deponování peněžních prostředků ve výši vytvořené rezervy na opravy hmotného majetku v praxi.....	94
4.5. Aplikace mezinárodních standardů účetního výkaznictví ve společnosti DEZA, a.s.	96
4.6. Ekonomická krize a aplikace nástrojů zásady opatrnosti ve společnosti DEZA, a.s. .	97
5. Závěr	102
Seznam použité literatury.....	104
Seznam zkratk	106
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
Seznam příloh	
Přílohy	

1. ÚVOD

Závěr studia oboru Účetnictví a daně na Ekonomické fakultě Vysoké školy báňské – Technické univerzity v Ostravě s sebou přinesl nelehké rozhodnutí – zvolit téma diplomové práce. Pětileté studium oboru zaměřeného na dvě spolu více či méně související problematiky ukázalo, že závislost a provázanost obou těchto disciplín je příliš podstatná na to, aby závěrečná práce byla zaměřena pouze na jednu z nich.

Diplomová práce by tedy měla být zaměřena jak na problematiku účetní, tak na problematiku daňovou. Ale čeho by se měla týkat konkrétně? Odpovědět na tuto otázku nebylo lehké. Námět práce ovlivnila zejména společnost DEZA, a.s., které se týká praktická část této práce. Snahou bylo zvolit téma zajímavé a aktuální, které bude mít význam a smysl i pro tuto společnost.

Na základě debaty mezi autorkou práce a společností DEZA, a.s. vzniklo téma „**Aplikace zásady opatrnosti v akciové společnosti**“. Naplnění této zásady v legislativních podmínkách České republiky probíhá zejména prostřednictvím **rezerv, opravných položek a odpisů**. Jedná se o nástroje, které zasahují jak do problematiky účetní, tak do problematiky daňové - účetní problematika zmíněných nástrojů naplňuje onu zásadu opatrnosti, ale vedle toho společnosti při aplikaci těchto nástrojů neopomíjejí jejich daňové dopady. Diplomová práce je tedy zejména z důvodu komplexního pohledu na problematiku rezerv, opravných položek a odpisů zaměřena na „*obě strany mince*“ – na účetnictví i na daně.

Cílem této diplomové práce je vymezit účetní a daňové aspekty nástrojů zásady opatrnosti podle české legislativy, charakterizovat tyto nástroje podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví a analyzovat jejich aplikaci ve společnosti DEZA, a.s.

Vedlejším cílem této diplomové práce je **zpracování komplexního pohledu na nástroje zásady opatrnosti – tj. na rezervy, opravné položky a odpisy – a to z hlediska účetního i daňového** tak, aby práce mohla být v praxi využívána jako podpůrný materiál při jejich aplikaci.

Zásada opatrnosti podle české legislativy je řešena ve druhé kapitole. První část se věnuje významu zásady opatrnosti v účetnictví obecně. Další podkapitoly jsou zaměřeny na

jednotlivé nástroje zásady opatrnosti – rezervy, opravné položky a odpisy – zejména na jejich členění a obecnou definici, účetní problematiku – způsoby účtování, vykazování, účetní členění apod. – a v neposlední řadě je zmíněno i daňové hledisko jednotlivých nástrojů zásady opatrnosti.

Ve třetí kapitole je nastíněno pojetí nástrojů zásady opatrnosti – tedy rezerv, opravných položek a odpisů – v rámci mezinárodních standardů účetního výkaznictví. Kapitola není členěna podle jednotlivých nástrojů zásady opatrnosti, ale podle jednotlivých mezinárodních účetních standardů, které se věnují problematice, jež obsahově odpovídá nástrojům zásady opatrnosti tak, jak je známe podle české legislativy. Pojetí nástrojů zásady opatrnosti podle US GAAP není v této diplomové práci řešeno.

Analýza aplikace nástrojů zásady opatrnosti ve společnosti DEZA, a.s. je obsahem kapitoly čtvrté. Po krátkém představení společnosti DEZA, a.s. jsou analyzovány jednotlivé nástroje zásady opatrnosti, se zaměřením na jejich využití, charakteristiku i jejich vliv na základ daně z příjmů. V závěru této kapitoly je zachycen vztah společnosti DEZA, a.s. k mezinárodním standardům účetního výkaznictví a také význam ekonomické krize na vývoj nástrojů zásady opatrnosti v čase.

Při zpracování diplomové práce byly použity metody popisu, analýzy a komparace.

2. ÚČETNÍ A DAŇOVÉ ASPEKTY ZÁSADY OPATRNOSTI PODLE ČESKÉ LEGISLATIVY

Kapitola Účetní a daňové aspekty zásady opatrnosti podle české legislativy se v první řadě věnuje všeobecně uznávaným předpokladům a účetním zásadám v účetnictví s důrazem na již zmiňovanou zásadu opatrnosti. V jednotlivých podkapitolách jsou jednotlivé nástroje zásady opatrnosti – tj. rezervy, opravné položky a odpisy – charakterizovány z pohledu obecného, účetního i daňového. Přestože naplnění zásady opatrnosti je záležitostí zejména účetního pohledu všech zmiňovaných nástrojů, pro komplexní pohled na problematiku je přidán i pohled daňový, který při aplikaci těchto nástrojů v praxi není zanedbatelný.

2.1. ÚČETNICTVÍ A ÚČETNÍ ZÁSADY

Účetnictví lze v nejširším slova smyslu chápat jako systém záznamů, jejichž předmětem je sledování hospodaření konkrétních subjektů – jejich majetku, závazků a samozřejmě jejich výsledků dosažených v průběhu hospodaření. Vývoj účetnictví se projevuje různými druhy účetních soustav, variantností účetních systémů a odlišnými způsoby vedení účetních záznamů.

Účetnictví lze chápat jako proces – tvůrčí činnost – při které dochází k rozpoznání a oceňování jednotlivých složek majetku a zdrojů jeho krytí. Zároveň lze účetnictví chápat jako formu komunikace – jedná se o způsob předávání finančních informací o účetní jednotce směrem k uživatelům účetnictví, jehož cílem je poskytnout dostatečné informace pro vytvoření kvalifikovaného názoru potřebného pro učinění správných (zejména podnikatelských, případně i investičních) rozhodnutí. Za uživatele účetnictví můžeme považovat zejména vlastníky podniku, investory, věřitele, dodavatele i zákazníky, ale také orgány státní správy či konkurenční subjekty.

Úkolem účetnictví je věrně a poctivě zaznamenat ekonomickou realitu podnikatelského subjektu. Pro tyto potřeby se během vývoje účetnictví vytvořila soustava relativně neměnných metodických prvků, které představují základní nástroje k uskutečňování účetnictví jako pracovního procesu. Vedle metodických prvků se rovněž vyvinuly a stále se dále vyvíjejí **účetní zásady** a předpoklady, které redukují variantnost uplatnění metodických

prvků finančního účetnictví, umožňují dosažení určitého stupně srovnatelnosti účetních informací a nastolují základní předpoklady zobrazení předmětu účetnictví.

Účetní zásady a předpoklady jsou často označovány za „*všeobecně uznávané*“, což značí, že je lze považovat za obecně přijímaná základní pravidla. Většinou bývají tyto zásady zakomponovány do účetních předpisů nebo standardů v rámci jednotlivých zemí – v rámci národní regulace účetnictví. O stupeň výše je pak mezinárodní harmonizace účetnictví, jejímž cílem je sjednocení účetních zásad, předpokladů a pravidel, které umožní srovnatelnost účetních záznamů celosvětově.

2.1.1. VŠEOBECNĚ UZNÁVANÉ PŘEDPOKLADY A ZÁSADY

Účetní zásady a předpoklady představují základní pravidla, které by účetní jednotka měla respektovat při využívání účetních metod. Účetními metodami rozumíme např. oceňování, sestavování účetní závěrky apod. Pokud by tato všeobecně uznávaná pravidla neexistovala, pak by si každá účetní jednotka mohla vytvořit svá individuální pravidla, čímž by se znemožnila možnost porovnání účetních informací a zejména účetních závěrek. Účetní zásady zpravidla jdou ruku v ruce s dalšími – zejména účetními, ale i daňovými – předpisy – zákony, vyhláškami a účetními standardy.

Účetní **předpoklady** představují základní východiska účetního zobrazení. *Dvořáková¹ (2010)* vyjmenovává tyto účetní předpoklady:

- *předpoklad vymezení účetní jednotky,*
- *předpoklad měřitelnosti hodnoty peněžní jednotkou (tj. předpoklad pevné – stálé – kupní síly peněžní jednotky),*
- *předpoklad trvání podniku (going concern),*
- *předpoklad periodického zjišťování výsledku hospodaření a*
- *akruální koncept.*

¹ DVOŘÁKOVÁ, Dana. *Základy účetnictví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 308 s. ISBN 978-80-7357-544-1.

Účetní **zásady** představují soubor pravidel, která je nutno dodržovat při vedení účetnictví, při sestavování účetních výkazů i při jejich prezentaci a předkládání uživatelům těchto výkazů. Účetní jednotky uplatňují při vedení účetnictví zejména tyto účetní zásady¹:

- *zásada přednosti obsahu před formou,*
- *zásada konzistence a kontinuity účetních informací,*
- *zásada historických cen (nákladů),*
- *zásada opatrnosti,*
- *okamžik uznání (realizace) výnosů,*
- *zásada přiřazování nákladů výnosům,*
- *zásada významnosti,*
- *zásada rovnováhy nákladů a užitku.*

2.2. ZÁSADA OPATRNOSTI

Opatrnost je rozumný odhad současných i budoucích jevů s přihlédnutím k rizikům a možným ztrátám s vlivem na následující období. Obecně v účetnictví platí dvě pravidla:

- aktiva a výnosy se nesmějí nadhodnocovat a současně,
- pasiva a náklady se nesmějí podhodnocovat.

Podle zásady opatrnosti by se v účetnictví do výše zisku měly promítat všechny předpokládané a očekávané ztráty, rizika a znehodnocení majetku, i když ještě nenastaly a tudíž jejich výše není spolehlivě určitelná. Naproti tomu by se v účetnictví všechny kladné operace – tj. zisky a zhodnocení majetku – měly projevit až v okamžiku jejich skutečné realizace. Všechny tyto operace je ale třeba provádět v souladu s aktuálním principem – nelze snižovat výsledek hospodaření, aniž by v průběhu účetního období nedošlo ke skutečným událostem, které by k tomuto kroku vedly.

Použití této zásady je zakotveno i v zákoně č. 563/1991 Sb., o účetnictví – jde tedy o praxi obecně dodržovanou. Tento zákon v § 25 odst. 3 stanoví: „Účetní jednotky při oceňování ke konci rozvahového dne zahrnují jen zisky, které byly dosaženy, a berou v úvahu všechna předvídatelná rizika a možné ztráty, které se týkají majetku a závazků a jsou jim známy do okamžiku sestavení účetní závěrky, jakož i všechna snížení hodnoty bez ohledu na to, zda je výsledkem hospodaření účetního období zisk nebo ztráta.“

A dále zákon v § 26 hovoří o:

- snížení ocenění zásob na základě inventarizací zjištěných rozdílů v jejich účetním a reálném ocenění,
- zvýšení, resp. snížení hodnoty závazků, pakliže inventarizace odhalí tyto skutečnosti.

Rezervy, opravné položky a odpisy považuje zákon o účetnictví v § 26 odst. 3 za způsob vyjádření změn v ocenění podle § 25 odst. 3. Tyto tři účetní metody tedy považujeme za nástroje zásady opatrnosti, kterými se tato práce zabývá. Protože problematika zejména daňových odpisů je velmi rozsáhlá, jsou v rámci práce řešeny spíše okrajově, pro doplnění. Diplomová práce je zaměřena taktéž na nezbytnou koordinaci s daňovými předpisy, především ve vztahu k zákonu č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů a k zákonu č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů.

2.3. REZERVY V ÚČETNÍCH A DAŇOVÝCH SOUVISLOSTECH

Podkapitola týkající se prvního nástroje zásady opatrnosti – tj. rezerv – je zaměřena na jejich charakteristiku a členění, na obecná pravidla vykazování rezerv v účetnictví, na specifika účetních rezerv a v neposlední řadě také na rezervy zákonné.

2.3.1. CHARAKTERISTIKA REZERV A JEJÍ DRUHY

Rezerva, jakožto nástroj zásady opatrnosti, slouží účetní jednotce k „rozložení“ velkého očekávaného nákladu do více účetních období. Jestliže účetní jednotka předpokládá v budoucnu náklad, který by mohl významným způsobem v negativním slova smyslu ovlivnit její výsledek hospodaření, může na tento náklad tvořit rezervu a tím tento významný náklad z účetního hlediska „rozptýlit“ do více účetních období.

V účetnictví se tedy jedná o **náklad**, kdy známe účel, pro který se tvoří, ale pouze odhadujeme jeho výši a období, jehož se bude finálně dotýkat.

A zároveň se rezerva v účetnictví promítne jako **závazek** – jedná se o **cizí zdroj krytí** majetku účetní jednotky, protože:

- vyjadřuje potencionální – budoucí závazek vůči třetím osobám – např. vůči odběratelům výrobků z důvodů záručních oprav,
- předpokládá vynaložení výdajů v budoucích obdobích na předem stanovený účel – tzv. vnitřní dluh účetní jednotky – např. v případě oprav dlouhodobého hmotného majetku.

Rezerva je cizí zdroj, protože ji nelze použít na financování provozní činnosti účetní jednotky.

Rezervy zpravidla členíme takto:

- **podle určení** – a to na:
 - rezervy účelové – tvoří se na konkrétní a předem stanovený účel (např. na opravu dlouhodobého majetku, na restrukturalizaci),
 - rezervy obecné – netvoří se na konkrétní účel (ke konkrétnímu majetku), ale při existenci rizik, které by v budoucnosti mohly vést ke vzniku výdajů nebo snížení výnosů (např. rezerva na rizika a ztráty z podnikání),
- **podle vztahu k dani z příjmů** na:
 - daňové rezervy (zákonné) – tj. ty, které jsou z hlediska daně z příjmů považovány za náklad na dosažení, zajištění a udržení příjmů účetní jednotky – podrobně viz kapitola 2.3.4. Rezervy dle zákona o rezervách,
 - účetní rezervy (nedaňové) – tj. rezervy tvořené na základě rozhodnutí účetní jednotky, zpravidla podle vnitřních účetních směrnic a účetních předpisů; více viz kapitola 2.3.3. Účetní rezervy – „ostatní“ rezervy.

Dále se můžeme setkat s členěním rezerv **podle oblasti, které se dotýkají**, tj. rozlišujeme rezervy provozní, finanční a mimořádné. Od tohoto členění se také odráží jejich zaúčtování na příslušné nákladové účty podle toho, jaké oblasti se v podniku dotýkají.

2.3.2. REZERVY V ÚČETNICTVÍ

Jak již bylo řečeno, **rezerva představuje zdroj určený k pokrytí budoucích závazků nebo výdajů**, u nichž je znám účel, je pravděpodobné, že závazek (výdaj) nastane, avšak zpravidla není jistá částka nebo datum, ke kterému závazek (výdaj) vznikne. Rezerva se svou

povahou chová podobně jako výdaj příštího období – zvyšuje současné náklady v důsledku očekávaných budoucích výdajů. Občas může být problém s odlišením rezerv od položek přechodných účtů, jakými jsou časové rozlišení nákladů a dohadné položky. Všechny tyto účetní kategorie mají podobnou věcně časovou náplň a současně jde ve všech případech o položky ne zcela jisté. Rozhodující zpravidla bývá množství informací, které v okamžiku zaúčtování o dané položce máme k dispozici. Z obecného hlediska tedy můžeme určit následující rozhodující parametry:

- účel, na který bude položka použita,
- období, do kterého má být položka zaúčtována tak, aby vyhovovala aktuálnímu principu vedení účetnictví,
- znalost či neznalost subjektu, se kterým vypořádání platby proběhne a samozřejmě
- výše částky, o které je nebo bude účtováno.

Přehledné srovnání všech těchto parametrů u konkrétních účetních kategorií je uvedeno v Tab. 2.1.

Tab. 2.1 Rozdíly mezi přechodnými účty a rezervou

Účetní položka	Parametr, který je znám				Příklad využití
	účel	období	subjekt vypořádání platby	částka	
Rezerva	<i>ANO</i>	<i>NE</i>	<i>NE</i>	<i>NE</i>	záruční opravy, soudní spory, ekologické škody
Dohadná položka	<i>ANO</i>	<i>ANO</i>	<i>ANO</i>	<i>NE</i>	nepotvrzené pojistné plnění od pojišťovny
Časové rozlišení nákladů	<i>ANO</i>	<i>ANO</i>	<i>ANO</i>	<i>ANO</i>	nájemné placené na delší časové období než je délka účetního období

Zdroj: vlastní zpracování

2.3.2.1. Účtování rezerv

Problematiku účtování rezerv upravuje zejména:

- § 16 a § 57 vyhlášky č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví pro účetní jednotky, které jsou podnikateli a
- Český účetní standard 004 – Rezervy.

Účetní jednotky by si dále měly stanovit svá podrobnější pravidla při aplikaci a použití rezerv ve svých vnitřních účetních předpisech, směrnících a postupech.

Při účtování o rezervách pracujeme s kapitálovými účty z účtové skupiny 45 – Rezervy souvztažně s nákladovými účty v účtových skupinách:

- 55 – Odpisy, rezervy, komplexní náklady příštích období v provozní oblasti,
- 57 – Rezervy a opravné položky ve finanční oblasti,
- 58 – Mimořádné náklady a
- 59 – Daně z příjmů, převodové účty a rezerva na daň z příjmů.

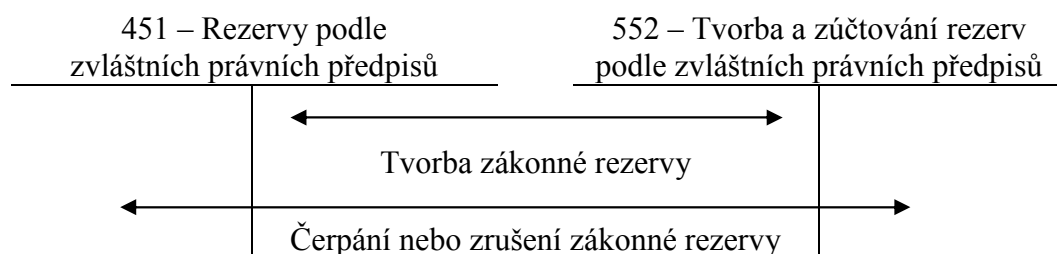
Tvorbu rezervy zachytíme na stranu MD příslušného nákladového účtu, čímž dochází ke snížení výsledku hospodaření za dané účetní období. Čerpání, snížení či rušení rezervy účtujeme na stranu D nákladových účtů v období, kdy k této skutečnosti dojde. Tímto účetním zachycením dojde k vyrovnaní jednorázového nákladu, který vznikl naplněním podstaty pro tvorbu rezervy, a tudíž nemá tak zásadní vliv na výsledek hospodaření.

Protiúčtem při zachycení rezerv jsou pasivní účty z účtové skupiny 45 – Rezervy. Prostřednictvím těchto účtů se zůstatky vytvořených rezerv přenášejí do dalších účetních období – kumulují se. Jedná o položku (s ohledem na její významnost), která je podrobněji rozepsána v příloze účetní závěrky, protože její vypovídací hodnota v rozvaze není dostačující. Účet rezerv nesmí mít nikdy aktivní zůstatek – tzn. rezervy se nemohou tzv. „přečerpat“.

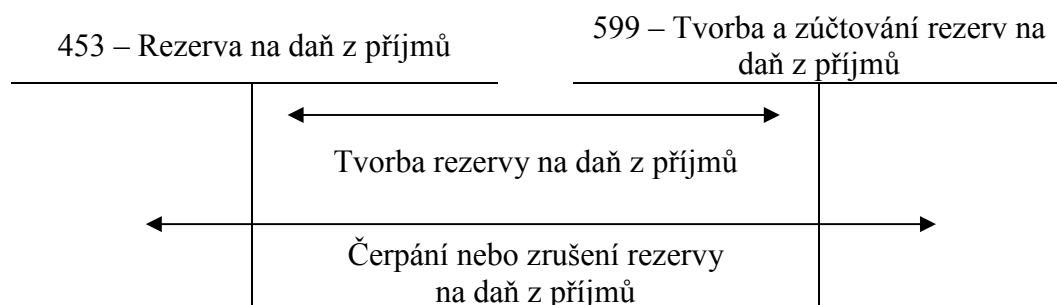
Pro lepší přehled o evidenci jednotlivých rezerv je praktické vést analytické účty podle jejich jednotlivých druhů.

Následující účetní schémata (Obr. 2.1, 2.2 a 2.3) zobrazují použití příslušných účtů v souvislosti s tvorbou, čerpáním či zrušením dané konkrétní rezervy.

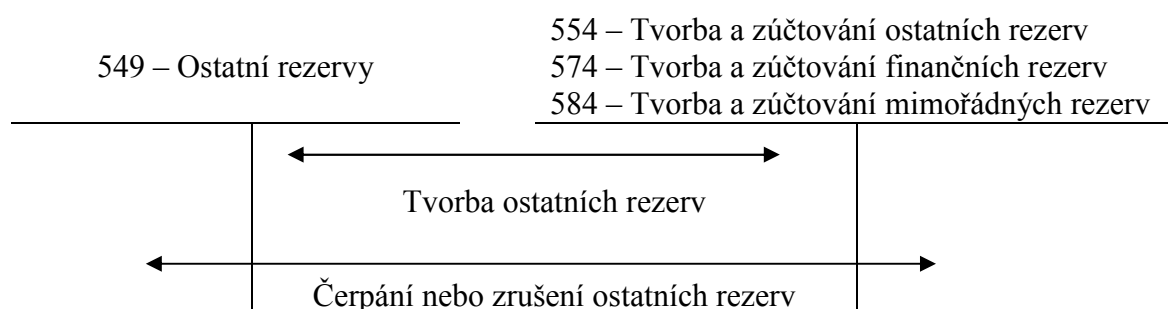
Obr. 2.1 Schéma účtování zákonných rezerv

Obr. 2.2 Schéma účtování rezervy na daň z příjmů

Obr. 2.3 Schéma účtování ostatních (účetních) rezerv

O rezervách se zpravidla účtuje v rámci operací souvisejících s účetní uzávěrkou tj. ke konci účetního období. Při jejich tvorbě, případně zrušení, je třeba brát zřetel i na události, které se staly v mezidobí od rozvahového dne do okamžiku sestavení účetní závěrky.

2.3.2.2. Vykazování rezerv v účetních výkazech

Rezerva vzhledem ke své povaze vstupuje do základních tří částí účetní závěrky - do rozvahy, výkazu zisku a ztrát i do přílohy k účetní závěrce.

V **rozvaze** najdeme rezervy v pasivech, v cizích zdrojích, v položce B.I. Rezervy. Ta se dále dělí na položky:

- B.I.1 Rezervy podle zvláštních předpisů,
- B.I.2 Rezervy na důchody a podobné závazky,
- B.I.3 Rezerva na daň z příjmů,
- B.I.4 Ostatní rezervy.

První tři položky mají svou konkrétní náplň (viz dále). Položka poslední – Ostatní rezervy – v sobě skrývá všechny ostatní rezervy, které účetní jednotka může tvořit. O to podrobněji by se touto položkou měla zabývat příloha k účetní závěrce.

Ve **výkazu zisku a ztráty v druhovém členění** se rezervy tvořené v rámci provozní oblasti vykazují v položce „*G. Změna stavu rezerv a opravných položek v provozní oblasti a komplexních nákladů příštích období*“. Položka obsahuje rozdíl mezi konečným a počátečním stavem rezerv, opravných položek a komplexních nákladů příštích období. Může nabývat i záporné hodnoty.

Pokud by se jednalo o rezervu vytvořenou v rámci finanční oblasti, vykazovala by se v položce „*M. Změna stavu rezerv a opravných položek ve finanční oblasti*“. Charakteristika položky je obdobná, jako tomu bylo u položky G.

V **příloze** k účetní závěrce účetní jednotka uvede stručnou charakteristiku tvorby jednotlivých rezerv včetně vykazání jejich počátečních stavů, tvorby, čerpání či zrušení a samozřejmě jejich konečný stav.

2.3.2.3. Inventarizace

Rezervy je nutné minimálně jednou ročně inventarizovat. Podléhají dokladové inventuře, kdy posuzujeme jejich výši a odůvodněnost. Výstupem je inventurní soupis se všemi svými náležitostmi. Při sestavení roční účetní závěrky se opět ověřuje, zda vytvořená rezerva svou výší a zejména podstatou odpovídá realitě. Pro lepší kontrolu je vhodné ve vnitřním předpisu účetní jednotky stanovit tituly pro tvorbu rezerv, důvody jejich tvorby, způsob výpočtu jejich výše, uvedení postupu k jejímu vytvoření a použití. U rezerv, které jsou uplatňovány jako daňový náklad, by toto mělo být samozřejmostí.

2.3.3. ÚČETNÍ REZERVY – „OSTATNÍ“ REZERVY

Z účetního hlediska rozumíme „ostatními rezervami“ všechny ty, které nejsou „zákonné“ – viz dále. Účetní jednotka tyto rezervy tvoří bez jakéhokoli omezení na základě svého rozhodnutí a potřeb, ale současně se takto vytvořené rezervy nikdy nepovažují za náklad na dosažení, zajištění a udržení příjmů podle zákona o dani z příjmů. Jde tedy o náklady nedaňové, které se při zjišťování základu daně stávají připočitatelnou položkou hospodářského výsledku.

Účetní rezervy tvoří účetní jednotka zpravidla v souladu se svou vnitřní účetní směrnicí. Význam jejich tvorby je přímým odrazem § 25 odst. 3 a § 26 odst. 3 zákona o účetnictví, které zdůrazňují zohlednění všech rizik a možných ztrát v ocenění majetku a závazků k rozvahovému dni právě prostřednictvím rezerv (viz výše kapitola 2.2. Zásada opatrnosti). V případech, kdy je k danému majetku tvořena opravná položka, účetní rezervu k těmto majetku nelze tvořit.

Motivace k vytváření ostatních – účetních rezerv je v podnikatelské praxi velmi malá. Protože vytvořená rezerva nenese podnikatelům žádné daňové výhody, zpravidla se jim vyhýbají. A tak je zcela běžné, že účetní rezervy tvoří pouze účetní jednotky podléhající povinnosti auditu. Pokud auditor uzná za vhodné rezervu vytvořit a účetní jednotka takto neučiní (záleží i na významnosti potencionální výše rezervy), auditor by pak neměl vydat výrok bez výhrad. Z tohoto důvodu většinou účetní jednotky dají na doporučení auditora a rezervu vytvoří.

2.3.3.1. Charakteristika účetních rezerv

Na základě § 26 odst. 3 zákona o účetnictví se za účetní rezervy považuje:

- rezerva na rizika a ztráty,
- rezerva na daň z příjmů,
- rezerva na důchody a podobné závazky,
- rezerva na restrukturalizaci.

Mimo tyto vyjmenované rezervy se můžeme setkat také s řadou dalších ostatních rezerv, které nedefinuje ani zákon o rezervách ani zákon o účetnictví. Zpravidla se jedná např. o rezervy na opravy majetku nad rámec zákona o rezervách, smluvní pokuty a penále, rizika nekrytá pojištěním, soudní spory, poskytování mimořádných záruk apod.

Rezerva na rizika a ztráty se vytváří v okamžiku, kdy jsou tyto skutečnosti známy na základě současných jednotlivých případů – např.: rezerva na ekologické škody, rezerva na bezplatné záruční opravy apod. Obecné, blíže nespecifikované rezervy, např. na rizika z podnikání vytvářet nelze. Jejich výše by se měla odvíjet od známých skutečností (rozvrhové základy) – např. rezerva na záruční opravy by se mohla odvíjet od výše výnosů z těchto výrobků apod. Zpravidla ji stanovujeme procentem.

Rezervu na daň z příjmů vykazujeme dle vyhlášky č. 500/2002 Sb. v případě, kdy okamžik sestavení účetní závěrky předchází okamžiku sestavení řádného daňového přiznání – o dani účtujeme v předpokládané výši. K takovéto situaci dochází zejména u větších firem a to například v situaci, kdy musí být z konsolidačních důvodů účetní závěrka dceřiných společností konsolidačního celku sestavena podle skupinových konsolidačních pravidel v potřebném předstihu (např. v rámci konsolidačního celku, do něhož spadá analyzovaná společnost DEZA, a.s., je to do konce druhého měsíce po rozvahovém dni). Daň z příjmů je tedy potřeba do účetních výkazů vhodným způsobem vyčíslit, i když účetní jednotka ještě nemá sestavené daňové přiznání k dani z příjmů právnických osob. To je účetní jednotka podléhající konsolidaci nebo auditu povinna podat až po uplynutí šesti měsíců po skončení účetního období. Vytvořená rezerva se v následujícím období rozpustí ve prospěch nákladů a současně s touto operací se zaúčtuje zjištěná skutečná daňová povinnost ve prospěch účtu 341 – Daň z příjmů.

Účetní jednotka uvede v rozvaze položku B.I.3. Rezerva na daň z příjmů ve výši vytvořené rezervy snížené o uhrazené zálohy na daň z příjmů, pokud jsou tyto zálohy nižší než předpokládaná daň. Pokud jsou zálohy vyšší nebo rovny předpokládané dani, účetní jednotka v rozvaze položku B.I.3. Rezerva na daň z příjmů neuvede vůbec (vzniká nulová daňová povinnost nebo přeplatek na dani – tzn. snížení pohledávky z uhrazených záloh v aktivech). Podrobný rozpis zaplacených záloh a vytvořené rezervy na splatnou daň se zveřejní v příloze k účetní závěrce.

Česká legislativa tento postup stanoví nejdříve za účetní období začínající 1. 1. 2012 nebo později. Do 31. 12. 2011 se rezerva na daň z příjmů neupravovala o uhrazené zálohy, tvořila se v celkové odhadované výši daňové povinnosti (zálohy se do ní vůbec nezahrnovaly). Za zmínku stojí skutečnost, že společnost DEZA, a.s. (podobně jako další společnosti konsolidačního celku mateřské společnosti), tento postup po doporučení auditora uplatňovaly již řadu období před tímto datem.

Rezerva se vytváří na budoucí úhradu, kterou bude účetní jednotka povinna odvést ve prospěch finančního úřadu. Proto se při tvorbě a vykazování této rezervy zohledňují i zaplacené zálohy na daň z příjmů. Výše rezervy se odvozuje od výsledku hospodaření z účetnictví a dále pak z kvalifikovaného posouzení daňové uznatelnosti jednotlivých nákladů a výnosů s vlivem slev a odčitatelných položek.

*„Položka B.I.2. **Rezerva na důchody a podobné závazky** se vykazuje, pokud účetní jednotka vytváří tuto rezervu na základě povinnosti vyplácet zaměstnancům důchody nebo podobné požitky uložené jí smlouvou nebo právním předpisem.“²* V současné době legislativních úprav důchodového systému v ČR nemá tato rezerva až takové opodstatnění, dá se považovat za jakousi možnost v budoucnosti.

Rezervu na restrukturalizaci charakterizuje český účetní standard č. 004 Rezervy. Tuto rezervu může účetní jednotka tvořit na základě programu restrukturalizace schváleného orgánem k tomu příslušným podle zvláštního právního předpisu, případně společníky. Restrukturalizací se pro účely tohoto standardu rozumí program, kterým se významně mění předmět činnosti účetní jednotky nebo způsob, jakým je činnost účetní jednotky prováděna.

Restrukturalizace může zahrnovat zejména přemístění podnikatelských aktivit do jiné oblasti (případně uzavření provozu), nebo utlumení nebo ukončení určité části podnikatelských aktivit.

Obsah této rezervy definuje § 16 odst. 4 vyhlášky č. 500/2002 Sb. a účetní standard č. 004 takto: *„Rezervu na restrukturalizaci lze tvořit a čerpat pouze na náklady nezbytně nutné k uskutečnění programu restrukturalizace, které nesouvisí s pokračujícími aktivitami účetní jednotky. K těmto nákladům nepatří náklady na přeškolení nebo přemístění zaměstnanců, kteří zůstávají v pracovním poměru, náklady na marketing apod.“*

Náklad na tuto rezervu je považován za mimořádný, a tudíž se o rezervě na restrukturalizaci účtuje v rámci účtové skupiny 58 – Mimořádné náklady.

2.3.4. REZERVY DLE ZÁKONA O REZERVÁCH

Jen velmi málo daňově uznatelných položek se může pyšnit samostatnou právní úpravou. Rezervám a opravným položkám se této „pocty“ v české legislativě dostalo. Regulace, omezení a podmínky při jejich tvorbě, potažmo rušení, jsou zákonem nastaveny zejména proto, aby jejich použitím nedocházelo k účelové optimalizaci daňové povinnosti.

Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů upravuje způsob tvorby a výši rezerv, které jsou nákladem vynaloženým na dosažení, zajištění a udržení příjmů podle § 24 odst. 2 písm. i) zákona o daních z příjmů.

² § 16 odst. 2 vyhlášky č. 500/2002 Sb.

Těmito rezervami rozumíme:

- bankovní rezervy,
- rezervy v pojišťovnictví,
- rezervy na opravu dlouhodobého majetku,
- rezervy na pěstební činnost,
- a ostatní rezervy vymezené zákonem o rezervách.

V těchto případech se jedná o **rezervy zákonné neboli daňově uznatelné**, které „odklánějí“ část výsledku hospodaření do cizích zdrojů a současně také „odkládají“ daňovou povinnost snížením základu daně z příjmů v období tvorby těchto rezerv. Čerpáním nebo zrušením rezerv se sice základ daně zvyšuje, ale současně se tímto kompenzuje již vzniklý (očekávaný) náklad, kvůli němuž rezerva vůbec existovala. Nejedná se tedy o běžnou jednorázovou daňovou položku, ale o dočasnou daňovou výhodu.

Rezerva se zpravidla tvoří procentem z určeného základu nebo v absolutní částce, případně zákon o rezervách stanoví jiný způsob její tvorby. Výdaj (náklad), na jehož úhradu rezerva vznikla, musí být přednostně uhrazen právě z této vytvořené rezervy.

Zákonná rezerva se do základu daně musí vždy promítnout prostřednictvím účetnictví, daňové (příp. jiné) evidence – nikdy se nejedná o položku ovlivňující základ daně pouze v rámci mimoúčetních úprav výsledku hospodaření na základ daně.

Vytvořenou rezervu podle výše popsaných pravidel **je nutné zrušit** ve zdaňovacím období, kdy pominuly důvody její další tvorby, např. v okamžiku, kdy:

- majetek, na který byla rezerva tvořena, již není ve vlastnictví podnikatele,
- dojde k ukončení nebo přerušení podnikatelské nebo jiné samostatně výdělečné činnosti, příp. nájmu,
- podnikatel nebo osoba samostatně výdělečně činná vstupuje do likvidace nebo konkurzu (rezerva se ruší ke dni předcházejícímu této skutečnosti).

Pokud je stanovena povinnost ukládat peněžní prostředky ve výši vytvořené rezervy na zvláštní účet v bance, pak nesplnění této povinnosti je rovněž důvodem pro zrušení zákonné rezervy, a to již ve zdaňovacím období, za které je podáváno daňové přiznání k dani z příjmů.

V průběhu likvidace, insolvenčního řízení nebo konkurzu nelze zákonné rezervy až na výjimky vytvářet.

2.3.4.1. Rezerva na opravy hmotného majetku

Naplněním této daňově uznatelné položky je postupné (v několika obdobích) vytváření reálných zdrojů na plánované opravy daného hmotného majetku. Cílem není koordinace základu daně, nýbrž vytvoření reálných (a také reálně odložených) zdrojů k finančnímu krytí plánované opravy.

Jak již bylo popsáno výše, zákon o rezervách stanovuje omezení a podmínky pro tvorbu zákonných rezerv – a toto se samozřejmě dotýká i rezervy na opravy hmotného majetku. Jedná se o jasná, relativně zažitá pravidla, která jsou ze strany správce daně důkladně kontrolována, protože se v tomto případě u podnikatelských subjektů jedná o nejčastěji využívanou rezervu vůbec.

Rezerva na opravy hmotného majetku může být tvořena pouze na hmotný majetek, jehož doba odpisování je zákonem o daních z příjmů stanovena na minimálně pět let. Tvořit ji může vlastník daného hmotného majetku (má vlastnické právo), případně nájemce hmotného majetku na základě smlouvy o nájmu podniku jako celku (je-li k opravám smluvně zavázán). U nájmu pouze daného hmotného majetku (např. finanční leasing) nelze tvořit rezervu na opravy.

Otázkou může být, zda lze tvořit tuto zákonnou rezervu k majetku vyloučeného z odpisování podle § 27 zákona o daních z příjmů. V praxi se může jednat např. o bezplatně převedený majetek na základě ukončení finančního leasingu, bezúplatně nabytý majetek osvobozený od daně darovací, popř. inventarizační přebytek. Jedinou podmínkou v zákoně o rezervách pro tvorbu rezervy je stanovení délky odpisování na minimálně 5 let – žádná podmínka ohledně odpisovatelnosti majetku stanovena není. Pak není důvod daňovou rezervu k tomuto majetku v případě potřeby netvořit.

Majetek pořízený formou finančního leasingu s následnou koupí za hodnotu nižší než 40 000 Kč (tj. zákonem o daních z příjmů stanovená minimální hranice pro dlouhodobý hmotný majetek) lze podle zákona o rezervách považovat za hmotný majetek a tudíž na něj lze tvořit zákonnou rezervu na opravy.

Minimální **doba pro tvorbu** této **rezervy** jsou dva roky – respektive dvě zdaňovací období. Zákon o rezervách stanovuje omezení v podobě maximální doby tvorby rezervy, a to v závislosti na zařazení hmotného majetku do odpisových skupin, takto:

- 2. odpisová skupina ... maximálně 3 zdaňovací období,

- 3. odpisová skupina ... maximálně 6 zdaňovacích období,
- 4. odpisová skupina ... maximálně 8 zdaňovacích období,
- 5. a 6. odpisová skupina ... maximálně 10 zdaňovacích období.

Zákonnou rezervu na opravy hmotného majetku nelze v žádném případě tvořit na majetek zařazený do 1. odpisové skupiny, kde je minimální doba daňových odpisů stanovena na 3 roky. Přestože by byl tento majetek odepisován pět let a více (např. při opakovaném technického zhodnocení majetku), nebo by jeho daňové odpisy byly přerušeny, zákonnou rezervu vytvořit nelze.

Výše rezervy na opravu hmotného majetku **se stanoví rovnoměrně** podle plánu opravy a rozpočtu nákladů na tuto opravu (zpravidla na základě posudku znalce) bez daně z přidané hodnoty **v závislosti na:**

- **čase** – tzn. počtu zdaňovacích období, během kterých chceme rezervu tvořit:

$$\text{Výše rezervy v jednotlivých zdaňovacích obdobích} = \frac{\text{rozpočet nákladů na opravu bez DPH}}{\text{doba tvorby rezervy (počet zdaňovacích období pro tvorbu rezervy)}} \quad (2.1)$$

- **výkonu** – tzn. rezervu netvoříme rovnoměrně v čase, ale ve vztahu k objemu výkonu daného hmotného majetku ve vazbě na technickou dokumentaci (např. u strojů, výrobních zařízení, popř. automobilů). Jedná se o pracnější a méně používanější metodu stanovení výše rezervy.

$$\text{Roční tvorba rezervy} = \frac{\text{rozpočet nákladů na opravu bez DPH}}{\text{předpokládaný objem výkonů do opravy}} \times \frac{\text{skutečný objem výkonů v daném roce}}{\text{v daném roce}} \quad (2.2)$$

Dojde-li v průběhu tvorby rezervy k plánovanému navýšení nebo snížení rozpočtu nákladů na opravu (např. na základě inventarizačních zjištění), je nutné tuto skutečnost promítnout do výpočtu rezervy již ve zdaňovacím období, kdy k tomuto zjištění došlo.

Do počtu období, po které se časová rezerva na opravu majetku tvoří, se započítává první zdaňovací období při tvorbě rezervy, ale naopak se již nepočítá se zdaňovacím obdobím, ve kterém má dojít k zahájení opravy. Nebyla-li oprava zahájena v období následujícím po zdaňovacím období, kdy se zahájení opravy v rámci výpočtů rezervy předpokládalo, zákon o rezervách nařizuje vytvořenou rezervu zrušit, stejně jako její

nevyčerpanou část. Zahájením opravy se rozumí fyzicky započatá práce s charakterem opravy na daném majetku nebo převzetí majetku do opravy.

Opravou se podle § 47 odst. 2 písm. a) vyhlášky č. 500/2002 Sb., rozumí „odstranění účinků částečného fyzického opotřebení nebo poškození za účelem uvedení do předchozího nebo provozuschopného stavu. Uvedením do provozuschopného stavu se rozumí provedení opravy i s použitím jiných než původních materiálů, dílů, součástí nebo technologií, pokud tím nedojde k technickému zhodnocení.“

Za opravu se podle zákona o rezervách nepovažuje technické zhodnocení podle zákona o daních z příjmů a tedy na tyto „úpravy“ nelze tvořit zákonnou rezervu. Je nutné dostatečně přesně charakterizovat účel a cíl tvorby rezervy na opravy dlouhodobého majetku. Například provedení omítky u dosud neomítnuté stavby se nedá považovat za opravu, nýbrž za technické zhodnocení.

Rezervu podle zákona o rezervách nelze tvořit na opravy majetku, které se pravidelně opakují nebo které nastaly v důsledku škody či jiné nepředvídatelné události. Dále nelze rezervu na opravy tvořit na majetek, který je určen k likvidaci nebo na majetek poplatníka, vůči němuž je vyhlášen konkurz. Rezervu samozřejmě nelze tvořit ani na pořízení nového hmotného nebo nehmotného majetku.

V roce 2008 byl zákon o rezervách novelizován a podobně jako u ostatních zákonných rezerv byla stanovena **povinnost deponování peněžních prostředků ve výši vytvořené rezervy na samostatný účet v bance** a to nejpozději do termínu pro podání daňového přiznání. Aby se tedy tvorbou rezervy jednalo o náklad na dosažení, zajištění a udržení příjmů, musí být tato podmínka od 1. 1. 2009 splněna (ale pouze u nově tvořených rezerv).

Účet, na který jsou peněžní prostředky převedeny, musí být veden v bance se sídlem na území Evropské unie, musí být veden v českých korunách nebo v eurech a musí být určen výhradně pro ukládání prostředků z rezerv. Takto tuto povinnost charakterizuje § 7 odst. 4 zákona o rezervách. Aplikaci tohoto zákonného ustanovení do praxe je věnována kapitola 4.4.3. Pokud tato podmínka není splněna, vytvořená zákonná rezerva se ruší již ve zdaňovacím období, za které se podává daňové přiznání. Peněžní prostředky z takto užívaného samostatného účtu se mohou čerpat a použít pouze na ty účely, na které byly odloženy.

Na majetek, který byl v minulosti odpisován na základě využití mimořádných odpisů (dle § 30a zákona o daních z příjmů), lze podle stanoviska Ministerstva financí ČR tvořit zákonnou rezervu na opravu. Ustanovení § 30a zákona o daních z příjmů stanovuje pouze dočasný speciální režim, kdy obecná pravidla jsou stále platná a rezervu na opravy hmotného majetku, který byl takto odpisován, lze uznat jako daňovou.

2.3.4.2. Ostatní rezervy dle zákona o rezervách

Nejnámější a nejrozšířenější zákonnou rezervou u podnikatelských subjektů je beze sporu rezerva na opravu hmotného majetku popsána výše. Zákon o rezervách ale umožňuje tvorbu i jiných zákonných rezerv, které jsou charakteristické buď pro konkrétní typ podniku (banka, pojišťovna) nebo jsou tvořené za konkrétním účelem v důsledku např. minulých událostí (např. rezerva na sanaci pozemků dotčených těžbou). Pro doplnění problematiky proto uvádím alespoň stručný charakter dalších daňově uznatelných rezerv.

Bankovní rezervu podle zákona o rezervách mohou vytvářet pouze banky v podobě rezervy na poskytnuté bankovní záruky za úvěry poskytnuté bankami. Rezerva slouží ke krytí ztrát souvisejících s realizací poskytnutých bankovních záruk za úvěry poskytnuté bankami a její celková výše nesmí přesáhnout 2 % průměrného stavu poskytnutých bankovních záruk. Tyto rezervy lze tvořit i k bankovním zárukám, které byly poskytnuty podle právního předpisu členského státu Evropské unie.

Rezervy v pojišťovnictví slouží ke krytí podnikatelských rizik pojišťoven. Technické rezervy v pojišťovnictví upravuje zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, z nichž pouze rezervy vyjmenované v § 6 zákona o rezervách lze uznat jako položku na dosažení, zajištění a udržení příjmů (jedná se o vybrané druhy technických rezerv na životní a neživotní pojištění).

Rezervou na pěstební činnost rozumíme zejména rezervu na obnovu lesa. Jako daňově uznatelný náklad (výdaj) ji mohou vytvářet pouze účetní jednotky, které jsou podle zákona č. 289/1995 Sb., o lesích (lesní zákon) povinny provádět obnovu, ochranu a výchovu lesních porostů. Rezervu lze tvořit pouze na výkony konkrétně uvedené v příloze zákona o rezervách. Její výše se odráží od výše vytěženého objemu dřevní hmoty. Rezerva se čerpá v okamžiku realizace prací pěstební činnosti. Pokud tato činnost není realizována, pak se rezerva ruší.

Zákon o rezervách dále umožňuje tvořit **rezervu na odbahnění rybníka**, čímž se rozumí odstranění nánosů ze dna rybníka způsobených erozí okolních pozemků. Tuto rezervu lze tvořit maximálně po dobu 10 po sobě jdoucích zdaňovacích období. Způsob její tvorby, stanovení výše i použití je obdobné jako u rezervy na opravu hmotného majetku.

Jako daňově uznatelnou lze dále tvořit **rezervu na sanaci pozemků dotčených těžbou** (sanací rozumíme odstranění škod na krajině komplexní úpravou území a územních struktur) nebo **rezervu na vypořádání důlních škod** a další podobné rezervy podle zvláštních právních předpisů (např. na rekultivaci skládek podle zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech), u nichž je uvedeno, že jde o výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení příjmů podle § 24 zákona o daních z příjmů.

První dvě zmíněné rezervy při tvorbě i čerpání podléhají schválení příslušným báňským úřadem po dohodě s Ministerstvem životního prostředí České republiky. Obě tyto rezervy podrobně upravuje v § 31, § 32 a § 37a zákona č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon).

Na všechny tyto ostatní zákonné rezervy (mimo bankovní rezervy a rezervy v pojišťovnictví) se vztahuje pravidlo **uložení peněžních prostředků ve výši vytvořené rezervy na zvláštní vázaný účet** v bance a to počínaje zdaňovacím obdobím za rok 2004. Takto deponované peněžní prostředky:

- musí být převedeny na vázaný účet nejpozději v termínu podání daňového přiznání, stejně jako je tomu u rezervy na opravu hmotného majetku a
- mohou být čerpány pouze na úhradu výdajů, kvůli nimž byly tvořeny.

Dále se tyto zákonné rezervy nemusí rušit např. při vstupu do likvidace a je možno je převést na jiný subjekt.

2.4. ÚČETNÍ A DAŇOVÁ PROBLEMATIKA OPRAVNÝCH POLOŽEK

Obsahem této podkapitoly je charakteristika opravných položek jakožto druhého nástroje zásady opatrnosti. Její struktura je obdobná, jako tomu bylo u podkapitoly o rezervách – po vymezení obecné definice a členění opravných položek je podkapitola zaměřena na jejich význam v účetnictví a způsob jejich zaúčtování. A v neposlední řadě je zmíněna i problematika zákonných opravných položek.

2.4.1. DEFINICE OPRAVNÝCH POLOŽEK A JEJICH ČLENĚNÍ

Opravné položky jsou jedním z nástrojů zásady opatrnosti. Jejich hlavní náplní je vyjádřit přechodné snížení hodnoty majetku tak, aby aktiva účetní jednotky nebyla nadhodnocena oproti skutečnosti. Používají se v případě, kdy je hodnota majetku zachycená v účetnictví vyšší, než je hodnota majetku ve skutečnosti. Tyto rozdíly se zjišťují zejména při inventarizaci, kterou by měly všechny účetní jednotky provádět minimálně jednou ročně.

Důležitou vlastností opravných položek je jejich **dočasný charakter**. Opravnou položku tvoříme v případě, kdy snížení hodnoty majetku je pouze přechodného charakteru. V případě trvalého snížení hodnoty majetku je jeho ocenění nutno korigovat odpisem – viz kapitola 2.4.4.2. Odpis pohledávky a kapitola 2.5. Odpisy jako nástroj zásady opatrnosti.

Stejně jako u jiných účetních kategorií – i u opravných položek je třeba mít na mysli určitá omezení:

- nelze tvořit opravnou položku na zvýšení hodnoty majetku,
- opravné položky nesmí mít aktivní zůstatek (tj. zůstatek na straně MD),
- nelze je tvořit k majetku, jehož změna hodnoty je již vyjádřena jiným způsobem – např. rezervou nebo přeceněním na reálnou hodnotu.

Opravná položka – tedy přechodné snížení hodnoty majetku – **musí mít vždy vazbu na konkrétní aktivum**. Toto snížení se účtuje do samostatných účtových skupin podle druhu majetku, kterého se dotýká (viz dále). Protože vazba opravné položky na konkrétní majetek (aktivum) nesmí být porušena, obecně z této skutečnosti vyplývá, že:

- při prodeji majetku (jeho vyřazení) opravné položky k němu vytvořené rušíme,
- v případně likvidace, prodeje či vkladu účetní jednotky musí být taktéž opravné položky v souvislosti s konkrétními aktivy zrušeny.

Opravné položky můžeme tvořit **k dlouhodobému majetku, k zásobám a k pohledávkám**. Stejně jako rezervy dělíme opravné položky na:

- **zákonné**, tzn. tvořené podle zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů – jedná se pouze o opravné položky k pohledávkám – viz kapitola 2.4.4., a

- **účetní** – tzn. tvořené na základě rozhodnutí účetní jednotky zpravidla podle vnitřních účetních směrnic a předpisů – více viz kapitola 2.4.3.

Velmi výjimečně se dále mohou tvořit opravné položky ke krátkodobému nebo dlouhodobému finančnímu majetku – více v kapitole 2.4.3. Účetní opravné položky.

Opravné položky jsou spolu s rezervami tak významné, že se jim věnuje samostatný zákon – zákon o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů - ale tato problematika je samozřejmě zmíněna i v jiných právních předpisech legislativy České republiky, konkrétně se jedná o:

- zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví – zejména § 26,
- zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů,
- zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), který nahradil zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání – v návaznosti na zákon o rezervách a zákonné opravné položky,
- vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví pro účetní jednotky, které jsou podnikateli – zejména § 55,
- český účetní standard 005 – Opravné položky.

2.4.2. ZACHYCENÍ OPRAVNÝCH POLOŽEK V ÚČETNICTVÍ

Opravné položky se - stejně jako rezervy - účtují do nákladů (na stranu MD nákladových účtů) se souvztažným zápisem na jednotlivé účty opravných položek, podle druhu majetku, ke kterému je opravná položka tvořena. V případě zrušení opravné položky účtujeme opačným zápisem – tedy na stranu D nákladových účtů spolu s aktivní stranou účtů opravných položek.

Při účtování o opravných položkách tedy používáme účty majetkové (aktivní) – podle jednotlivých druhů opravných položek a účty nákladů – podle daňové uznatelnosti opravných položek. Všechny účty je vhodné dopodrobna dále členit pomocí analytiky.

Používané nákladové účty spadají do skupiny nákladů **55 – Odpisy, rezervy, komplexní náklady příštích období a opravné položky provozní činnosti**. Zpravidla se konkrétně jedná o:

- účet 558 – Tvorba a zúčtování zákonných opravných položek,
- účet 559 – Tvorba a zúčtování opravných položek.

Na účtu zákonných opravných položek (558) účtujeme o opravných položkách tvořených na základě zákona o rezervách v návaznosti na § 24 odst. 2 písm. i) zákona o daních z příjmů. Jedná se o daňově relevantní položku snižující základ daně z příjmů.

Oproti tomu na účtu ostatních opravných položek (559) účtuje účetní jednotka na základě svého uvážení, dle vnitropodnikových směrnic. Jedná se o připočitatelnou položku k základu daně z příjmů podle § 25 odst. 1 písm. v) zákona o daních z příjmů.

V návaznosti na opravné položky se také používá účet 546 – Odpis pohledávky z účtové skupiny **54 – Jiné provozní náklady**. Jeho charakteristika i použití je zmíněna v kapitole 2.4.4.2.

Protože opravné položky můžeme tvořit k různým druhům majetku i k jeho různým formám, je majetkových (aktivních) účtů používaných v souvislosti s účtováním o opravných položkách podstatně více než účtů nákladových. Jsou jim zpravidla vyhrazeny samostatné účtové skupiny.

Účtová skupina **09 – Opravné položky k dlouhodobému majetku** obsahuje 6 konkrétních (doporučených) účtů, a to:

- účet 091 – Opravná položka k dlouhodobému nehmotnému majetku,
- účet 092 – Opravná položka k dlouhodobému hmotnému majetku,
- účet 093 – Opravná položka k dlouhodobému nedokončenému nehmotnému majetku,
- účet 094 – Opravná položka k dlouhodobému nedokončenému hmotnému majetku,
- účet 095 – Opravná položka k poskytnutým zálohám,
- účet 096 – Opravná k dlouhodobému finančnímu majetku.

Účtová skupina **19 – Opravné položky k zásobám** obsahuje 7 konkrétních (doporučených) účtů k účtování o opravných položkách, a to konkrétně:

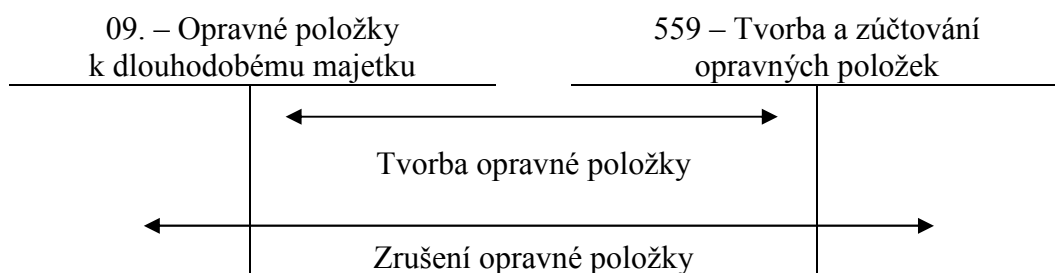
- účet 191 – Opravná položka k materiálu,
- účet 192 – Opravná položka k nedokončené výrobě,
- účet 193 – Opravná položka k polotovarům vlastní výroby,
- účet 194 – Opravná položka k výrobkům,
- účet 195 – Opravná položka ke zvířatům,
- účet 196 – Opravná položka ke zboží,
- účet 197 – Opravná položka k poskytnutým zálohám na zásoby.

Dále zná účtová osnova skupinu účtů **29 – Opravné položky ke krátkodobému finančnímu majetku** s konkrétním účtem 291 – Opravná položka k majetkovým cenným papírům. Jeho použití je spíše výjimečné, stejně jako je výjimečná opravná položka ke krátkodobému finančnímu majetku.

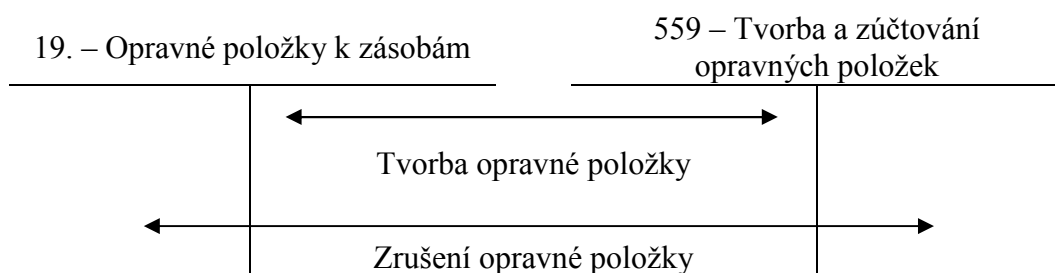
A nakonec účtová skupina **39 – Opravná položka k zúčtovacím vztahům a vnitřní zúčtování** se svým účtem 391 – Opravná položka k pohledávkám, který je velmi často analyticky členěn podle daňové uznatelnosti opravných položek. Jedná se o jediný účet, na kterém lze souvztažně účtovat oproti účtu 558 – Tvorba a zúčtování zákonných opravných položek.

Následující účetní schémata (Obr. 2.4, 2.5, 2.6 a 2.7) shrnují poustup při účtování tvorby a rušení zákonných i ostatních opravných položek.

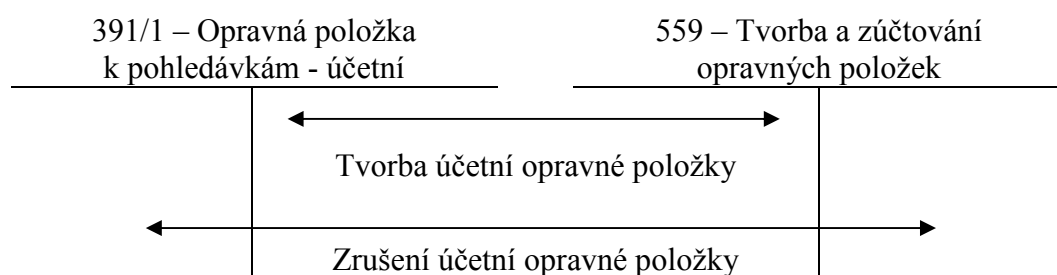
Obr. 2.4 Schéma účtování opravných položek k dlouhodobému majetku

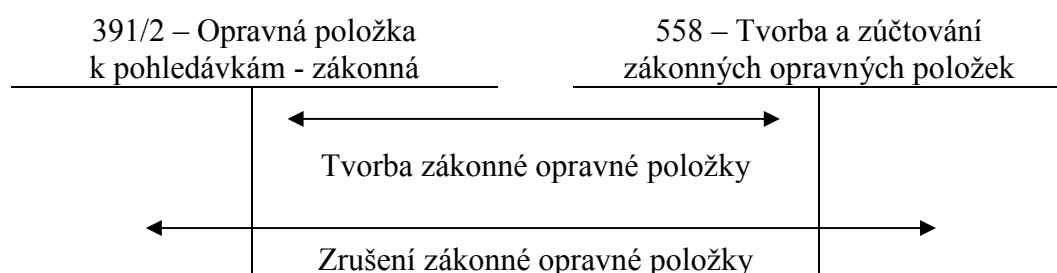
Obr. 2.5 Schéma účtování opravných položek k zásobám

Obr. 2.6 Schéma účtování účetních opravných položek k pohledávkám

Obr. 2.7 Schéma účtování zákonných opravných položek k pohledávkám

2.4.2.1. Význam inventarizace pro tvorbu opravných položek

Jak již bylo řečeno, opravné položky vyjadřují **přechodné snížení hodnoty majetku zjištěné na základě inventarizace**. Existence opravných položek a účtování o nich má tedy přímou vazbu na výsledky inventarizace.

V praxi je problémem správně stanovit výši opravné položky ke konkrétnímu majetku. Protože tato účetní kategorie ovlivňuje výši výsledku hospodaření, tím i výši podílů na zisku nebo dividend a samozřejmě v případě zákonné opravné položky i základ daně z příjmů, jedná se opět o velmi choulostivou a sledovanou položku.

Ona zmiňovaná správná výše opravné položky by měla být výsledkem právě inventarizačního procesu, kdy se posuzuje, zda je účetní jednotka o opravné položce oprávněna účtovat, v jaké výši apod.

Inventarizací jsou u majetku (aktiv) zjišťovány rozdíly dvojího druhu – a to v množství nebo v ocenění. Jedná-li se o rozdíly v množství, pak se účetní hodnoty upraví podle skutečnosti zaúčtováním pohledávky nebo závazku.

Jedná-li se ale o **rozdíly ve výši ocenění**, hovoříme o hodnotové odchylce, kdy musíme vyhodnotit její typ, případně charakter:

- je-li skutečná hodnota majetku vyšší než účetní hodnota, pak se toto zjištění účetnictví nedotýká, nic neúčtujeme, ale
- je-li skutečná hodnota majetku nižší než účetní hodnota, pak musíme dále vyhodnotit charakter této odchylky:
 - o dočasná odchylka = účtování o opravné položce,
 - o trvalá odchylka = účtování o odpisu.

Zjištění týkající se dočasných a trvalých odchylek při vyšší účetní hodnotě majetku, než je hodnota skutečná, jsou pak podnětem pro patřičné účetní operace (zejména tedy pro tvorbu a rušení opravných položek).

2.4.2.2. Zobrazení opravných položek v účetních výkazech

Poté, co bylo rozebráno, jak vzniká podnět k účtování o opravných položkách a jakým způsobem se o nich účtuje, podíváme se i na jejich postavení v účetních výkazech.

V **rozvaze** jsou opravné položky uvedeny ve sloupci „*korekce*“ a to se záporným znaménkem. Snižují hodnotu „*brutto aktiv*“ na řádku konkrétního aktiva – konkrétního majetku, ke kterému byly vytvořeny. „*Netto aktiva*“ pak vyjadřují aktuální hodnotu majetku.

Protože se opravné položky účtují do stejné skupiny nákladů jako rezervy – do účtové skupiny 55 – Odpisy, rezervy, komplexní náklady příštích období a opravné položky provozní činnosti, jejich místo ve **výkazu zisku a ztráty v druhovém členění** je stejně jako u rezerv v položce „*G. Změna stavu rezerv a opravných položek v provozní oblasti a komplexních nákladů příštích období*“. (více viz kapitola 2.3.2.2.)

V **příloze** k účetní závěrce účetní jednotka zdůvodní tvorbu opravné položky, doloží způsob stanovení její výše, případně popíše důvod pro její zrušení.

2.4.3. ÚČETNÍ OPRAVNÉ POLOŽKY

Účetní jednotka tvoří pro naplnění zásady věrného a poctivého zobrazení účetnictví „*nedaňové*“ – účetní opravné položky, které zajišťují, aby aktiva nebyla nadhodnocena. Mimo to může tvořit i „*daňové*“ opravné položky – viz dále. Tyto účetní neboli ostatní opravné položky se zachycují se na nákladový účet 559 – Tvorba a zúčtování opravných položek a v rámci úprav výsledku hospodaření na daňový základ se o tyto položky výsledek

hospodaření navyšuje. Zejména z tohoto důvodu nejsou účetní jednotky k tvorbě účetních opravných položek moc nakloněné. Jedná se zejména o opravné položky tvořené k dlouhodobému majetku, k zásobám a k pohledávkám (tvořené nad rámec zákonných opravných položek).

Všechny tyto opravné položky se tvoří zpravidla **k datu účetní závěrky v rámci závěrkových operací**. Východiskem pro jejich vznik je inventarizace, ze které jasně plynou rozdíly v účetním a skutečném ocenění majetku i jejich časový charakter – viz kapitola 2.4.2.1.

O opravných položkách k **dlouhodobému hmotnému a nehmotnému majetku** účtujeme v rámci účtové skupiny 09 – Opravné položky k dlouhodobému majetku. Účty v této skupině odpovídají jednotlivým druhům majetku (viz výše kapitola 2.4.2.). Opravné položky k dlouhodobému majetku se tvoří méně často než u zásob nebo u pohledávek. Důvodem je zejména trvalé opotřebení, které se vyjadřuje pravidelně snížením hodnoty aktiv prostřednictvím odpisů.

Z obecného charakteru tvorby opravných položek vyplývá, že se tvoří v případě přechodně nižší skutečné hodnoty majetku, než je jeho hodnota účetní. Pak je nutné tímto nástrojem účetně vykázané ocenění upravit.

U **dlouhodobého hmotného majetku** může nastat nečekaná událost – např. havárie, která je opravitelná, ovšem oprava nějakou dobu potrvá. Během této doby opravy má aktivum nižší skutečnou hodnotu oproti hodnotě účetní a vzniká zde prostor pro tvorbu opravné položky, aby aktivum nebylo nadhodnoceno. Dalším důvodem pro tvorbu opravné položky k dlouhodobým aktivům může být jeho předpokládaný prodej za cenu výrazně nižší, než je jeho ocenění v účetnictví. Nadhodnocení zůstatkové ceny v účetnictví (reálná cena je nižší) může být způsobeno např. účtováním o „*daňových odpisech*“, kdy zaúčtované opotřebení majetku neodpovídá skutečnosti. V případě odcizení dlouhodobého majetku lze také účtovat o opravné položce, pokud nemáme k datu sestavení účetní závěrky od policie jasné vyjádření, zda majetek získáme zpět (a např. bude potřeba jej opravit) či nikoliv.

Opravnou položku lze tvořit i k účtům **pořízení dlouhodobého majetku**. Důvodem může být např. nedostatek peněžních prostředků v průběhu realizace investice. Jedná-li se o stav dočasný, účtujeme o opravné položce (investice pozastavením činností ztrácí na své hodnotě). Jestliže se ale jedná o stav trvalý (investice nebude nikdy dokončena), pak je účetní

jednotka nucena účtovat o zmařené investici do nákladů – účtová skupina 54 – Jiné provozní náklady.

Zásoby jsou velmi náchylným druhem aktiva v souvislosti se snížením jejich hodnoty. Důvodem pro tvorbu opravné položky může být např. jejich poškození, jejich současná nepotřebnost z důvodu dočasně pozastavené nebo zrušené výroby, nástup konkurence apod. K zásobám se opravné položky tvoří poměrně často i proto, že u těchto aktiv dochází k situacím, kdy se stávají neprodejné, nízkoobrátkové nebo zastaralé. Dobrým příkladem je např. sezónní zboží, které mimo sezónu ztrácí svou hodnotu (je v podstatě neprodejné), ale za nějaký čas - v další sezóně - svou téměř původní hodnotu získá zpět.

V okamžiku, kdy účetní jednotka zásoby (materiál, zboží, výrobky) prodá, musí k nim vytvořenou opravnou položku zrušit.

Opravné položky ke **krátkodobému finančnímu majetku** se tvoří pouze zřídka, protože se tyto aktiva zpravidla přeceňují reálnou hodnotou. Když už se o opravné položce účtuje, zachycuje se zpravidla na účtu 291 – Opravná položka k majetkovým cenným papírům.

Účetní jednotka může tvořit také opravné položky k **dlouhodobému finančnímu majetku**, jejichž použití je také spíše méně časté (jedná se zejména o dlouhodobě držené akcie a obchodní podíly na dceřiných společnostech, zpravidla při poklesu výše jejich vlastního kapitálu pod výši pořizovací ceny dané finanční investice). Ty se zachycují na účtu 096 – Opravná položka k dlouhodobému finančnímu majetku a mohou se tvořit v případě, kdy dlouhodobý finanční majetek:

- není oceněn reálnou hodnotou nebo
- není pro jeho přecenění použita metoda ekvivalence.

Účetní jednotka samozřejmě může tvořit účetní opravnou položku také k **pohledávkám**, a to bez jakéhokoli zákonného omezení.

2.4.4. OPRAVNÉ POLOŽKY DLE ZÁKONA O REZERVÁCH

Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, upravuje tvorbu opravných položek k neuhrazeným pohledávkám, které lze uznat za náklad na dosažení, zajištění a udržení příjmů. Zákon stanovuje závazné podmínky, za kterých můžeme opravné

položky tvořit, uvádí, v jaké maximální výši je můžeme tvořit, aby se jednalo o daňově účinný náklad, a samozřejmě obsahuje výčet situací, při kterých zákonnou opravnou položku tvořit nelze. Protože jsou zákonná ustanovení týkající se této problematiky poměrně nová, relativně různorodá a často se měnící, je správné posouzení jednotlivých případů značně náročné a vždy vyžaduje důkladné posouzení situace kolem dané pohledávky.

Využití zákonných opravných položek je pouze možnost pro účetní jednotky (nikoliv povinnost). Jedná se o nástroj, který vede ke zmírnění poškození věřitele, kdy zdaňuje výnosy spojené s neuhrazenou pohledávkou, které mu vstoupily do základu daně. Zákonná opravná položka k neuhrazené pohledávce (tedy položka snižující základ daně) by mu tuto ztrátu měla alespoň minimálně nahradit. Současně se také jedná o kompenzaci rozdílu mezi daňovou evidencí a účetnictvím, kdy v daňové evidenci vstupuje pohledávka do výnosů až v okamžiku její úhrady, kdežto v účetnictví ovlivňuje základ daně již v okamžiku svého vzniku (příp. nákupu).

Opravné položky tvoříme k rozvahové hodnotě nepromlčených pohledávek splatných po 31. prosinci 1994, přičemž rozvahovou hodnotou pohledávky se rozumí její jmenovitá hodnota nebo pořizovací cena bez vlivu oceňovacího rozdílu.

Opravné položky mohou podle podmínek stanovených v zákoně o rezervách **tvořit**:

- poplatníci daně z příjmů, kteří vedou účetnictví,
- bankovní instituce,
- ostatní finanční instituce, spořitelní a úvěrní družstva.

V rámci celé kapitoly o opravných položkách se zabývám pouze první skupinou subjektů. Podmínky tvorby opravných položek k pohledávkám u ostatních zmíněných institucí nalezneme v zákoně o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů v § 5 a § 5a. Tato práce se jim dále nevěnuje.

Aby se tvorba opravných položek dala považovat za daňový náklad, musí splňovat určitá **všeobecná kritéria**:

- lze je tvořit pouze k pohledávkám, o kterých bylo při jejich vzniku účtováno ve výnosech a tento příjem nebyl příjmem osvobozeným od daně z příjmů nebo nezahrnovaným do základu daně z příjmů,
- k pohledávce nabyté postoupením lze opravnou položku tvořit v případě, že je uhrazená její pořizovací cena,

- nelze je tvořit k pohledávkám v případě, že má věřitel k dlužníkovi současně splatné závazky a neprovedl jejich vzájemný zápočet.

Tvorba opravných položek musí být vykázána v rámci účetnictví. U subjektů, které sestavují účetní závěrku podle Mezinárodních účetních standardů, se opravné položky (tvorba i rušení) vykazují prostřednictvím prokazatelné evidence pohledávek. Podle § 3 odst. 3 zákona o rezervách se jedná o: *„soupis jednotlivých pohledávek a opravných položek tvořených k těmto jednotlivým pohledávkám podle tohoto zákona, sestavený způsobem a v rozsahu stanoveném pro tvorbu opravných položek zákonem o daních z příjmů, bez vlivu Mezinárodních účetních standardů upravených právem Evropského společenství“*.

Opravné položky se netvoří v průběhu likvidace, insolvenčního řízení nebo v době trvání účinků konkurzu.

Opravné položky se uplatňují za zdaňovací období charakterizované zákonem o daních z příjmů. V souvislosti s podáním daňového přiznání k dani z příjmů je subjekt tvořící zákonnou opravnou položku povinen prověřit odůvodněnost její tvorby a jejich skutečný stav porovnat s výší, která může být podle zákona o rezervách uplatněna.

Zůstatek opravných položek zjištěný ke konci zdaňovacího období se převádí prostřednictvím rozvahových účtů do období následujícího.

Zákon o rezervách v § 2 odst. 2 vymezuje **pohledávky, ke kterým se zákonné opravné položky netvoří**. Jedná se o pohledávky vzniklé z titulu cenných papírů a ostatních investičních nástrojů, úvěrů, půjček, ručení, záloh, plnění ve prospěch vlastního kapitálu, úhrady ztráty společnosti, smluvních pokut a úroků z prodlení, poplatků z prodlení, penále a jiných sankcí ze závazkových vztahů, k pohledávkám nabytým bezúplatně. K těmto pohledávkám nelze tvořit zákonné opravné položky podle žádného ustanovení zákona o rezervách.

K pohledávkám, které účetní jednotka nabyla na základě vkladu, nelze tvořit zákonné opravné položky podle § 25 odst. 1 písm. zc) zákona o daních z příjmů. Stejně tak jejich odpis nelze považovat za daňově uznatelný.

Opravné položky se ruší, pokud pominou důvody pro jejich existenci nebo pokud se pohledávka, k níž byla opravná položka tvořena, promlčela. Dále se opravné položky ruší na základě skutečností vyjmenovaných v § 4 zákona o rezervách.

2.4.4.1. Opravné položky podle § 8 zákona o rezervách

Opravné položky podle § 8 zákona o rezervách tvoří poplatníci daně z příjmů, kteří vedou **účetnictví** (podnikatelské subjekty). V daňové evidenci zákonné opravné položky tvořit nelze.

Dle tohoto zákonného ustanovení lze tvořit tyto druhy opravných položek:

- k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení,
- k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994,
- k pohledávkám nepatrné hodnoty,
- k pohledávkám z titulu ručení za celní dluh.

Způsoby tvorby opravných položek nelze navzájem kombinovat – vždy lze „jít pouze jednou cestou“.

Zákon o rezervách hojně hovoří o **rozvahové hodnotě pohledávky**. Tento pojem je společný jak pro vlastní pohledávky, kdy jím rozumíme jmenovitou hodnotu pohledávky včetně daně z přidané hodnoty (jedná-li se o zdanitelné plnění), tak pro pohledávky nabyté postoupením, kdy se jedná o pořizovací cenu pohledávky.

Opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení

Je-li dlužník v insolvenčním řízení, pak může věřitel vytvářet zákonnou opravnou položku až do výše rozvahové hodnoty neuhrazené pohledávky. Insolvenční řízení upravuje zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Jedná se o soudní řízení, jehož předmětem je řešení úpadku dlužníka, kdy tento stav může být řešen konkurzem, reorganizací a oddlužením (pouze u nepodnikatelských subjektů).

Účetní jednotky mohou tvořit zákonnou opravnou položku až ve 100 % výši pohledávky, pokud jsou jednoznačně schopny prokázat její existenci. Pohledávku je nutné do insolvenčního řízení řádně a včas přihlásit (podle lhůty stanovené soudem v rozhodnutí o úpadku). Daňově uznatelná je přitom pouze opravná položka vytvořená v období, ve kterém byla pohledávka přihlášena do insolvenčního řízení. Všechny tyto podmínky musí být splněny, aby vytvořená opravná položka mohla být nákladem na dosažení, zajištění a udržení příjmů. Pokud je pohledávka přihlášena do insolvenčního řízení až po uplynutí stanovené lhůty v rozhodnutí o úpadku, pak k ní již zákonnou opravnou položku tvořit nelze.

V případě, že je úpadek řešen reorganizací, pak se pohledávka nepřihlašuje. Pro uznání zákonné opravné položky stačí, aby dlužník pohledávku správně uvedl v seznamu svých závazků podle insolvenčního zákona.

Opravné položky se ruší:

- jestliže pominou důvody pro jejich existenci,
- pokud insolvenční správce, dlužník nebo věřitel pohledávku účinně popře (má-li k tomu dle insolvenčního zákona právo),
- v návaznosti na výsledky insolvenčního řízení (např. zrušení řízení pro nedostatek majetku úpadce apod.).

Po zrušení opravné položky se hodnota celé pohledávky odepíše. V případě, kdy insolvenční soud zruší řízení pro nedostatek majetku úpadce, je odpis této pohledávky v celé své výši daňově uznatelný. Ve všech ostatních případech se jedná pouze o účetní odpis, kdy lze daňově uznat pouze tu část, která je krytá zákonnou opravnou položkou (viz kapitola 2.4.4.2.)

Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994 (časové)

U této skupiny zákonných opravných položek je rozhodující rozvahová hodnota pohledávky v okamžiku vzniku opravné položky. Hranicí je částka 200 000 Kč, kdy z hlediska tvorby opravných položek jinak posuzujeme pohledávky do této hodnoty, a jinak pohledávky nad tuto hodnotu.

Zpravidla platí, že k nepromlčeným pohledávkám lze tvořit zákonnou opravnou položku až v případě, kdy bylo ohledně této pohledávky zahájeno rozhodčí, soudní nebo správní řízení podle zvláštního právního předpisu, jehož se dlužník řádně účastní. Pokud takto bylo učiněno, pak bez ohledu na výši rozvahové hodnoty pohledávky může účetní jednotka tvořit zákonnou opravnou položku, pakliže od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo více než:

- 12 měsíců, pak lze tvořit opravnou položku až do výše 33 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky,
- 18 měsíců, pak lze tvořit opravnou položku až do výše 50 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky,
- 24 měsíců, pak lze tvořit opravnou položku až do výše 66 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky,

- 30 měsíců, pak lze tvořit opravnou položku až do výše 80 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky,
- 36 měsíců, pak lze tvořit opravnou položku až do výše 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.³

Rozdíl nastává v okamžiku, kdy od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo pouze více než 6 měsíců. Pak je třeba brát ohled na onu výše zmíněnou hranici, protože:

- **u pohledávek do 200 000 Kč** lze vytvořit zákonnou opravnou položku až do výše 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty a to bez jakéhokoliv dalšího počínání (není nutné, aby bylo zahájeno jakékoliv řízení), ale
- **u pohledávek nad 200 000 Kč**, je pro vytvoření zákonné opravné položky ve výši 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty nutné, aby rozhodčí, soudní nebo správní řízení bylo zahájeno, stejně jako u tvorby vyšších opravných položek.

Účetní jednotka musí takto vytvořené opravné položky zrušit, pokud:

- pominou důvody pro její existenci,
- pohledávka, k níž byla opravná položka tvořena, se promlčela,
- nastaly důvody, za nichž se odpis pohledávky považuje za daňově uznatelný náklad.

A samozřejmě i zde platí jisté výjimky. Tyto opravné položky nelze tvořit u pohledávek již odepsaných, u pohledávek vzniklých za společníky, akcionáře a členy družstev za upsaný vlastní kapitál a také u pohledávek mezi spojenými osobami podle § 23 odst. 7 zákona o daních z příjmů (kapitálově a jinak spojené osoby).

Opravné položky k pohledávkám nepatrné hodnoty

Pohledávkou nepatrné hodnoty rozumíme pohledávku, kdy její **rozvahová hodnota bez příslušenství nepřesáhne částku 30 000 Kč**. Zákonnou opravnou položku lze v tomto případě tvořit až do 100 % výše této pohledávky, v případě, že:

- se nejedná o pohledávku za společníky, akcionáře a členy družstev za upsaný vlastní kapitál a o pohledávku mezi spojenými osobami,
- od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo nejméně 12 měsíců,

³ Pakliže bylo rozhodčí, soudní nebo správní řízení zahájeno až v momentě, kdy je pohledávka 36 měsíců po splatnosti, účetní jednotka může rovnou vytvořit 100 % opravnou položku.

- celková hodnota pohledávek bez příslušenství vůči témuž dlužníkovi nepřesáhne v období, za které se podává daňové přiznání k dani z příjmů, částku 30 000 Kč.

Pakliže jsou všechny tyto podmínky splněny současně, lze k takovýmto pohledávkám vytvořit 100 % opravnou položku.

Účetní jednotka musí vést samostatnou evidenci pohledávek, k nimž vytváří opravné položky tímto způsobem (forma této evidence záleží přímo na poplatníkovi – např. samostatná analytika, tabulka v Excelu, „ruční“ evidence apod.).

Výše uvedená pravidla pro tvorbu zákonných opravných položek jsou shrnuta v Tab. 2.2.

Tab. 2.2 Shrnutí tvorby zákonných opravných položek

Splatnost nad	Tvorba OP ve výši	Pohledávka za dlužníky v insolvenčním řízení	Pohledávky do 200 000 Kč	Pohledávky nad 200 000 Kč	Nepatrné pohledávky do 30 000 Kč
6 měsíců	20 %	existence pohledávky musí být prokazatelná;	žádná dodatečná podmínka;	ohledně pohledávky bylo zahájeno soudní nebo správní řízení, kterého se věřitel včas a řádně účastní;	<i>lze tvořit časovou OP, ale posléze je nutné ji zrušit;</i>
12 měsíců	33 %		ohledně pohledávky bylo zahájeno soudní nebo správní řízení, kterého se věřitel včas a řádně účastní;		od sjednané lhůty splatnosti uplynulo minimálně 12 měsíců;
18 měsíců	50 %	hodnota pohledávek vůči témuž dlužníkovi nepřesahuje ve zdaňovacím období 30 000 Kč;			
24 měsíců	66 %				
30 měsíců	80 %				
36 měsíců	100 %	tvorba zákonné OP je možná pouze v období, kdy byla pohledávka přihlášena;			

Zdroj: vlastní zpracování

Na závěr se ještě zaměříme na zdánlivou, ale zásadní drobnost. Při rozhodnutí, podle jakého pravidla se bude při tvorbě zákonné opravné položky k pohledávce postupovat, se musí vždy brát v potaz **původní rozvahová hodnota pohledávky ke dni vzniku nebo ke dni**

jejího pořízení. Nelze se „odrazit“ pouze od současného stavu pohledávky, který může být nižší než původní stav, např. z důvodu částečné úhrady.

A samozřejmě i z logiky věci vyplývá, že vytvořená opravná položka (zákonná nebo i účetní) nesmí přesáhnout rozvahovou hodnotu pohledávky, k níž je tvořena – lze ji tvořit maximálně do 100 % výše neuhrazené pohledávky.

2.4.4.2. Odpis pohledávky

Jestliže pohledávka za dlužníkem nabude určitého kritéria, lze ji v celé své jmenovité hodnotě nebo pořizovací ceně odepsat do nákladů, které mohou v jistých případech být i daňově uznatelné. Nákladový účet **546 – Odpis pohledávky** slouží právě k tomuto účelu a zpravidla bývá analyticky členěn právě podle daňové uznatelnosti odpisu.

Zákon o daních z příjmů v § 24 odst. 2 písm. y) stanoví, že **odpis pohledávky za dlužníkem se považuje za náklad vynaložený na dosažení, zajištění a udržení příjmů v celé své výši, v případech, kdy:**

- soud u dlužníka zrušil insolvenční řízení z důvodu nedostačujícího majetku dlužníka (pohledávka měla být vypořádána z majetkové podstaty dlužníka),
- dlužník je v úpadku případně mu úpadek podle insolvenčního zákona hrozí,
- dlužník zemřel a pohledávka nemůže být uspokojena ani vymáháním na dědicích dlužníka,
- dlužník byl právnickou osobou a zanikl bez právního nástupce,
- je na majetek dlužníka, ke kterému se pohledávka váže, uplatňována veřejná dražba nebo exekuce.

Odpis pohledávky bude v celé své výši považován za daňově uznatelný náklad, za předpokladu, že:

- subjekt vede účetnictví,
- o pohledávce bylo při jejím vzniku účtováno ve výnosech, a takto vzniklý zdanitelný příjem nebyl od daně z příjmů osvobozen,
- k pohledávce lze uplatňovat opravné položky podle zákona o rezervách,
- se jedná o pohledávku, ke které nelze tvořit zákonnou opravnou položku, protože od její splatnosti uplynulo méně než 6 měsíců,

- se jedná o pohledávku, ke které nelze tvořit zákonnou opravnou položku, protože se jedná o pohledávku se jmenovitou hodnotou vyšší než 200 000 Kč, ohledně které nebylo zahájeno rozhodčí, soudní nebo správní řízení.

Kromě výše uvedených případů lze odpis pohledávky uznat jako daňový pouze **ve výši kryté již vytvořenou zákonnou opravnou položkou**.

Pokud je odpis pohledávky daňově uznatelný, pak je nutné zrušit zákonné opravné položky, které s touto pohledávkou souvisí.

Všechny odepsané pohledávky eviduje účetní jednotka ve své **podrozvahové evidenci**.

2.5. ODPISY JAKO NÁSTROJ ZÁSADY OPATRNOSTI

Třetím nástrojem zásady opatrnosti – a tedy i náplní této podkapitoly - jsou odpisy. Jedná se o nástroj běžně používaný i u menších podniků, které s rezervami nebo opravnými položkami nemusí přijít do styku. Podkapitola je opět členěna v podobném duchu jako ty přecházející – je zaměřena na charakteristiku odpisů jako takových, na jejich postavení v účetnictví i na jejich daňový dopad - přestože nástrojem zásady opatrnosti jsou pouze odpisy účetní. Protože cílem práce je i komplexní pohled na problematiku nástrojů zásady opatrnosti (tj. rezerv, opravných položek a odpisů), jsou zde stručně vymezeny i daňové odpisy.

2.5.1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY ODPISŮ

O odpisech se zpravidla hovoří v souvislosti s dlouhodobým hmotným a nehmotným majetkem. Tento majetek je používán déle než 1 rok a dlouhodobě se tak podílí na tvorbě výnosů. Stejnou měrou by se měl uplatňovat i v nákladech, proto nelze výdaje na jeho pořízení zahrnout do nákladů najednou – uplatňují se postupně, což se děje právě prostřednictvím odpisů, které vyjadřují snížení hodnoty majetku vlivem času, opotřebení (fyzického i morálního), zastarání apod. **Odpisy** tedy představují **třetí nástroj zásady opatrnosti**, a zároveň – prostřednictvím daňových odpisů - lze i optimalizovat základ daně z příjmů.

Odpis, podobně jako opravná položka, vyjadřuje snížení hodnoty majetku. V tomto případě se ovšem jedná o **trvalé snížení hodnoty** majetku. Aplikuje se nepřímou metodou pomocí účtů oprávek (viz níže). Současně se prostřednictvím odpisů promítá do výsledku hospodaření postupné opotřebení dlouhodobého majetku a v uvedených případech se jedná o položky přímo snižující základ daně (viz níže).

Specifické druhy majetku, u kterého vlivem času nedochází ke snížení hodnoty – např. pozemky, umělecká díla, sbírky, movité kulturní památky, apod. – nelze odpisovat ani účetně ani daňově. Reálná hodnota takového majetku může s přibývajícími léty dokonce stoupat. Dále se neodpisuje nedokončený dlouhodobý majetek, dlouhodobý finanční majetek, zásoby, najatý majetek (není-li stanoveno jinak), pohledávky, preferenční limity, které nelze odpisovat podle času nebo výkonu a povolenky na emise.

Legislativa upravující odpisy je v zásadě stejná jako u ostatních nástrojů zásady opatrnosti, opět se tedy jedná o:

- zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví – zejména § 28,
- zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů – zejména § 26 - § 32a,
- vyhlášku č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví pro účetní jednotky, které jsou podnikateli – zejména § 56,
- český účetní standard 013 – Dlouhodobý nehmotný a hmotný majetek.

Odpisy členíme naprosto jednoduše. Dělíme je na:

- **účetní** – tzn. tvořené na základě odpisových plánů účetní jednotky v souladu s vnitřními účetními směrnici (viz kapitola 2.5.2.) a
- **daňové** – tj. snižující základ daně z příjmů, jejichž aplikaci upravuje zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (viz kapitola 2.5.3.).

Do účetních odpisů můžeme podřadit komponentní způsob odpisování, který je umožněn vyhláškou č. 500/2002 Sb., od roku 2010 (viz kapitola 2.5.2.3.).

Kumulací účetních, resp. daňových odpisů v průběhu existence daného majetku získáme účetní, resp. daňové **oprávky** k tomuto majetku. Pomocí těchto oprávek zjišťujeme účetní, resp. daňovou **zůstatkovou cenu** majetku. Zůstatková cena je tedy rovna rozdílu mezi pořizovací (vstupní) cenou majetku a jeho oprávkami (tj. kumulovanými odpisy).

Majetek můžeme odpisovat (účetně i daňově) maximálně do výše jeho pořizovací (vstupní) ceny.

Následující podkapitola o účetních odpisech zahrnuje jak všeobecnou charakteristiku odpisů v účetnictví tak problematiku účetních odpisů jako takových - problematika splývá, protože o daňových odpisech se na rozdíl od zákonných rezerv a zákonných opravných položek neúčtuje – pracujeme s nimi pouze mimoúčetně až v úpravě výsledku hospodaření na základ daně z příjmů.

2.5.2. ÚČETNÍ ODPISY

Účetní odpisy by měly co nejpřesněji vyjádřit opotřebení majetku. Jejich hlavní náplní je rozložení pořizovací ceny majetku do nákladů během jeho životnosti, což vede k reálnému vykázání hodnoty tohoto majetku v čase. Při jejich aplikaci je nutné odpovědět na dvě základní otázky - **co lze odpisovat a kdo může odpisovat**.

Odpisovat můžeme dlouhodobý hmotný a dlouhodobý nehmotný majetek. **Dlouhodobým hmotným majetkem** pro účely odpisování rozumíme zejména stavby (včetně budov, bytů a nebytových prostorů), samostatné movité věci a soubory movitých věcí, pěstitelské celky trvalých porostů, základní stádo a tažná zvířata, oceňovací rozdíl k nabytému majetku a jiný dlouhodobý hmotný majetek. **Dlouhodobým nehmotným majetkem** pro účely odpisování rozumíme zejména zřizovací výdaje, nehmotné výsledky výzkumu a vývoje, software, ocenitelná práva, goodwill a jiný dlouhodobý nehmotný majetek.

Podrobný výčet těchto i neodpisovaných majetkových skupin spolu s jejich charakteristikou je uveden v § 6 a § 7 vyhlášky č. 500/2002 Sb.

Odpisovat může **účetní jednotka, která majetek vlastní** (má k němu vlastnické právo nebo právo užívání – u nehmotného majetku), případně ty subjekty, které mají **právo s majetkem hospodařit** (jedná se o majetek státu nebo územně samosprávných celků). Odpisovat zpravidla mohou i ty subjekty, které nevlastní daný majetek, ale jen v případě:

- nájmu podniku nebo jeho části, je-li nájemce podle smlouvy oprávněn o majetku účtovat a také jej odpisovat,
- provedení technického zhodnocení nájemcem se souhlasem pronajímatele (odpisuje se po dobu trvání nájemní smlouvy)
- pořízení technického zhodnocení majetku formou finančního leasingu (se souhlasem vlastníka majetku – leasingové společnosti).

Dále pak mohou majetek odpisovat subjekty, které jej používají a to v případech stanovených § 28 odst. 1 zákona o účetnictví (smlouvy o výpůjčce a nabytí vlastnického práva jiným způsobem – řízeno ustanoveními občanského zákoníku).

Je-li dlouhodobý majetek v podílovém spoluvlastnictví, odpisuje každý spoluvlastník svůj vlastnický podíl.

2.5.2.1. Postup odpisování

Základním dokumentem pro aplikaci účetních odpisů v účetnictví je sestavení **odpisového plánu** pro každý individuální majetek. Ten obsahuje zpravidla výchozí pořizovací (vstupní) cenu majetku, vyčíslení odpisů v průběhu životnosti majetku, výši oprávek a zůstatkové ceny, zbytkovou hodnotu (viz dále) apod. Měl by zahrnovat aktualizace a změny, ke kterým v průběhu užívání majetku došlo. Přesné vymezení pojmu a obsahu odpisového plánu v účetní legislativě nenajdeme. Záleží tedy na účetní jednotce, jakým způsobem je povede – podrobnější úprava by proto měla být jasně stanovena ve vnitropodnikové směrnici. Při sestavování odpisových plánů je nejnáročnější stanovit dobu životnosti daného majetku a metodu výpočtu účetních odpisů.

Tímto jsme se dostali k používaným **metodám pro vyčíslení účetních odpisů**. V praxi se můžeme setkat hned s několika případy. Ať už se účetní jednotka rozhodne pro použití jakéhokoliv způsobu výpočtu odpisů, tento způsob nelze v průběhu účetního období měnit.

Případ první - **účetní odpisy se rovnají odpisům daňovým**. Jedná se o zjednodušenou, v zásadě nesprávnou, ale u malých účetních jednotek často používanou metodu. Takto zaúčtovaný odpis neodpovídá skutečnému opotřebení majetku, protože:

- nezohledňuje dobu pořízení majetku, jeho výše je v prvním roce stejná, byl-li pořízen v lednu nebo v prosinci,
- doba životnosti podle zákona o daních z příjmů může být kratší, než je skutečná životnost daného majetku a tím se v účetnictví nevystihuje skutečné opotřebení majetku; tato doba životnosti nereflektuje na skutečnou dobu používání majetku, ale je ovlivňována zvenčí – politickými rozhodnutími o podpoře podnikatelského prostředí prostřednictvím daňově uznávaných nákladů.

Druhým případem je metoda, kdy **účetní odpisy jsou stanoveny rovnoměrné podle předpokládané doby životnosti**. Jedná se o nejčastěji používaný způsob vyčíslení odpisů, který je také nejpresnější z hlediska vyjádření opotřebení. Sama účetní jednotka si rozhodne,

zda začne majetek odpisovat již v měsíci pořízení nebo až od měsíce následujícího. Stejně tak vyřeší tuto otázku při vyřazení majetku. Zvolená metodika by měla být popsána interní směrnicí.

Za samostatný, třetí případ, lze považovat **rovnoměrné účetní odpisy** podle předpokládané doby životnosti **se zohledněním zbytkové hodnoty**. Zbytkovou hodnotou se míní snížená předpokládaná zbytková hodnota. Předpokládanou zbytkovou hodnotou se dle § 56 odst. 3 vyhlášky č. 500/2002 Sb. rozumí: „*účetní jednotkou zdůvodnitelná kladná odhadovaná částka, kterou by účetní jednotka mohla získat v okamžiku předpokládaného vyřazení majetku, například prodejem, po odečtení předpokládaných nákladů s vyřazením souvisejících.*“ Účetní jednotka zohlední předpokládanou zbytkovou hodnotu majetku tím, že stanoví odpisový plán daného majetku tak, aby se za plánovanou dobu jeho používání součet vykázaných a plánovaných odpisů včetně předpokládané zbytkové hodnoty rovnal ocenění majetku při pořízení.

Výpočet účetních odpisů můžeme založit také na **zrychlené** metodě odpisování, která v prvních letech užívání zahrnuje do nákladů vyšší částky. Tuto metodu lze pojmut například stejným procentuálním odpisem, ale z měnící se (klesající) zůstatkové ceny majetku.

Dále mohou být účetní odpisy stanoveny i **nerovnoměrně** a to v případě sezónního využití majetku – např. zemědělské stroje, lyžařské vleky apod. V sezóně jsou pak odpisy vyšší, mimo sezónu nižší (nikoliv nulové).

Za další zajímavou a zároveň novou účetní metodu můžeme považovat **komponentní odpisování** – jednotlivé složky majetku mají různou dobu životnosti ve vztahu k životnosti celkové, a proto je lze odpisovat zvlášť. Jedná se o metodu používanou pouze u dlouhodobého hmotného majetku. (viz dále).

Jestliže účetní jednotce nevyhovuje časová vazba odpisů, může je tvořit v **závislosti na výkonu**. Použití nastává v případě, kdy lze životnost majetku vyčíslit na základě např. vyrobeného množství, objemu výkonu, vykázaného využití, odpracované doby. Pak lze jednoduše z celkového předpokládaného kvantitativního ukazatele a pořizovací ceny vyčíslit odpis na danou jednotku a tou pak vynásobit adekvátní měsíční množství.

Výjimkou ze všech pravidel je odpisování goodwillu a oceňovacího rozdílu. Vyhláška č. 500/2002 Sb. v § 6 a § 7 stanoví, že **goodwill** lze odpisovat do nákladů pouze rovnoměrně nejpozději do 60 měsíců od nabytí podniku nebo jeho části (příp. od rozhodného dne přeměny). Záporný goodwill se odpisuje stejným způsobem, ale do výnosů. Na základě rozhodnutí účetní jednotky může být doba odpisování i delší než 60 měsíců.

Aktivní **oceňovací rozdíl k nabytému majetku** se odpisuje do nákladů rovnoměrně 180 měsíců od nabytí podniku nebo jeho části (příp. od rozhodného dne přeměny). Pasivní oceňovací rozdíl se odpisuje stejným způsobem, ale do výnosů, stejně jako je tomu u goodwillu.

Omezení v podobě doby odpisování stanovuje i obchodník zákoník a to u **zřizovacích výdajů**, které dle § 65a musí být odepsány do 5 let (60 měsíců) od vzniku společnosti. Dokud zřizovací výdaje nejsou zcela odepsány, je blokováno vyplácení podílů na zisku.

Jestliže se v průběhu životnosti majetku zásadně změní předpoklady, se kterými bylo při sestavení odpisového plánu počítáno, je nutné o tyto nová zjištění odpisový plán upravit. Pokud se původní předpoklady změnil tak, že je nutné přehodnotit odpisování a odpisy snížit nebo i zvýšit a to přes zkrácení nebo prodloužení doby životnosti majetku, pak je tento postup v souladu se zákonem o účetnictví, který v § 7 odst. 4 říká, že: *„účetní jednotky mohou uvedené způsoby oceňování změnit zcela nebo z části mezi jednotlivými účetními obdobími z důvodů zpřesnění věrného zobrazení nebo zkvalitnění vypovídací schopnosti účetní závěrky, přičemž informaci o každé takové změně s jejím řádným zdůvodněním jsou povinny uvést v příloze k účetní závěrce.“*

Mimo odpisový plán se odpisy a ostatní operace související s majetkem zachycují na kartách majetku (inventární karty). Zde se uvádějí jak účetní, tak daňové odpisy, ale hlavně identifikační údaje o majetku – tj. jeho název, popis, způsob ocenění, datum zařazení do užívání, případné technické zhodnocení, datum jeho vyřazení apod.

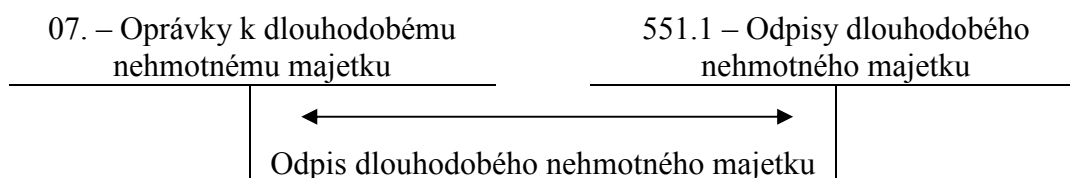
Účetní odpisy nelze v žádném případě přerušit. I když se odpisovaný majetek nepoužívá, dochází k jeho opotřebení pouhým plynutím času.

2.5.2.2. Účtování odpisů a zobrazení v účetních výkazech

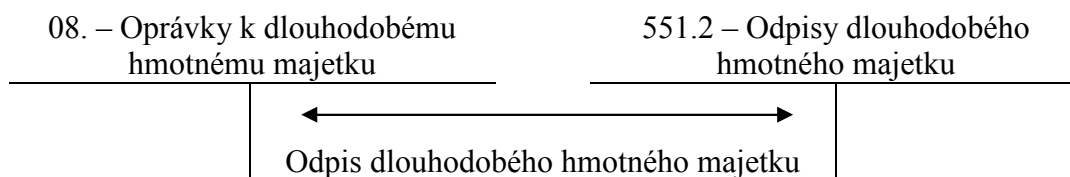
Odpisy se stejně jako rezervy a opravné položky účtují do nákladů. Jedná se o jasnou nákladovou položku, která se objevuje snad u všech účetních jednotek. Na rozdíl od rezerv a opravných položek se odpisy pouze tvoří – neruší se – jejich hodnota se v čase zvyšuje. Opotřebení majetku je v čase kontinuální a stále nabíhá, končí až vyřazením majetku z užívání.

Odpisy se v účetnictví promítají souvztažným zápisem mezi nákladovým účtem **551 – Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku** a účty opravek podle jednotlivých druhů majetku (viz výčet majetku, který můžeme odpisovat v kapitole 2.5.2.) v účtových skupinách **07 – Oprávky k dlouhodobému nehmotnému majetku** a **08 – Oprávky k dlouhodobému hmotnému majetku**. Ke všem použitým účtům si může účetní jednotka vytvořit analytiku podle potřeby (u účtu 551 např. podle hmotného a nehmotného majetku, podle uznatelnosti či neuznatelnosti účetních odpisů pro daňové účely; u účtů opravek např. podle jednotlivých majetkových druhů). Schéma účtování odpisů zobrazuje Obr. 2.8 a 2.9.

Obr. 2.8 Schéma účtování odpisů k dlouhodobému nehmotnému majetku

Obr. 2.9 Schéma účtování odpisů k dlouhodobému hmotnému majetku

Jedná se o **náklad daňově neúčinný**, zvyšující základ daně z příjmů. Daňově účinné jsou daňové odpisy dlouhodobého majetku, které se do základu daně promítají v rámci transformace výsledku hospodaření na základ daně mimoúčetní úpravou.

Mezi výší účetních a daňových odpisů zpravidla vzniká rozdíl, který se stává buď:

- **připočitatelnou položkou** základu daně z příjmů – tj. v případě, kdy jsou účetní odpisy vyšší než daňové, nebo
- **odpočitatelnou položkou** základu daně z příjmů tj. v případě, kdy jsou daňové odpisy vyšší než účetní.

O odpisech může účetní jednotka účtovat na základě svého rozhodnutí ročně k rozvahovému dni, čtvrtletně nebo měsíčně. Měsíční účtování o odpisech se objevuje

zejména u těch účetních jednotek, které musí podávat měsíční výsledky své činnosti pro potřeby externích či interních uživatelů.

Stejně jako ostatní nástroje zásady opatrnosti, které ovlivňují hodnotu majetku v účetnictví, i **zůstatková cena odpisovaných aktiv podléhá inventarizaci**, kdy zjišťujeme, zda vykázaná zůstatková cena odpovídá realitě. Pokud dojde k situaci, kdy je skutečná zůstatková cena nižší než účetní zůstatková cena, je nutno uplatnit jednorázový odpis na dorovnání zůstatkových cen a adekvátně upravit odpisový plán pro následující období.

Na závěr kapitoly o účetních odpisech ještě zmíníme jejich postavení v účetních výkazech.

V **rozvaze** se odpisy promítají ve sloupci „*korekce*“ a to se záporným znaménkem. Stejně jako opravné položky snižují „*brutto*“ hodnotu aktiv na řádku konkrétního aktiva, ke kterému byly vytvořeny. Účetní zůstatkovou cenu majetku pak vyjadřuje hodnota „*netto*“.

Protože odpisy jsou specifickou nákladovou položkou, vyčísľují se ve **výkazu zisku a ztráty v druhovém členění** na samostatném řádku, který je určen pouze pro účet 551 – Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku. Ve výkazu zisku a ztráty sestavovaném v plném rozsahu se promítají pod položkou *E – odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku*.

V **příloze** k účetní závěrce účetní jednotka uvede:

- způsob sestavení odpisových plánů a metody výpočtu odpisů,
- zda se účetní a daňové odpisy rovnají či nikoliv.

2.5.2.3. Komponentní odpisování

Metodou komponentního odpisování může účetní jednotka podle § 56a vyhlášky č. 500/2002 Sb. odpisovat stavby, byty, nebytové prostory, samostatné movité věci a soubory movitých věcí. Aplikace této metody odpovídá pojetí mezinárodního účetního standardu IAS 16 – Pozemky, budovy a zařízení (více viz kapitola 3.2.1.).

Komponentou podle § 56a odst. 2 vyhlášky č. 500/2002 Sb., rozumíme: „*určenou část majetku nebo souboru majetku, u které je výše ocenění významná v poměru k výši ocenění celého majetku nebo souboru majetku a jejíž doba použitelnosti se významně liší od doby použitelnosti majetku nebo jeho souboru*“. Z těchto důvodů se komponenta odpisuje

samostatně, tj. odlišně od zbylé části majetku nebo jeho souboru. Majetek je ale nutné vykazovat a odpisovat jako celek, proto účtům, které s tímto majetkem souvisí, bývá přiřazena samostatná analytická evidence. Příkladem komponenty u budov může být např. klimatizace, výtah apod.

Pokud je nutné během času komponentu vyměnit, pak:

- dosavadní komponentu odepíšeme, není-li její zůstatková cena nulová, a vyřadíme ji v pořizovací (vstupní) ceně,
- do hodnoty majetku naučtujeme pořizovací (vstupní) cenu nové komponenty.

Tuto metodu může účetní jednotka používat od 1. 1. 2010 a může ji uplatnit i u majetku, který již byl účetně odpisován, pokud je jasné, že komponentní odpisování přispěje k věrnému obrazu účetnictví než doposud aplikovaná metoda odpisování.

Zákon o daních z příjmů komponentní odpisování neakceptuje a v § 23 odst. 2 písm. a) stanovuje, že pro zjištění základu daně se vychází z výsledku hospodaření bez vlivu metody komponentního odpisování.

Praktické dopady používání této nové metody jsou zatím málo zažité a celá problematika není pro subjekty příliš výhodná s ohledem na administrativní složitost evidence i jednotlivých účetních a daňových postupů v konkrétních situacích. V hospodářské praxi (včetně společnosti DEZA, a.s.) proto dosud tato metoda nezaznamenala patřičné uplatnění.

2.5.3. DAŇOVÉ ODPISY

Daňové odpisy představují maximální částky odpisů, které jsou přípustné zákonem o daních z příjmů, pro účely stanovení základu daně. Zjišťují se mimoúčetně v rámci transformace hospodářského výsledku na daňový základ. Jejich uplatnění je **pouze právem** účetní jednotky, nikoliv povinností. Odpisování lze i přerušit, ale při následném pokračování v odpisování je nutné pokračovat způsobem, jako by odpisování přerušeno nebylo.

S daňovými odpisy souvisí i problematika odpisů u **drobného hmotného a nehmotného majetku**. Protože účetní jednotka může účetně odpisovat majetek od hodnoty ocenění, jakou si sama stanoví, v praxi se stává, že ocenění stanovené účetní jednotkou se rozchází s oceněním stanoveným v zákoně o daních z příjmů (viz dále). A protože drobný

dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek není v zákoně o daních z příjmů definován, mohou daňové odpisy vycházet z odpisů účetních. V tomto případě pak účetní odpisy tohoto majetku jsou daňově uznatelným nákladem, i když ve vybraných případech zákon o daních z příjmů omezuje jejich uznatelnost, např. při vkladech (§ 24 odst. 2 písm. v).

Protože se zákon o daních z příjmů zabývá odpisy podle druhu majetku – hmotný a nehmotný, jsou takto uspořádány i následující kapitoly.

2.5.3.1. Odpisy dlouhodobého hmotného majetku

Za **dlouhodobý hmotný majetek z pohledu zákona o daních z příjmů** jsou podle § 26 považovány:

- stavby, budovy, domy, byty a nebytové prostory, pěstitelské celky trvalých porostů bez ohledu na vstupní cenu,
- samostatné movité věci a soubory movitých věcí, jejichž vstupní cena je vyšší než 40 000 Kč a mají dobu použitelnosti delší než 1 rok,
- dospělá zvířata a jejich skupiny se vstupní cenou také vyšší než 40 000 Kč a
- jiný hmotný majetek, čímž zákon vymezuje zejména technické zhodnocení, technické rekultivace a výdaje hrazené nájemcem, které tvoří součást ocenění hmotného majetku pronajatého formou finančního leasingu s následnou koupí najatého hmotného majetku, které v úhrnu se sjednanou kupní cenou ve smlouvě převyšují hodnotu 40 000 Kč.

Zákon také stanovuje hmotný **majetek, který je z odpisování vyloučen**. Kromě všeobecně neodpisovaného majetku uvedeného v části 2.5.1. se jedná zejména o bezúplatně nabytý majetek (převzatý povinně nebo ten, který byl předmětem daně darovací), inventarizační přebytky, nebo majetek převedený podle smlouvy o finančním pronájmu s následnou koupí najaté věci, pokud výdaje s jeho pořízením nepřesáhly hranici 40 000 Kč nebo v případě, kdy odpisy u tohoto majetku uplatňuje jiná osoba než vlastník.

I **daňové odpisy zpravidla uplatňuje vlastník** majetku, popř. osoba, která má právo s ním hospodařit. Ve výjimečných případech může daňově odpisovat i nájemce majetku, má-li k tomu dle písemné smlouvy právo (jedná se zpravidla o odpis technického zhodnocení).

Je-li majetek pouze z části používán k zajištění zdanitelného příjmu, pak se za daňově uznatelný náklad považuje pouze poměrná část odpisů. U silničních motorových vozidel se poměrnou částí odpisů rozumí 80 % odpisů.

Daňové odpisy se počítají ze **vstupní ceny majetku**. Tou zpravidla rozumíme:

- pořizovací cenu, je-li majetek pořízen úplatně,
- vlastní náklady, je-li majetek pořízen nebo vyroben ve vlastní režii,
- reprodukční pořizovací cenu, je-li majetek pořízen jiným způsobem,
- hodnotu technického zhodnocení,
- přepočtenou zahraniční cenu.

Technickým zhodnocením se podle § 33 odst. 1 zákona o daních z příjmů **rozumí**: „výdaje na dokončené nástavby, přístavby a stavební úpravy, rekonstrukce a modernizace majetku, pokud převýšily u jednotlivého majetku v úhrnu za zdaňovací období částku 40 000 Kč“.

Technické zhodnocení provedené po uvedení věci do stavu způsobilého k užívání, ale současně provedené v prvním roce odpisování, je součástí vstupní ceny majetku. Je-li technické zhodnocení provedeno v dalších letech, pak se o jeho hodnotu navyšuje zůstatková (vstupní) cena majetku v tom zdaňovacím období, kdy je technické zhodnocení dokončeno a uvedeno do stavu způsobilého k užívání.

Vstupní cena se snižuje o poskytnuté dotace a granty ze státního rozpočtu, z rozpočtu obcí a krajů, státních fondů regionální rady regionu soudržnosti, z veřejných rozpočtů, z Evropské unie apod.

V případě spoluvlastnictví se vstupní cena majetku odráží od hodnoty spoluvlastnického podílu.

Odpisování se zahajuje po uvedení pořizované věci do stavu způsobilého k užívání. Odpis se uplatňuje jako roční, tj. za zdaňovací období. Ve specifických případech lze uplatnit pouze **polovinu ročního odpisu**. Tyto specifické případy uvádí § 26 odst. 7 zákona o daních z příjmů a nejčastěji se jedná o:

- vyřazení majetku v průběhu zdaňovacího období,
- ukončení podnikatelské nebo jiné samostatné výdělečné činnosti nebo pronájmu,
- zrušení podnikatelské nebo jiné samostatné výdělečné činnosti s likvidací nebo bez ní,

- ukončení nájemního vztahu při odpisování technického zhodnocení nájemcem apod.

Pro účely daňových odpisů se hmotný majetek zařazuje do **odpisových skupin**, které definuje Příloha č. 1 zákona o daních z příjmů. Těchto skupin je šest a každá má jinou dobu odpisování. Příloha č. 1 obsahuje tabulku, která zobrazuje minimální dobu odpisování u jednotlivých odpisových skupin spolu s uvedením příkladu konkrétního druhu majetku, který je do dané odpisové skupiny zařazen. Samostatně odpisované technické zhodnocení hmotného majetku se zařadí do odpisové skupiny podle hmotného majetku, na kterém bylo provedeno.

Zákon o daních z příjmů umožňuje **dva způsoby daňových odpisů – rovnoměrný** podle § 31 a **zrychlený** podle § 32. Rozhodnutí, který způsob použít, je na vlastníkově hmotného majetku a nelze jej po dobu životnosti daného majetku měnit. V prvním případě jsou všechny roční odpisy stejné, mimo první rok, kdy je odpis zhruba poloviční. Ve druhém případě – při zrychleném odpisování – roční odpisy po celou dobu odpisování postupně klesají, ale opět s výjimkou prvního roku, kdy se odpis pohybuje mezi 75 % - 50 % nejvyššího odpisu, který přichází hned v druhém roce odpisování.

Při **rovnoměrném odpisování hmotného majetku** jsou odpisovým skupinám přiřazeny maximální **roční odpisové sazby**. Tabulku s jejich výší v jednotlivých letech odpisování nalezneme v Příloze č. 2. Tyto odpisové sazby se pro 1, 2 a 3 odpisovou skupinu mohou změnit v případě, kdy se vlastník majetku rozhodne pro **zvýšený odpis v prvním roce odpisování** podle § 31 odst. 1 písm. b) – d). Takto lze první odpis zvýšit o 10 %, 15 % nebo 20 %, ale pouze na základě pravidel a omezení uvedených v § 31 odst. 2 – odst. 6 zákona o daních z příjmů.

Pakliže známe vstupní cenu (resp. zvýšenou vstupní cenu) a hmotný majetek jsme zařadili do správné odpisové skupiny, rovnoměrný odpis stanovíme podle následujícího vzorce (2.3), výsledek zaokrouhlíme na celé koruny nahoru.

$$\text{odpis} = \frac{\text{vstupní cena (resp. zvýšená vstupní cena)} \cdot \text{přiřazená roční odpisová sazba}}{100} \quad (2.3)$$

Při **zrychleném odpisování hmotného majetku** jsou odpisovým skupinám přiřazeny **koeficienty** pro zrychlené odpisování. Tabulku s jejich výší v jednotlivých letech odpisování můžeme najít v Příloze č. 3. I u tohoto způsobu odpisování si první vlastník může odpis zvýšit o 10 %, 15 % nebo 20 %, na základě pravidel uvedených v § 32 odst. 2 zákona o daních z příjmů.

Výši odpisu v jednotlivých letech stanovíme podle následujících vzorců (2.4, 2.5), výsledek zaokrouhlíme na celé koruny nahoru.

$$\text{odpis v prvním roce odpisování} = \frac{\text{vstupní cena}}{\text{přiřazený koeficient pro první rok odpisování}} \quad (2.4)$$

$$\text{odpis v dalších letech odpisování} = \frac{2 \cdot \text{zůstatková cena}}{\text{přiřazený koeficient} - \text{počet let dosavadního odpisování}} \quad (2.5)$$

Chceme-li vypočítat **zrychlený odpis u majetku, na němž jsme provedli technické zhodnocení** (nejedená se o odpis v prvním roce užívání majetku, kdy je technické zhodnocení součástí vstupní ceny), pak:

- v roce zvýšení zůstatkové ceny odpis stanovíme jako podíl dvojnásobku zvýšené zůstatkové ceny a přiřazeného koeficientu pro zvýšenou zůstatkovou cenu,
- odpis v dalších letech stanovíme jako podíl dvojnásobku zůstatkové ceny a rozdílu mezi přiřazeným koeficientem pro zvýšenou zůstatkovou cenu a počtem let, po které je majetek ze zvýšené zůstatkové ceny odpisován.

2.5.3.2. Odpisy dlouhodobého nehmotného majetku

Za **nehmotný majetek** se dle zákona o daních z příjmů považují zřizovací výdaje, nehmotné výsledku výzkumu a vývoje, software, ocenitelná práva a jiný majetek vedený v účetnictví jako nehmotný majetek, je-li jeho vstupní cena vyšší než 60 000 Kč a doba použitelnosti delší než 1 rok. Současně musí být tento majetek nabyt úplatně, vkladem společníka, darováním nebo zděděním, případně může být vytvořen vlastní činností.

Goodwill není z daňového pohledu považován za nehmotný majetek.

Nehmotný majetek může daňově odpisovat **vlastník nebo osoba, která k němu za úplatu nabyla právo užívání**. Pokud je toto právo užívání podle smlouvy časově omezeno (smlouva je sjednaná na dobu určitou), pak se roční odpis stanoví jako podíl vstupní ceny a sjednané doby dle smlouvy (možnost stanovit odpisy i s přesností na dny).

Odpisy nehmotného majetku se stanovují s přesností na měsíce. Odpisovat se začíná od měsíce následujícího po dni, kdy majetek splnil podmínky pro odpisování. Odpis se zaokrouhluje na celé koruny nahoru.

Standardně se nehmotný majetek odpisuje **rovnoměrně, bez přerušení**, po dobu stanovenou zákonem o daních z příjmů – viz Příloha č. 4.

Stejně jako u hmotného majetku, tak i u nehmotného majetku, **technické zhodnocení zvyšuje jeho vstupní cenu**. Za technické zhodnocení se u nehmotného majetku podle § 32a odst. 6 zákona o daních z příjmů považují: *„výdaje na ukončené rozšíření vybavenosti nebo použitelnosti nehmotného majetku anebo zásahy, které mají za následek změnu účelu nehmotného majetku, pokud po ukončení u jednotlivého majetku převýší částku 40 000 Kč. Za technické zhodnocení se považují i uvedené výdaje nepřesahující stanovenou částku, pokud jej poplatník na základě svého rozhodnutí neuplatní jako daňově uznatelný náklad (výdaj).“*

Technicky zhodnocený nehmotný majetek se odpisuje ze zvýšené vstupní ceny snížené o již uplatněné odpisy a to od měsíce následujícího po měsíci ukončení technického zhodnocení. Pořád platí zásada rovnoměrného odpisu bez přerušení a to po zbývajících dobu odpisování. Je-li však tato doba kratší, než polovina celkové doby odpisování daného majetku, je nutno majetek dále odpisovat minimálně po tuto poloviční dobu – viz Příloha č. 4.

V případě nehmotného majetku, na který je právo užívání sjednáno smlouvou na dobu určitou, se po provedení technického zhodnocení dále odpisuje až do konce doby sjednané danou smlouvou.

3. NÁSTROJE PRO APLIKACI ZÁSADY OPATRNOSTI PODLE MEZINÁRODNÍCH STANDARDŮ ÚČETNÍHO VÝKAZNICTVÍ

Diplomová práce je zaměřena na nástroje zásady opatrnosti definované legislativou České republiky. Tato kapitola nastiňuje pojetí těchto nástrojů v rámci mezinárodních standardů účetního výkaznictví. Přes pokračující sbližování české legislativy s těmito standardy je vhodné připomenout pojetí těchto nástrojů a používané pojmy mezinárodních standardů účetního výkaznictví. Pojem *rezerva* a *odpis* zná i mezinárodní legislativa, ale jejich náplň není zcela totožná s tím, jak je chápeme v našich legislativních podmínkách. Naproti tomu pojem *opravná položka* standardy neznají vůbec – hovoří pouze o snížení hodnoty majetku, bez rozlišení na snížení trvalé či přechodné.

Následující kapitoly se po úvodu do problematiky mezinárodních účetních standardů věnují jednotlivým standardům podle toho, jaké oblasti se týkají – ocenění majetku po jeho prvotním zaúčtování, znehodnocení aktiv, rezervám. Tabulky, které systematicky srovnávají postupy aplikace zásady opatrnosti podle české legislativy a podle mezinárodních účetních standardů, jsou pak uvedeny v jednotlivých přílohách.

V rámci celé kapitoly je záměrně vynechána problematika goodwillu, který sice v pojetí českého účetnictví chápeme jako dlouhodobý majetek, odpisujeme ho, ale v rámci mezinárodních účetních standardů jde o problematiku mnohem složitější a velmi podrobně řešenou.

3.1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY MEZINÁRODNÍCH ÚČETNÍCH STANDARDŮ

Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS – International Financial Reporting Standards) je soubor standardů vydávaných Radou pro mezinárodní účetní standardy (IASB – International Accounting Standards Board), upravující sestavování a prezentaci finančních výkazů účetní závěrky. Mezinárodní účetní standardy (IAS - International Accounting Standards) jsou staršími, ale dosud platnými standardy, které také

spadají pod mezinárodní standardy účetního výkaznictví (postupně jsou nahrazovány novějšími IFRS standardy).

Mezinárodní standardy účetního výkaznictví přispívají k celosvětové harmonizaci účetnictví, jejichž cílem je dosažení vysoké míry srovnatelnosti a transparentnosti účetních závěrek v celosvětovém rozsahu. Jedná se o kvalitní účetní pravidla, jejichž hlavním úkolem je podat věrný a poctivý náhled na finanční stav podniku a výsledků jeho hospodaření. Harmonizační proces má pomoci zejména k odstranění rozdílů mezi jednotlivými způsoby regulace účetnictví, pomáhá sladit národní úpravy tak, aby výsledky účetních závěrek mohly být více srovnatelné.

Evropská unie potvrdila mezinárodní účetní standardy účetního výkaznictví jako jediný evropský systém finančního reportování. Jejich aplikace je zakotvena i v české účetní legislativě (např. § 19a nebo § 23a zákona o účetnictví).

České společnosti, které jsou emitentem cenných papírů na regulovaném trhu cenných papírů v Evropské unii, jsou povinny vykazovat své konsolidované účetní výkazy v souladu s těmito standardy, a to od 1. ledna 2005. Od 1. ledna 2011 mohou účetní závěrku podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví sestavovat i konsolidované účetní jednotky, které jsou součástí konsolidačního celku, který konsolidovanou účetní závěrku za použití IFRS povinně sestavuje (nemusí být emitentem cenných papírů na regulovaném trhu v Evropské unii).

Koncepční rámec pro sestavování a předkládání účetních výkazů zhotovených podle mezinárodních účetních standardů zmiňuje „*opatrnost (prudence)*“ v rámci kvalitativních charakteristik účetních výkazů – konkrétně v rámci charakteristiky *spolehlivost*. Dalšími kvalitativními charakteristikami účetních výkazů pak jsou *srozumitelnost*, *relevance* (důležitost) a *srovnatelnost*.

3.2. OCENĚNÍ MAJETKU PO JEHO PRVOTNÍM ZAÚČTOVÁNÍ

Podle české legislativy se ocenění majetku v účetnictví mění buď odpisem, nebo se k němu tvoří opravné položky. Tyto pojmy ale mezinárodní účetní standardy neznají. Rozlišují ocenění majetku v okamžiku jeho pořízení a ocenění po okamžiku prvotního zaúčtování. Podle jednotlivých druhů majetku se touto problematikou zabývají jednotlivé

standards. V následujících podkapitolách je shrnut přístup v ocenění po okamžiku zaúčtování u hmotného majetku (dle IAS 16) a u nehmotného majetku (dle IAS 38). Podkapitola 3.2.3. pak níže zmíněné možnosti používané k přecenění majetku srovnává.

3.2.1. OCENĚNÍ HMOTNÉHO MAJETKU PO OKAMŽIKU ZAÚČTOVÁNÍ PODLE IAS 16

Mezinárodní účetní standard IAS 16 Pozemky, budovy a zařízení vymezuje definici těchto kategorií a stanoví jejich ocenění jak v okamžiku zaúčtování (pořízení), tak v průběhu životnosti majetku (ocenění po okamžiku zaúčtování). Z hlediska obsahové náplně zásady opatrnosti podle českých účetních odpisů je práce zaměřena právě na ono ocenění aktiv po okamžiku zaúčtování, což obsahově odpovídá odpisům, příp. opravným položkám u dlouhodobého majetku.

Při prvotním účtování o těchto aktivech je účetní jednotka ocení na úrovni pořizovacích nákladů. Pro **ocenění aktiv po okamžiku zaúčtování** si účetní jednotka volí jednu z následujících možností:

- model ocenění pořizovacími náklady nebo
- model přeceňovací.

U **modelu ocenění pořizovacími náklady** se daná aktiva během své doby životnosti uvádějí v účetnictví v pořizovací ceně snížené o kumulované odpisy a kumulované ztráty ze znehodnocení (viz kapitola 3.3. Znehodnocení aktiv podle IAS 36).

Základem **přeceňovacího modelu** je stanovení reálné hodnoty aktiv. Může-li být reálná hodnota u těchto aktiv spolehlivě stanovena, používá se jako základ pro jejich další ocenění. V tomto případě se aktiva během své životnosti vykazují v reálné hodnotě k datu přecenění po odečtení následných kumulovaných odpisů a kumulovaných ztrát ze znehodnocení. V průběhu účetního období by se hodnota účetního ocenění neměla významně lišit od reálné hodnoty, která byla stanovena k rozvahovému dni. Proto je nutné přecenění provádět dostatečně pravidelně. Reálná hodnota se zpravidla stanoví na základě odhadu tržní ceny. U pozemků a budov tento odhad zpravidla zpracovává kvalifikovaný znalec. Pokud není možné tržní cenu stanovit, účetní jednotka použije jiné metody (např. metodu výnosovou).

Pozemky, budovy a zařízení se seskupují do tříd, jež obsahují aktiva stejné povahy užívané účetní jednotkou ke své činnosti. Jestliže se přecení jakákoliv položka pozemků, budov a zařízení, je nutné přecenit stejným způsobem celou třídu, do které je aktivum zařazeno.

Při přecenění každé položky musí být kumulované odpisy k datu přecenění:

- proporcionálně přepočteny ke změně hrubé účetní hodnoty aktiva nebo
- eliminovány proti hrubé účetní hodnotě aktiva a čistá hodnota aktiva je pak přepočtena na přeceněnou částku aktiva (použití u budov).

Odpis dle IAS 16 alokuje odepsatelné částky aktiva po celou dobu jeho použitelnosti. Odepsatelnou částkou aktiva se rozumí náklady na pořízení aktiva snížené o zbytkovou hodnotu aktiva⁴. Dobou použitelnosti se míní období, po které se očekává používání aktiva, případně se tato doba vyjadřuje prostřednictvím očekávaného množství výrobků, které může účetní jednotka využitím aktiva získat. Každá část aktiva, jejíž pořizovací náklady jsou v poměru k celkovým nákladům významné, se musí odpisovat samostatně, tj. jedná se v podstatě o metodu komponentního odpisování. Odpisovat začínáme v okamžiku, kdy je aktivum připraveno k užívání.

Podle IAS 16 se pozemky a budovy odpisují odděleně (účtuje se o každém aktivu zvlášť) i když jsou pořízeny společně. Pozemky mají zpravidla neomezenou dobu použitelnosti, a proto se neodpisují, omezenou dobu použitelnosti mají např. lomy a místa používaná jako skládky odpadů.

K používaným **odpisovým metodám** patří:

- lineární odpisy – odpis je po celou dobu použitelnosti aktiva konstantní, pokud se nemění zbytková hodnota aktiva,
- odpisy ze snižujícího se základu – tj. v podstatě metoda zrychlených odpisů, kdy se výše odpisu v čase snižuje,
- výkonové odpisy – výše odpisu se odráží od očekávaného využití nebo výkonu.

Další znehodnocení v ocenění pozemků, budov a zařízení řeší IAS 36 – Znehodnocení aktiv – viz kapitola 3.3.

⁴ Pojem **zbytková hodnota aktiva** zná již i česká legislativa. Jedná se o odhadovanou částku, kterou by účetní jednotka v současnosti získala z vyřazení aktiva po odečtení předpokládaných nákladů souvisejících s jeho vyřazením.

Srovnání aplikace zásady opatrnosti u dlouhodobého hmotného majetku podle mezinárodních účetních standardů a podle české legislativy je uvedeno v Příloze č. 5.

3.2.2. OCENĚNÍ NEHMOTNÉHO MAJETKU PO OKAMŽIKU ZAÚČTOVÁNÍ PODLE IAS 38

Mezinárodní účetní standard IAS 38 Nehmotná aktiva definuje tuto skupinu majetku a opět uvádí jejich způsoby zaúčtování a ocenění. V rámci své práce se opět zaměřím spíše na změny v ocenění nehmotných aktiv v průběhu doby užívání.

Při prvotním zaúčtování je nehmotné aktivum oceněno pořizovacími náklady (nebylo-li nabyto v podnikové kombinaci). Pro účely **ocenění aktiv po zaúčtování** si účetní jednotka zvolí model ocenění pořizovacími náklady nebo přeceňovací model. Princip použití modelů v podstatě totožný jako u hmotných aktiv podle IAS 16.

U **modelu ocenění pořizovacími náklady** se nehmotné aktivum po prvotním zaúčtování oceňuje pořizovacími náklady sníženými o jakékoliv kumulované odpisy a jakékoliv kumulované ztráty ze znehodnocení.

Přeceněná hodnota nehmotného aktivu u **přeceňovacího modelu** odpovídá reálné hodnotě k datu přecenění snížené o jakékoliv kumulované odpisy a jakékoliv kumulované ztráty ze znehodnocení. Reálná hodnota se stanovuje s odkazem na aktivní trh. Přecenění je nutné provádět pravidelně, aby se k rozvahovému dni účetní hodnota aktiva nelišila od jeho reálné hodnoty. Pokud je nehmotné aktivum zaúčtováno podle přeceňovacího modelu, musí být tímto způsobem přeceněna i všechna ostatní aktiva ze stejné skupiny. Výjimkou jsou pouze ta, pro která neexistuje aktivní trh - pak použijeme model ocenění pořizovacími náklady.

Odpisováno může být pouze **nehmotné aktivum s konečnou dobou použitelnosti**. Faktory ovlivňující konečnost či nekonečnost nehmotného aktiva jsou zpravidla dva – délka období, po které lze nehmotné aktivum užívat, nebo počet výstupů z používání aktiva.

I v oblasti nehmotných aktiv se objevuje souvztažnost odepsatelné částky a zbytkové hodnoty. Jejich definice jsou totožné s definicemi uvedenými výše – u hmotných aktiv. U nehmotného aktiva s konečnou dobou použitelnosti je zbytková hodnota nulová, jestliže na

konci doby jeho použitelnosti existuje závazek třetí strany ke koupi aktiva nebo existuje aktivní trh pro toto aktivum (zbytková hodnota je určena odkazem na trh, bude-li tento trh existovat i na konci doby použitelnosti aktiva).

Odpis nehmotného aktiva s konečnou dobou použitelnosti se stanoví z odpisovatelné částky a musí být rovnoměrně rozložen na celé období jeho použitelnosti. Odpisová metoda by měla vycházet ze způsobu, jakým bude účetní jednotka spotřebovávat budoucí ekonomické užitky z daného aktiva. Pokud toto nelze spolehlivě vyčíslit, použijí se lineární odpisy. Odpisovat se začíná od okamžiku uvedení nehmotného aktiva do používání. Důvodem pro ukončení odpisování nehmotného aktiva je skončení jeho doby použitelnosti (odúčtování) nebo klasifikace daného aktiva na aktivum držené k prodeji. Odpisování se ukončí k datu té skutečnosti, která nastane dříve.

Srovnání aplikace zásady opatrnosti u dlouhodobého nehmotného majetku podle mezinárodních účetních standardů a podle české legislativy je uvedeno v Příloze č. 6.

3.2.3. SROVNÁNÍ METOD OCENĚNÍ AKTIV PO PRVOTNÍM ZAÚČTOVÁNÍ

U hmotných i nehmotných aktiv můžeme změnit jejich hodnotu prostřednictvím dvou modelů – modelu pořizovací ceny a přeceňovacího modelu. Pokud tyto dva modely srovnáme, zjistíme, že každý má svá specifika, výhody i nevýhody.

Model pořizovací ceny nedovoluje aktiva přecenit směrem nahoru (dovoluje pouze snížit hodnotu aktiv), díky jeho snadné realizovatelnosti se tento model častěji používá. Jeho ocenění je jasně průkazné a tím se také eliminují subjektivní vlivy, které by do ocenění mohly vstoupit. Nevýhodou tohoto modelu je silná vazba na minulost a slabá vypovídací schopnost tím, že neodráží aktuální podmínky na trhu daného aktiva.

Přeceňovací model dovoluje aktiva přecenit oběma směry – dovoluje hodnotu zvýšit i snížit – to je jeho zásadní výhodou. Ale i přesto je používán zřídka, protože stanovení hodnoty aktiva tímto způsobem je časově i finančně náročné hlavně z důvodu nutnosti znaleckého odhadu hodnoty aktiva.

3.3. ZNEHODNOCENÍ AKTIV PODLE IAS 36

Znehodnoceným aktivem podle IAS 36 mohou být pozemky a budovy, zařízení, nehmotná aktiva, podíly v dceřiných a přidružených společnostech, podíly na společném podnikání a goodwill. Účetní jednotka vyhodnocuje náznaky znehodnocení daných aktiv zejména k rozvahovému dni. Pokud tyto náznaky existují, je třeba odhadnout zpětně ziskatelnou částku pro dané aktivum (nehmotná aktiva s neurčitelnou dobou použitelnosti se testují vždy). **Zpětně ziskatelnou částkou** rozumíme buď reálnou hodnotu aktiva sníženou o náklady prodeje⁵, nebo hodnotu k užívání aktiva⁶, a to tu, která je vyšší. Převyšuje-li jedna z těchto hodnot účetní hodnotu aktiva, aktivum znehodnocené není, a druhou hodnotu už není nutné zjišťovat. Za náznaky znehodnocení se považuje např.:

- snížení tržní hodnoty aktiva více, než se v důsledku plynutí času předpokládalo,
- vyšší účetní hodnota čistých aktiv než je jejich tržní kapitalizace,
- důkaz o zastarání aktiva nebo jeho fyzického poškození,
- předpoklad horší ekonomické výnosnosti aktiva oproti původním plánům,
- plánovaný prodej aktiva dříve, než se původně očekávalo,
- změny prostředí, ve kterém účetní jednotka působí (ekonomické, legislativní, tržní).

Doba použitelnosti, odpisová metoda nebo zbytková hodnota aktiva se může změnit s identifikovaným náznakem snížení hodnoty aktiva i v případě, kdy není žádná ztráta ze znehodnocení zaúčtována.

Je-li účetní hodnota aktiva vyšší než zpětně ziskatelná částka, snížíme účetní hodnotu na tuto zpětně ziskatelnou částku a tento rozdíl považujeme za **ztrátu ze znehodnocení**. Po tomto účetním kroku je nutné upravit odpisy daného aktiva – budoucí odpis se na zbývající dobu použitelnosti stanoví z již nové (ponížené) účetní hodnoty aktiva dále snížené o jeho zbytkovou hodnotu.

Účetní jednotka ke každému rozvahovému dni musí vyhodnotit, jestli v minulosti zaúčtovaná ztráta ze znehodnocení k danému aktivu stále existuje nebo má hodnotu nižší. Opět se posuzují náznaky, které znehodnocení aktiva vyvolávají (viz výše).

⁵ **Reálná hodnota aktiva snížená o náklady prodeje** – tj. částka, kterou lze získat z prodeje aktiva při transakci za obvyklých podmínek, mezi informovanými, ochotnými stranami, snížená o náklady přímo přiřaditelné prodeji aktiva (mimo náklady finanční a daňové).

⁶ **Hodnota k užívání** – tj. současná hodnota očekávaných budoucích peněžních toků plynoucích z daného aktiva.

Ztrátu ze znehodnocení zaúčtovanou v minulosti může účetní jednotka zrušit a tím zvýšit účetní hodnotu aktiva, pokud se změnil odhad zpětně získatelné částky daného aktiva. Tato zvýšená účetní hodnota aktiva po zrušení ztráty ze znehodnocení nesmí převýšit původní účetní hodnotu aktiva v předchozích letech. S tímto ale opět souvisí úprava výše odpisů – upravená účetní hodnota aktiva snižena o jeho zbytkovou hodnotu se odepíše po zbývajících dobu použitelnosti aktiva.

Srovnání metody snížení hodnoty aktiv podle mezinárodních účetních standardů a podle české legislativy je uvedeno v Příloze č. 7.

3.4. REZERVY A PODMÍNĚNÉ ZÁVAZKY PODLE IAS 37

Rezervu podle IAS 37 chápeme jako závazek s nejistým časovým rozvrhem a výší. Závazek dle téhož standardu představuje: „*současnou povinnost jednotky, která vznikla jako důsledek události⁷ v minulosti a jejíž vypořádání způsobí jednotce odtok zdrojů představujících ekonomický užitek.*“

Rezerva má v mezinárodních účetních standardech tyto charakteristiky:

- jedná se o současný závazek, který je důsledkem minulé události,
- dá se předpokládat, že k vyrovnaní závazku budou potřeba peněžní prostředky představující ekonomický užitek,
- výši závazku lze spolehlivě odhadnout.

Pakliže jsou naplněny všechny tři zde zmíněné podmínky, účetní jednotka může účtovat o rezervě. Její ocenění bude rovno nejlepšímu odhadu⁸ výdajů (s přihlédnutím k riziku a nejistotě), které budou nezbytně nutné k vypořádání současného závazku zaúčtovaného k rozvahovému dni. Rezervu můžeme ocenit také jako současnou hodnotu výdajů, které budou nezbytné pro vypořádání závazku. V rezervě zohledňujeme i budoucí události, které mohou mít vliv na nezbytnou částku k vypořádání závazku, pokud k nim existuje dostatečná jistota. Jestliže účetní jednotka očekává, že některé (příp. všechny) výdaje nezbytné k vypořádání rezervy budou nahrazeny třetí stranou, účtuje o náhradě (pokud je jisté, že náhradu obdrží). Částka zaúčtovaná jako náhrada nesmí převýšit částku rezervy. Ve výkazu

⁷ Usutečněná **událost** zakládá smluvní (vyplývá ze smlouvy nebo právních předpisů) nebo mimosmluvní (vzniká z vůle podniku) závazek, který jednotka musí vypořádat.

⁸ **Odhad** se tvoří na základě minulých zkušeností, expertních posudků, statistických metod apod. při respektování zásady opatrnosti – závazek nesmí být podhodnocen.

zisku a ztráty (tj. dle mezinárodních účetních standardů výkaz úplného výsledku) mohou být rezervy vykázány v čisté výši, tj. ponížené o zaúčtované náhrady.

Vytvořenou rezervu je možné použít pouze na ty výdaje, na které byla určena.

Rezervy se podle mezinárodních účetních standardů mohou tvořit například na nevýhodné smlouvy (rezerva se tvoří ve výši neodvratitelných nákladů), na záruční opravy, na obnovu pozemků dotčených těžbou, na likvidaci aktiva. Na rozdíl od české legislativy, mezinárodní účetní standardy **zakazují tvorbu rezervy** na budoucí provozní rizika a ztráty, protože nesplňují definici závazku - budoucí ztráty nejsou důsledkem minulé události a současně jde o skutečnosti, kterým lze zabránit (tj. nejsou nevyhnutelné). Stejně tak je zakázána tvorba rezervy na opravu dlouhodobého majetku – mezinárodní účetní standardy toto kompenzují možnostmi – resp. povinnostmi – komponentního odpisování.

Oproti výše zmíněnému, **rezervu na restrukturalizaci** zmiňuje mezinárodní účetní standard IAS 37 i česká legislativa. Rezerva je tvořena na plánované náklady s restrukturalizací související, pokud jsou splněna obecná kritéria zaúčtování rezerv. Restrukturalizací se rozumí program, který je plánován a řízen vedením jednotky a významně se mění předmět podnikání nebo způsob, jakým je podnikání vedeno. Tato rezerva zahrnuje pouze přímé a nezbytně nutné výdaje související s restrukturalizací. Neobsahuje výdaje související s pokračujícími aktivitami účetní jednotky.

Podmíněným závazkem se rozumí ty závazky, které nesplňují výše zmíněná tři kritéria naplňující charakteristiku rezerv. Jde o eventuální závazky, u nichž teprve musí být potvrzeno, zda budou naplněny podmínky pro vytvoření rezervy nebo se jedná o předmětné závazky účetní jednotky nesplňující žádné z výše uvedených kritérií charakteristiky rezerv. Uvádějí se pouze v příloze k účetní závěrce.

Srovnání použití rezerv jako nástroje zásady opatrnosti podle mezinárodních účetních standardů a podle české legislativy je uvedeno v Příloze č. 8.

4. ANALÝZA APLIKACE NÁSTROJŮ ZÁSADY OPATRNOSTI VE SPOLEČNOSTI DEZA, A.S.

Tato čtvrtá – praktická – část práce je zaměřena na analýzu aplikace nástrojů zásady opatrnosti ve společnosti DEZA, a.s. Dobré zkušenosti s touto valašskomeziříčskou společností z doby vysokoškolské praxe ve 3. ročníku bakalářského studia a odborná pomoc i oponentura bakalářské práce před dvěma lety byly důvodem, proč byla tato společnost zvolena i pro spolupráci na diplomové práci. V úvodu kapitoly je společnost DEZA, a.s. představena. V dalších částech je provedena analýza používaných nástrojů zásady opatrnosti, zejména prostřednictvím tabulek a grafů. Jednotlivé podkapitoly se zaměřují také na charakteristiky aplikovaných nástrojů zásady opatrnosti v konkrétních podmínkách společnosti DEZA, a.s. V závěru kapitoly je pak vymezen postoj společnosti k mezinárodním standardům účetního výkaznictví a dále je vyhodnocen vliv ekonomické krize na jednotlivé nástroje zásady opatrnosti i na společnost DEZA, a.s. vůbec.

4.1. CHARAKTERISTIKA SPOLEČNOSTI

Společnost DEZA, a.s. byla založena 29. prosince 1990 se sídlem ve Valašském Meziříčí. Jedná se o průmyslovou společnost s chemickým zaměřením. Předmětem její činnosti je zejména:

- výroba základních a pomocných výrobků ze surového dehtu, včetně navazující výroby ftalátových změkčovadel a výrobky ze zpracování surového benzolu
- výroba a rozvod tepla a elektřiny.

DEZA, a.s. je jediným výrobním podnikem svého zaměření v ČR a druhým největším v Evropě.

Faktickým technologickým i právním předchůdcem společnosti DEZA, a.s, tak, jak ji známe v dnešní podobě, byly od roku 1892 Dehtové závody Julia Rütgerse v Ostravě. V roce 1960 byla zahájena výstavba závodu na zpracování dehtu a benzolu ve Valašském Meziříčí. Od roku 1963 byl závod postupně uváděn do provozu.

Akciovou společnost DEZA tvoří základní výrobní závod ve Valašském Meziříčí a územně odloučený provoz Organik v Otrokovicích. V roce 1994 byla v DEZA, a.s. zastavena výroba sazí a byla převedena do společného podniku CS CABOT, spol. s r. o. ve Valašském

Meziříčí, založeného s předním světovým výrobcem sazí CABOT Corporation (USA). Společnost DEZA, a.s. nemá žádnou organizační složku v zahraničí.

DEZA, a.s. byla privatizována v plném rozsahu a reální vlastníci převzali výkon svých práv a povinností v roce 1993. V roce 1999 byla DEZA, a.s. začleněna do vlastnické struktury skupiny AGROFERT HOLDING, a.s.

K 31. 12. 2012 jsou všechny akcie společnosti DEZA, a.s. představující základní kapitál ve výši 1 101 025 tis. Kč v držení skupiny AGROFERT HOLDING prostřednictvím jediného akcionáře – společnosti AGROFERT HOLDING, a.s.

Současné ekonomické postavení společnosti DEZA, a.s. zobrazuje Tab. 4.1.

Tab. 4.1 Základní finanční a obchodní ukazatele DEZA, a.s.

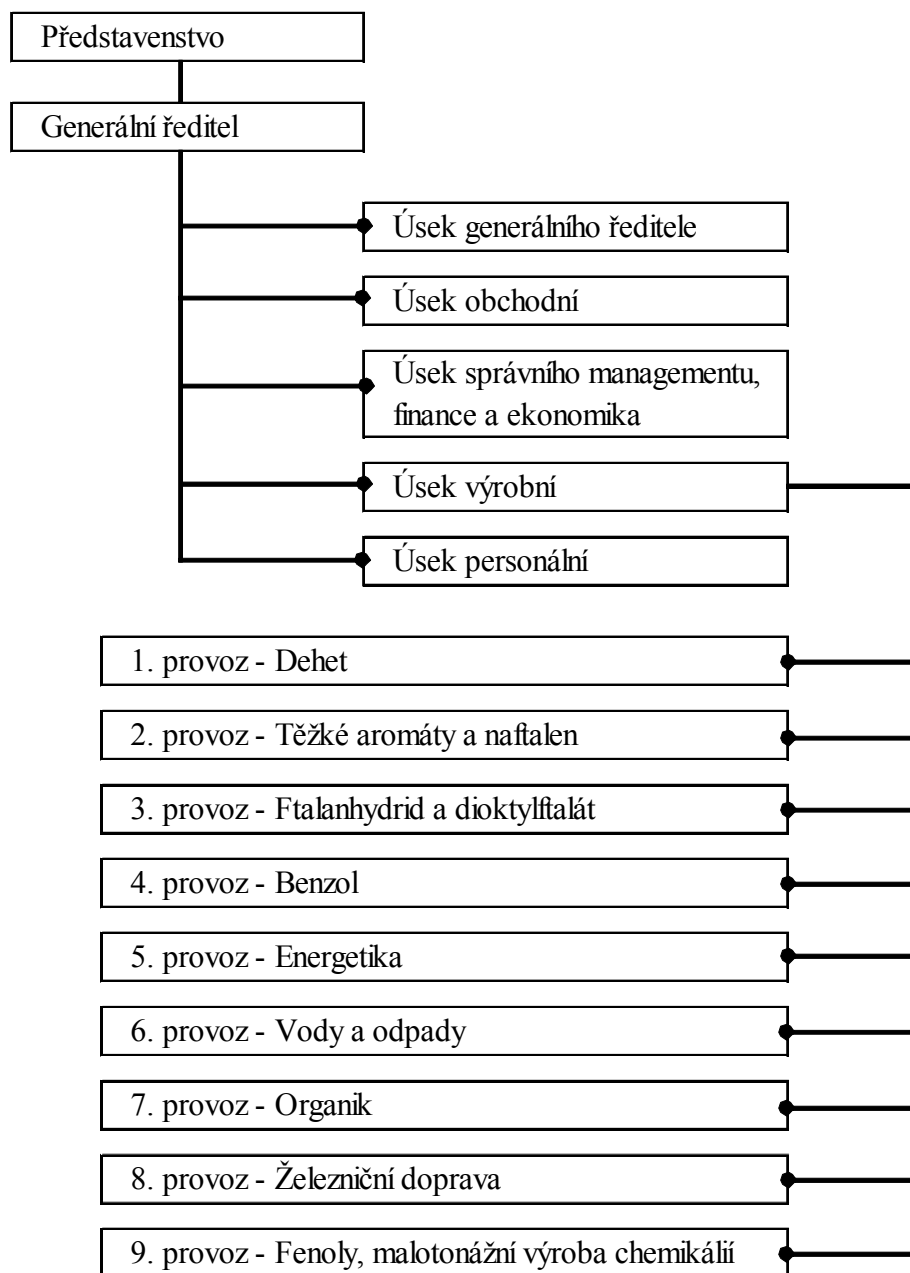
Ukazatel		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tržby za prodej výrobků a služeb	mil. Kč	7 904	8 579	8 190	5 159	7 579	8 889	9 504
z toho: export	mil. Kč	4 930	6 149	5 497	3 554	4 607	5 441	5 702
Přidaná hodnota	mil. Kč	1 160	1 192	1 654	672	1 679	1 925	1 690
Provozní výsledek hospodaření	mil. Kč	295	383	446	67	1 076	1 090	710
Výsledek hospodaření (před zdaněním)	mil. Kč	436	520	354	502	1 250	1 225	881
Výsledek hospodaření po zdanění	mil. Kč	370	486	313	487	1 101	1 016	751
Dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek v zůstatkové ceně	mil. Kč	2 463	2 591	2 500	2 302	2 340	2 409	2 430
Dlouhodobý finanční majetek	mil. Kč	903	913	2313	326	323	294	289
Vlastní kapitál	mil. Kč	3 712	4 195	4 417	2 849	3 442	3 695	3 450
Investiční práce a dodávky	mil. Kč	368	527	306	230	350	326	359

Ukazatel		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Počet zaměstnanců v přepočtených stavech	osob	1069	1 071	1 081	1 011	963	968	983
Průměrný měsíční výdělek	Kč	22 775	24 660	27 246	26 282	28 539	28 959	29 712

Zdroj: Výroční zprávy DEZA, a.s., vlastní zpracování

Společnost DEZA, a.s. řídí pětičlenné představenstvo, v jehož čele je generální ředitel společnosti. Kontrolní činnost představenstva vykonává tříčlenná dozorčí rada. Na provozním vedení společnosti se úzce podílejí ředitelé jednotlivých úseků. Společnost má 9 výrobních provozů. Organizační struktura Společnosti je zobrazena na Obr. 4.1 na následující straně.

Obr. 4.1 Organizační struktura DEZA, a.s.

4.2. ANALÝZA APLIKACE ZÁSADY OPATRNOSTI U DLOUHODOBÉHO MAJETKU SPOLEČNOSTI DEZA, A.S.

Společnost DEZA, a.s. aplikuje zásadu opatrnosti u dlouhodobého majetku prostřednictvím odpisů, a u dlouhodobého hmotného majetku i prostřednictvím opravných položek (z hlediska Společnosti se jedná o nevýznamnou položku). Tato kapitola je věnována zejména způsobu stanovení účetních odpisů (a u dlouhodobého hmotného majetku i způsobům tvorby opravných položek). Analýza jejich vývoje za období let 2006 – 2012 je zobrazena v jednotlivých tabulkách. Závěr kapitoly je věnován daňovým dopadům odlišných účetních a daňových odpisů s jejich vlivem na odložený daňový závazek (resp. odloženou daňovou pohledávku), což můžeme v širším slova smyslu také chápat jako specifický nástroj zásady opatrnosti.

4.2.1. ANALÝZA DLOUHODOBÉHO NEHMOTNÉHO MAJETKU

Za odpisovaný **dlouhodobý nehmotný majetek** je ve společnosti DEZA, a.s. považován nehmotný majetek, jehož doba použitelnosti je delší než 1 rok a pořizovací cena je vyšší než 2 000 Kč. Nehmotný majetek, jehož pořizovací cena nepřevyšuje částku 2 000 Kč, je účtován přímo do nákladů v okamžiku pořízení.

Nehmotný majetek je vykazován v pořizovacích cenách, které zahrnují cenu pořízení a náklady s jeho pořízením související.

Emisní povolenky společnost účtuje v rámci ostatního dlouhodobého nehmotného majetku a podle způsobu jejich nabytí (úplatně nebo dotací bezúplatně) je oceňuje pořizovací či reprodukční pořizovací cenou. Tento zvláštní druh nehmotného majetku se neodpisuje, ale účtuje se jako ostatní provozní náklad do spotřeby ve vazbě na verifikovanou produkci CO².

Na základě předpokládané životnosti je dlouhodobý nehmotný majetek odpisován **metodou rovnoměrných odpisů**. Společnost dlouhodobý nehmotný majetek odpisuje od počátku prvního měsíce následujícího poté, kdy o majetku bylo účtováno na majetkovém účtu. Předpokládaná doba životnosti je u softwaru stanovena na 3 roky a u ocenitelných práv na 5 let. Roční odpisové sazby Odpisového plánu Společnosti vycházejí z těchto dob životnosti. Vývoj odpisů dlouhodobého nehmotného majetku za období let 2006 – 2012 zobrazuje Tab. 4.2.

Tab. 4.2 Analýza tvorby odpisů u dlouhodobého nehmotného majetku ve společnosti DEZA, a.s. (v tis. Kč)

Položka	Brutto hodnota	Korekce		Netto hodnota
		oprávky	odpis	
31. 12. 2006				
Software	13 243	11 408	999	836
Ocenitelná práva	2 549	1 016	510	1 023
Celkem	15 792	12 424	1 509	1 859
31. 12. 2007				
Software	13 394	12 407	540	447
Ocenitelná práva	6 239	1 526	510	4 203
Celkem	19 633	13 933	1 050	4 650
31. 12. 2008				
Software	13 833	12 947	374	512
Ocenitelná práva	6 239	2 036	1247	2 956
Celkem	20 072	14 983	1 621	3 468
31. 12. 2009				
Software	13 943	13 321	286	336
Ocenitelná práva	6 275	3 283	745	2 247
Celkem	20 218	16 604	1 031	2 583
31. 12. 2010				
Software	14 112	13 607	240	265
Ocenitelná práva	6 320	4 028	749	1 543
Celkem	20 432	17 635	989	1 808
31. 12. 2011				
Software	14 356	13 847	209	300
Ocenitelná práva	49 672	4 777	8 858	36 037
Celkem	64 028	18 624	9 067	36 337
31. 12. 2012				
Software	15 065	14 056	248	761
Ocenitelná práva	53 149	13 635	8 163	31 351
Celkem	68 214	27 691	8 411	32 112

Zdroj: Výroční zprávy DEZA, a.s., vlastní zpracování

Pokud zůstatková hodnota nehmotného majetku přesahuje jeho odhadovanou zpětně ziskatelnou částku, je jeho zůstatková cena snížena na tuto částku prostřednictvím **opravných položek**. Platná metodika sjednocení účetních postupů ve skupině AGROFERT HOLDING uvádí konkrétní důvody pro tvorbu opravných položek u dlouhodobého hmotného i nehmotného majetku. U dlouhodobého nehmotného majetku k tomuto snížení v období let 2006 – 2012 nebyl důvod – veškeré snížení hodnoty aktiv tedy bylo prováděno pouze prostřednictvím odpisů (viz Tab. 4.2 výše).

4.2.2. ANALÝZA DLOUHODOBÉHO HMOtnÉHO MAJETKU

Za **dlouhodobý hmotný majetek** jsou ve společnosti DEZA, a.s. považovány pozemky, stavby a majetek s charakterem samostatných movitých věcí, jehož doba použitelnosti je delší než 1 rok a pořizovací cena je vyšší než 1 000 Kč. Hmotný majetek, jehož pořizovací cena nepřevyšuje 1 000 Kč, je považován za zásoby a účtuje se při spotřebě do nákladů.

Nakoupený dlouhodobý hmotný majetek se vykazuje v pořizovacích cenách, které zahrnují cenu pořízení a náklady s jeho pořízením související. Dlouhodobý hmotný majetek vytvořený vlastní činností se oceňuje vlastními náklady.

Dlouhodobý hmotný majetek je **odpisován metodou rovnoměrných odpisů** na základě jeho předpokládané doby životnosti. Doba odpisování přihlíží k charakteru jednotlivých druhů odpisovaného majetku, dosavadní úrovni odpisových sazeb a znalostem o reálném opotřebení majetku. Tyto sazby se liší od sazeb odpočitatelných pro daňové účely. Předpokládaná doba životnosti je u jednotlivých skupin majetku stanovena následovně:

- chemická zařízení 8 let,
- budovy a stavby 25 - 35 let,
- nádrže, zásobníky, tlakové nádoby 7,5 – 14,5 let,
- přístroje a zařízení pro měření a regulaci 8 let,
- elektrorozvodná zařízení 7,5 – 15 let,
- dopravní prostředky 4 - 7,5 let.

Roční odpisové sazby pro účetní odpisy dlouhodobého majetku jsou stanoveny Odpisovým plánem, který uvádí i další okolnosti pro provádění účetních odpisů u všech druhů odpisovaného dlouhodobého majetku.

Neodpisují se pozemky a předměty drahých kovů.

Přesahuje-li zůstatková hodnota aktiva jeho odhadovanou zpětně získatelnou částku, je zůstatková hodnota tohoto aktiva snížena na tuto zpětně získatelnou částku prostřednictvím **opravné položky**. Podle Metodiky sjednocení účetních postupů ve skupině AGROFERT HOLDING, tvoří Společnost opravné položky k datu roční účetní závěrky například při těchto situacích:

- „*při dočasném nevyužívání majetku pro svou činnost,*
- *při záměru majetek odprodat za předpokladu nižší prodejní ceny než je cena zůstatková,*
- *při mimořádných událostech u majetku – např. při havárii, poškození apod., kdy následky této mimořádné události bude možno odstranit opravou,*
- *při dočasném nevyužívání disponibilních kapacit,*
- *u nedokončeného hmotného a nehmotného investičního majetku v případě, kdy existuje reálný předpoklad, že investice nebude aktivována a není o ní možné zatím rozhodnout jako o zmařené investici.*“

Pokud v průběhu účetního období pominou důvody, pro které byly opravné položky tvořeny, případně se tyto důvody změní, opravná položka se zruší, rozpustí, popř. se upraví její výše.

V rámci účetních metod aplikovaných ve společnosti u dlouhodobého hmotného majetku se dále uvádí, že:

- náklady na opravy a údržbu dlouhodobého hmotného majetku se účtují přímo do nákladů, přičemž na významné opravy, které bude třeba provést v budoucích účetních obdobích, se tvoří zákonná rezerva (viz dále),
- technické zhodnocení dlouhodobého hmotného majetku přesahující 40 000 Kč ročně u jednotlivého dlouhodobého hmotného majetku se aktivuje.

Následující Tab. 4.3 zobrazuje snížení hodnoty dlouhodobého hmotného majetku v letech 2006 – 2012, a to jak prostřednictvím odpisů, tak prostřednictvím opravných položek. Odpisy mají jasné zdůvodnění existence i výše a vyvíjejí se poměrně konstantně. O opravné položce u staveb je účtováno z důvodu jejich nevyužitelnosti, která je posuzována jako dočasná. Jedná se o případy 2 nádrží na zachycování znečištěných vod. Výše opravné položky se v čase snižuje a je tvořena do úrovně plné účetní zůstatkové ceny. O tvorbě opravné položky k samostatným movitým věcem (SMV) a souborům movitých věcí (soubory MV) bylo účtováno pouze v letech 2007 a 2011. Důvodem jejich tvorby v roce 2007 byl dočasně

nepoužívaný majetek v souvislosti s ukončením jednotlivé dílčí výroby. V dalších letech byla tato opravná položka postupně rozpuštěna podle řešení situace tohoto dlouhodobého majetku společnosti. V roce 2011 se jednalo o případ, kdy se k datu inventarizace a následně roční účetní závěrky předpokládalo, že dlouhodobý majetek bude zřejmě v následujících obdobích fyzicky likvidován.

Tab. 4.3 Analýza tvorby odpisů a opravných položek u dlouhodobého hmotného majetku ve společnosti DEZA, a.s. (v tis. Kč)

Položka	Brutto hodnota	Korekce					Netto hodnota
		oprávky	odpisy	opravná položka	jiné vlivy*	vyřazený majetek	
31. 12. 2006							
Stavby	1 560 173	635 434	42 530	119	-	1 550	883 640
SMV a soubory MV	5 312 456	3 715 591	323 207	0	334	58 744	1 332 158
Celkem	6 872 719	4 351 025	365 737	119	334	60 294	2 215 798
31. 12. 2007							
Stavby	1 697 678	676 414	46 520	105	-	2 660	977 299
SMV a soubory MV	5 605 360	3 980 388	319 993	2 557	13	46 049	1 348 458
Celkem	7 303 038	4 656 802	366 513	2 662	13	48 709	2 325 757
31. 12. 2008							
Stavby	1 798 567	720 274	51 413	93	-	3 562	1 030 349
SMV a soubory MV	5 824 165	4 254 345	343 663	194	464	54 672	1 280 171
Celkem	7 622 732	4 974 619	395 076	287	464	58 234	2 310 520
31. 12. 2009							
Stavby	1 839 147	768 125	51 854	81	-	2	1 019 089
SMV a soubory MV	5 912 655	4 543 800	335 109	0	44 212	171 354	1 160 888
Celkem	7 751 802	5 311 925	386 963	81	44 212	171 356	2 179 977
31. 12. 2010							
Stavby	1 880 830	819 977	52 923	69	-	160	1 008 021
SMV a soubory MV	6 082 239	4 751 767	267 710	0	439	29 744	1 092 067
Celkem	7 963 069	5 571 744	320 633	69	439	29 904	2 100 088

Položka	Brutto hodnota	Korekce					Netto hodnota
		oprávky	odpisy	opravná položka	jiné vlivy*	vyřazený majetek	
31. 12. 2011							
Stavby	1 907 308	872 740	54 254	57	-	213	980 470
SMV a soubory MV	6 270 986	4 990 172	258 024	79	1 089	26 173	1 047 795
Celkem	8 178 294	5 862 912	312 278	136	1 089	26 386	2 028 265
31. 12. 2012							
Stavby	2 051 881	926 781	57 565	44	-	5 451	1 072 942
SMV a soubory MV	6 490 845	5 223 112	273 589	0	202	41 729	1035 671
Celkem	8 542 726	6 149 893	331 154	44	202	47 180	2 108 613

**Jinými vlivy se rozumí snížení „brutto hodnoty“ aktiva z důvodů zúčtovaných zůstatkových cen prodaného majetku v daném roce, zúčtování inventarizačních přebytků jakožto nově nalezeného majetku apod.*

Zdroj: Výroční zprávy DEZA, a.s., vlastní zpracování

Z výše uvedených údajů o vývoji odpisů a opravných položek k dlouhodobému hmotnému majetku je zřejmé, že **opravné položky jsou v situaci DEZA, a.s. spíše doplňkovým a ojedinělým případem**, jejichž počet a absolutní i relativní výše jsou ve vztahu k výši majetku i úrovni účetních odpisů pouze doplňkovým nástrojem nízkého významu. Pro jejich uplatnění ve výraznějším rozsahu by muselo dojít k negativní změně ve výrobním či tržním postavení společnosti, a to alespoň u ucelené části výrobního řetězce (změna by mohla být způsobena např. požadavky spojenými s charakterem produkce a tlakem na národní a v poslední době i evropské ekologické a bezpečnostní požadavky⁹). Hrozbou pro společnost, kdy by tvorba opravných položek k dlouhodobému hmotnému majetku připadala v úvahu, mohou být i obchodní rizika - zajištění surovin, pokles poptávky po produktech při rozvoji zejména asijské konkurence či dopady spojené s projevy hospodářské krize v prostoru Evropské unie. Tato rizika jsou společností sledována, posuzována a vyhodnocována i auditory. DEZA, a.s. se snaží v rámci svého postavení na trhu a odborných znalostí těmto rizikům předcházet a tedy minimalizovat jejich dopady.

Naproti tomu **účetní odpisy hrají ve společnosti DEZA, a.s. velmi významnou roli a dlouhodobě představují jeden z nejvýznamnějších nákladových druhů** (viz Tab. 4.4).

⁹ Problematika ekologické legislativy REACH uplatňované v Evropské unii.

Na jejich výši má kromě životnosti majetku vyjádřené prostřednictvím odpisového plánu vliv i **investiční činnost společnosti** a její rozsah. Dlouhodobě platí, že úroveň investic do dlouhodobého majetku je podobná výši účetních odpisů. Charakter těchto investic je spíše ekologický a obnovovací, protože profil výroby je dlouhodobě stabilizován a změny ve výrobním procesu jsou motivovány zlepšením ekologických a výkonových parametrů dosavadních technologií (namísto vzniku nových výroben a výrobků). Výběr investičních akcí k realizaci prochází přísným procesem (z toho plyne i prakticky nulový rozsah zmařených či oprávkovaných investic), který zahrnuje i náročné požadavky vůči dodavatelům při výběrových řízeních, čímž se daří zajistit vysokou kvalitu výrobního potenciálu společnosti. Společnost DEZA, a.s. má v současné době – po finanční krizi - větší možnosti ve výběru dodavatelů při investičních akcích – díky převisu nabídky nad poptávkou, který je patrný i v těchto specializovaných produktech kvalifikované chemie. Lepší vyjednávací prostředí pro společnost přináší zajímavé úspory u části realizovaných investičních akcí.

Tab. 4.4 Poměr celkových účetních odpisů v DEZA, a.s. k vybraným ukazatelům (v tis. Kč)

	Celkové účetní odpisy	Provozní náklady celkem	Poměr odpisů na provozních nákladech	Investice v daném roce celkem	Poměr odpisů na celkových investicích
2006	367 246	8 692 831	4,22 %	368 000	99,8 %
2007	367 563	8 427 509	4,36 %	527 000	69,75 %
2008	396 697	9 017 326	4,40 %	306 000	129,64 %
2009	387 994	4 896 999	7,92 %	230 000	168,69 %
2010	321 622	6 853 398	4,69 %	350 000	91,89 %
2011	321 345	8 104 159	3,97 %	326 000	98,57 %
2012	339 565	9 289 023	3,66 %	359 000	94,59 %

Zdroj: Výroční zprávy DEZA, a.s., vlastní zpracování

Za zvláštní projev principu opatrnosti se dá považovat i problematika související s rozdílným průběhem účetních a daňových odpisů. Ve společnosti DEZA, a.s. obecně platí, že daňové odpisy jsou vyšší než odpisy účetní, a z toho vyplývá i rozdílnost v účetních a daňových zůstatkových cenách dlouhodobého majetku (tzv. přechodné rozdíly). Velikost i významnost rozdílů popisuje Tab. 4.5.

Tab. 4.5 Vývoj účetních a daňových zůstatkových cen dlouhodobého majetku ve společnosti DEZA, a.s. a jejich vliv na odložený daňový závazek (v tis. Kč)

	Zůstatková cena odpisovaného dlouhodobého majetku		Přechodný rozdíl = rozdíl zůstatkových cen	Podíl na odložené daně v daném roce	Odložený daňový závazek celkem
	účetní	daňová			
2006	2 201 451	1 149 932	1 051 519	252 365	240 927
2007	2 316 381	1 220 723	1 095 658	211 352	202 207
2008	2 294 193	1 213 042	1 081 151	206 398	150 175
2009	2 166 034	1 130 434	1 035 600	196 734	164 820
2010	2 086 415	1 057 658	1 028 757	195 464	189 799
2011	2 048 602	1 015 238	1 033 364	196 339	178 057
2012	2 126 761	1 129 616	997 145	189 458	166 406

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky je zřejmé, že vyšší úroveň účetních zůstatkových cen majetku má rozhodující vliv na existenci tzv. odloženého daňového závazku. Tento **odložený daňový závazek** představuje fakticky zaúčtovaný náklad společnosti, který dorovnává vypočtenou splatnou daň na daň, která bude v průběhu času závazkem vůči státu a to v období, kdy tzv. přechodné rozdíly budou vyrovnány. Právě přechodný rozdíl ve výši daňové povinnosti je vyvolán zejména rozdílnou úrovní uplatňovaných účetních odpisů v účetnictví a daňových odpisů v základu daně pro stanovení splatné daně. Zaúčtování závazku z odložené daně (MD 592 / D 481) zamezuje rozdělit právě tu část výsledku hospodaření po zdanění (např. mezi akcionáře), která se stane v budoucnosti splatná prostřednictvím splatné daně. Při hodnocení účetních odpisů jako nástroje zásady opatrnosti je vhodné tento doprovodný efekt odlišného nastavení účetních a daňových odpisů zvýraznit. V podmínkách společnosti DEZA, a.s. hraje celková výše odloženého daňového závazku významnou roli.

4.3. VYHODNOCENÍ APLIKACE ZÁSADY OPATRNOSTI U OBĚŽNÝCH AKTIV SPOLEČNOSTI DEZA, A.S.

Společnost DEZA, a.s. aplikuje u oběžných aktiv – u zásob a u pohledávek – zásadu opatrnosti prostřednictvím opravných položek. V podkapitole jsou vymezeny způsoby tvorby i stanovení opravných položek u jednotlivých skupin oběžných aktiv (zejména dle jednotné Metodiky sjednocení účetních postupů ve skupině AGROFERT HOLDING) a v jednotlivých

tabulkách je provedena analýza jejich vývoje za období let 2006 – 2012. Opravné položky u zásob jsou dále vyhodnoceny podle jejich skutečné náplně – pozornost je věnována zvláště opravným položkám k surovinám, polotovarům a výrobkům a zvláště opravným položkám ke strategickým zásobám náhradních dílů. Opravné položky k pohledávkám jsou v závěru podkapitoly vyhodnoceny zejména z hlediska jejich daňové uznatelnosti.

4.3.1. OPRAVNÉ POLOŽKY U ZÁSOB

Potřeba a výše opravných položek se všeobecně zjišťuje v rámci inventarizace. Pokud společnost zjistí, že její zásoby k datu roční účetní závěrky obsahují pomaluobrátkové a rizikové zásoby, nebo zásoby, jejichž aktuální tržní cena je výrazně nižší než pořizovací cena, vytvoří opravnou položku k těmto zásobám k datu roční účetní závěrky.

Pomaluobrátkovými zásobami se podle výše zmíněné Metodiky rozumí: „*zásoby, u kterých nedošlo od data jejich naskladnění po dobu 12 měsíců k jejich výdeji ze skladu externímu odběrateli včetně následné fakturace.*“ Tyto zásoby se dělí do dvou kategorií:

- v první kategorii jsou zásoby s dosud neprošlým datem expirace, přičemž tuto dobu nelze prodloužit – opravná položka se tvoří v 30 % výši pořizovací ceny,
- ve druhé kategorii jsou zásoby, jejich doba expirace zatím neprošla, ale tuto dobu lze prodloužit prostřednictvím prodloužené certifikace – opravná položka se tvoří v 50 % výši pořizovací ceny.

K **rizikovým zásobám** (tj. zásoby, o které na trhu není zájem nebo jim prošla garanční doba) se podle Metodiky tvoří opravná položka ve 100 % výši pořizovací ceny.

Tyto první dvě definice zásob a na ně se vázících opravných položek nacházejí význam především u potravinářských a zemědělských subjektů, kterých je ve skupině AGROFERT výrazná většina – proto na ně metodika poukazuje.

Pro společnost DEZA, a.s. – tj. společnost podnikající v chemickém průmyslu - je aktuální až třetí výše uvedený titul pro tvorbu opravné položky k zásobám. Společnost téměř pravidelně tvoří **opravné položky** k zásobám z důvodu **zjištěného rozdílu mezi tržní a pořizovací cenou zásob** k datu roční účetní závěrky (čistá realizovatelná hodnota zásob je nižší). V tomto případě se opravná položka tvoří do výše rozdílu zjištěného mezi tržní cenou sníženou a pořizovací cenou zvýšenou o náklady spojené s prodejem.

Jejich výše hraje ve společnosti významnou roli, což dokazuje i Tab. 4.6, která znázorňuje vývoj opravných položek u zásob v letech 2006 – 2012. Jednotlivé opravné položky mají poměrně konstantní výši, až na výkyv v roce 2008, kdy jejich hodnoty oproti minulosti rapidně vzrostly. Důvodem tohoto nárůstu byl nástup ekonomické krize, která se na hospodaření společnosti projevila mimořádně silným nástupem v průběhu posledního kvartálu roku 2008 (viz také kapitola 4.6). Opravné položky byly tvořeny z důvodů extrémní situace, kdy prodejní tržní ceny hotových výrobků nedosahovaly v některých případech ani výše nákupních cen surovin, natož hodnoty přidané společností v procesu zpracování těchto surovin prostřednictvím výrobního mezistupně polotovarů, až do finalizovaného a k prodeji připraveného konečného výrobku. Tato skutečnost, znásobená poklesem poptávky, jednoznačně vedla k tvorbě opravných položek nejen k zásobám u výrobků, ale rovněž na celé úrovni zpracovatelského postupu až do úrovně prvotního vstupu – tj. suroviny. Tento postup a navíc v takové míře společnost nikdy neaplikovala. Kvalifikované posouzení způsobu a výše stanovení opravných položek k této kategorii aktiv bylo stěžejním problémem sestavení roční účetní závěrky za rok 2008. Situace se v průběhu roku 2009 postupně stabilizovala. Vytvořené opravné položky z roku 2008 byly při realizaci zásob ze stavu k 31. 12. 2008 rozpuštěny, což se pozitivně projevilo v tom, že míra meziročního zhoršení provozního výsledku hospodaření byla aplikací principu opatrnosti v roce 2008 poněkud zmírněna. Pokles provozního výsledku hospodaření za rok 2009, v době plného rozmachu krize, byl už pak ovlivněn nikoliv tvorbou opravných položek, ale výrazným poklesem zpracování, poptávky, prodeje a prodejních cen. Nicméně při porovnání opravné položky k nedokončené výrobě a polotovarům v letech 2011 a 2012 opět vidíme výraznější nárůst, který je způsoben odbytovými problémy u jednoho z výrobků.

Tab. 4.6 Analýza aplikace opravných položek u zásob ve společnosti DEZA, a.s. (v tis. Kč)

Položka	Brutto hodnota	Korekce = opravná položka	Netto hodnota
31. 12. 2006			
Materiál	486 973	187	486 786
Nedokončená výroba a polotovary	299 645	323	299 322
Výrobky	354 457	32 578	321 879
Celkem	1 141 075	33 088	1 107 987

Položka	Brutto hodnota	Korekce = opravná položka	Netto hodnota
31. 12. 2007			
Materiál	426 530	21	426 509
Výrobky	393 987	26 672	367 315
Celkem	820 517	26 693	793 824
31. 12. 2008			
Materiál	372 712	52 791	319 921
Nedokončená výroba a polotovary	338 703	15 372	323 331
Výrobky	554 878	184 723	370 155
Celkem	1 266 293	252 886	1 013 407
31. 12. 2009			
Materiál	392 698	7 280	385 418
Výrobky	287 722	22 197	265 525
Celkem	680 420	29 477	650 943
31. 12. 2010			
Materiál	360 553	24 507	336 046
Nedokončená výroba a polotovary	182 240	322	181 918
Celkem	542 793	24 829	517 964
31. 12. 2011			
Materiál	565 969	26 078	539 891
Nedokončená výroba a polotovary	256 855	8 514	248 341
Výrobky	352 017	6 698	345 319
Celkem	1 174 841	41 290	1 133 551
31. 12. 2012			
Materiál	514 716	26 154	488 562
Nedokončená výroba a polotovary	442 092	43 467	398 625
Výrobky	547 558	37 624	509 934
Celkem	1 504 366	107 245	1 397 121

Zdroj: Výroční zprávy DEZA, a.s., vlastní zpracování

Opravné položky ve společnosti DEZA, a.s. se dále dají členit na opravné položky ke strategickým zásobám náhradních dílů (SZND) a na opravné položky k surovině, polotovarům a výrobkům.

Opravná položka ke strategickým zásobám náhradních dílů (SZND) – je specifickou opravnou položkou u zásob materiálu. Z důvodu specifického charakteru výroby (nepřetržitý provoz, režim náročný na udržení teplot produktů zamezujícím jejich tuhnutí, apod.) a vysokých nákladů na odstávky se vyžaduje minimalizace poruch a neplánovaných odstávek či nouzových režimů výroby. K tomu přispívá řada opatření – duplicity některých prvků přímo ve výrobním zařízení, důkladný systém preventivní údržby, operativní údržba zařízení i odstranění vzniklých poruch. Mimo to, že společnost má 24 hodin denně v prozovech vlastní pracovníky údržby, musí mít i pohotovou existenci potřebných zásob náhradních dílů pro minimalizaci času potřebného k opravě. Proto je nutné náhradní díly na opravu (často velmi specifických zařízení) skladovat. Je zřejmé, že tyto položky jsou používány nepravidelně, podle potřeb údržby, případně vůbec. S rostoucím stářím zařízení roste pravděpodobnost opravárenského zásahu a tím roste i pravděpodobnost spotřeby náhradních dílů. Na druhou stranu dlouhodobé držení těchto zásob na skladě (bez pohybu) zvyšuje riziko, že tyto zásoby nebudou nikdy použity. A právě ve vazbě na tato rizika se od roku 2009 tvoří opravná položka k SZND. Tab. 4.7 zobrazuje výši této SZND v jednotlivých letech, velikost opravné položky k nim a také její procentní podíl na celkových strategických zásobách náhradních dílů.

Tab. 4.7 Strategické zásoby náhradních dílů a opravné položky k této zásobě ve společnosti DEZA, a.s. (v tis. Kč)

	Výše strategické zásoby náhradních dílů (SZND)	Opravná položka k SZND	Procento opravných položek k SZND na celkové výši SZND
2006	62 008	0	0,00 %
2007	60 802	0	0,00 %
2008	61 577	0	0,00 %
2009	61 577	7 280	11,82 %
2010	56 530	24 507	43,35 %
2011	87 480	26 079	29,81 %
2012	101 235	26 154	25,83 %

Zdroj: vlastní zpracování

Druhá z výše jmenovaných opravných položek – **opravná položka k surovině, polotovarům a výrobkům** – má vystihovat změnu v ocenění – tj. rozdíl mezi tržní a pořizovací cenou zásob k rozvahovému dni. Společnost v tomto případě stanovuje

předpoklady jejich finalizace do konkrétních produktů a v konkrétních objemech, ve výrobních podmínkách následujícího účetního období – tj. tehdy, kdy k jejich finalizaci skutečně dojde. K tomuto posouzení využívá plány výroby a prodeje, operativní kalkulace atd. Takto stanovené výrobní náklady v budoucnu dokončené produkce jsou porovnány s předpokládanou prodejní cenou sníženou o náklady spojené s prodejem. Opravná položka je tvořena v případě, že tento rozdíl je kladný, a to ve výši zjištěného rozdílu.

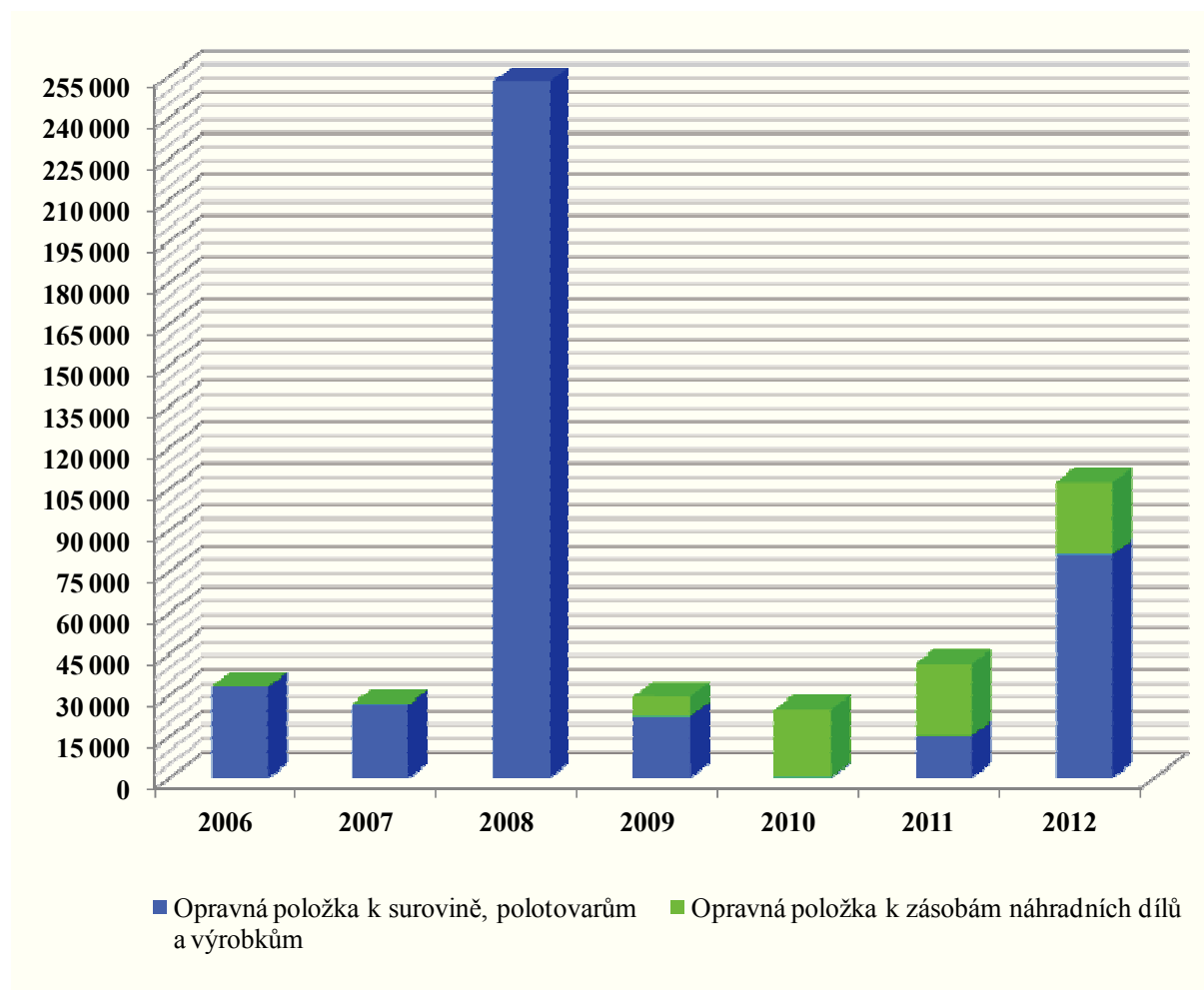
Následující Graf 4.1 a s ním související Tab. 4.8 analyzují poměr těchto dvou skupin opravných položek na celkové opravné položce k zásobám.

Tab. 4.8 Analýza poměru opravných položek k zásobám ve společnosti DEZA, a.s.
(v tis. Kč)

	Oprávkované zásoby celkem („brutto“)	Opravná položka k celkovým zásobám	Opravná položka k SZND	Opravná položka k surovině, polotovarům a výrobkům
2006	1 141 075	33 088	0	33 088
2007	820 517	26 693	0	26 693
2008	1 266 293	252 886	0	252 886
2009	680 420	29 477	7 280	22 197
2010	542 793	24 829	24 507	322
2011	1 174 841	41 290	26 079	15 211
2012	1 504 366	107 245	26 154	81 091

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4.1 Analýza podílu jednotlivých titulů opravných položek k zásobám na celkové opravné položce k zásobám ve společnosti DEZA, a.s. (v tis. Kč)

4.3.2. OPRAVNÉ POLOŽKY U POHLEDÁVEK

Opravné položky se ve společnosti DEZA, a.s. revidují ke konci každého měsíčního účetního období, s tímto základním přístupem a rozsahem k problémovým pohledávkám:

- **k pohledávkám po splatnosti:**
 - 90 – 180 dnů – ve výši 50 % nominální hodnoty pohledávky,
 - 180 – 360 dnů – ve výši 80 % nominální hodnoty pohledávky,
 - nad 360 dnů – ve výši 100 % nominální hodnoty pohledávky,
- **k pohledávkám za podniky v konkurzním a vyrovnávacím řízení nebo v likvidaci**
 - ve výši 100 % nominální hodnoty pohledávky,

- **k pohledávkám, které společnost považuje na základě zjištěných skutečností za rizikové bez ohledu na její splatnost** – ve výši do 100 % nominální hodnoty pohledávky.

K datu roční účetní závěrky se posuzuje možnost uplatnění těchto opravných položek nebo alespoň jejich částí, jako zákonnou opravnou položku podle zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů.

Opravné položky se rozpouští v období (v měsíci), kdy dojde k zaplacení pohledávky nebo v době, kdy pominou skutečnosti, pro které byly tvořeny.

V Tab. 4.9 na následující straně je zobrazena analýza vývoje opravných položek u pohledávek společnosti DEZA, a.s. v letech 2006 – 2012. Opravné položky byly tvořeny na základě věkové struktury pohledávek a individuálního posouzení jejich rizikovosti související s bonitou dlužníků. Společnost nemá problémové pohledávky vůči spřízněným stranám, a tudíž vůči nim nevytváří opravné položky.

Jinými pohledávkami se rozumí např. pohledávky, které nejsou zachyceny jako pohledávky z obchodních vztahů (např. pohledávky z titulu náhrad přiznaných soudem, smluvních sankcí apod.). Dobytost těchto typů pohledávek je obecně nízká a to je vyjádřeno právě oprávkováním těchto pohledávek, s důrazem na individuální zhodnocení bonity pohledávky. Opravná položka v roce 2006 má zcela odlišnou hodnotu od těch následujících – její vysoká výše byla způsobena zaúčtováním faktury z titulu smluvních pokut ve vazbě na uzavřené smlouvy, a k těmto pohledávkám byly ve stejné výši vytvořeny opravné položky.

Opravná položka k daňovým pohledávkám vůči státu je tvořena z titulu odlišného názoru Společnosti na vyčíslení daně z nemovitostí. Její výše je od počátku tvorby – tj. od roku 2009 stejná. Spor je nyní řešen soudní cestou.

Mimo výše zmíněné odlišnosti si můžeme všimnout výrazného nárůstu **opravné položky k pohledávkám z obchodního styku** v roce 2011 (vytvořena účetní opravná položka – viz Graf 4.2). Důvodem byla problematická situace u jednoho z významnějších zahraničních odběratelů (Itálie). Pohledávka a její problémové hodnocení trvá i v roce 2012, ale opravná položka se v mezidobí stala daňovou – byla včas a řádně přihlášena do insolvenčního řízení odběratele (viz Graf 4.2).

Tab. 4.9 Analýza aplikace opravných položek u pohledávek ve společnosti DEZA, a.s.
(v tis. Kč)

Položka	Brutto hodnota	Korekce = opravná položka	Netto hodnota
31. 12. 2006			
Pohledávky z obchodních vztahů	1 267 682	13 083	1 254 599
Jiné pohledávky	722 005	711 500	10 505
Celkem	1 989 687	724 583	1 265 104
31. 12. 2007			
Pohledávky z obchodních vztahů	1 172 437	10 620	1 161 817
Celkem	1 172 437	10 620	1 161 817
31. 12. 2008			
Pohledávky z obchodních vztahů	687 590	11 585	676 005
Jiné pohledávky	28 985	1 955	27 030
Celkem	716 575	13 540	703 035
31. 12. 2009			
Pohledávky z obchodních vztahů	742 781	10 781	732 000
Jiné pohledávky	22 088	1 874	20 214
Celkem	764 869	12 655	752 214
31. 12. 2010			
Pohledávky z obchodních vztahů	871 954	5 291	866 663
Stát – daňové pohledávky	17 071	2 341	14 730
Jiné pohledávky	7 803	174	7 629
Celkem	896 828	7 806	889 022
31. 12. 2011			
Pohledávky z obchodních vztahů	1 146 981	47 949	1 099 032
Stát – daňové pohledávky	46 338	2 341	43 997
Jiné pohledávky	1 569	183	1 386
Celkem	1 194 888	50 473	1 144 415
31. 12. 2012			
Pohledávky z obchodních vztahů	1 206 478	50 765	1 155 713
Stát – daňové pohledávky	57 215	2 341	54 874
Jiné pohledávky	471	158	313
Celkem	1 264 164	53 264	1 210 900

Zdroj: Výroční zprávy DEZA, a.s., vlastní zpracování

Společnost DEZA, a.s. samozřejmě **uplatňuje část vytvořených opravných položek k neuhrazeným pohledávkám jakožto daňově uznatelnou položku podle zákona o rezervách**. V následující Tab. 4.10 můžeme vidět, že společnost tvoří zákonné opravné položky k pohledávkám v insolvenčním řízení a k pohledávkám po lhůtě splatnosti. Ostatní opravné položky k neuhrazeným pohledávkám jsou chápány jako daňově neuznatelné. Z analýzy je v tomto případě záměrně vypuštěn rok 2006, kdy byla tvořena velmi mimořádná opravná položka k jiným pohledávkám ve výši 711 500 tis. Kč (viz výše), která by zejména grafický vývoj situace značně znehodnotila.

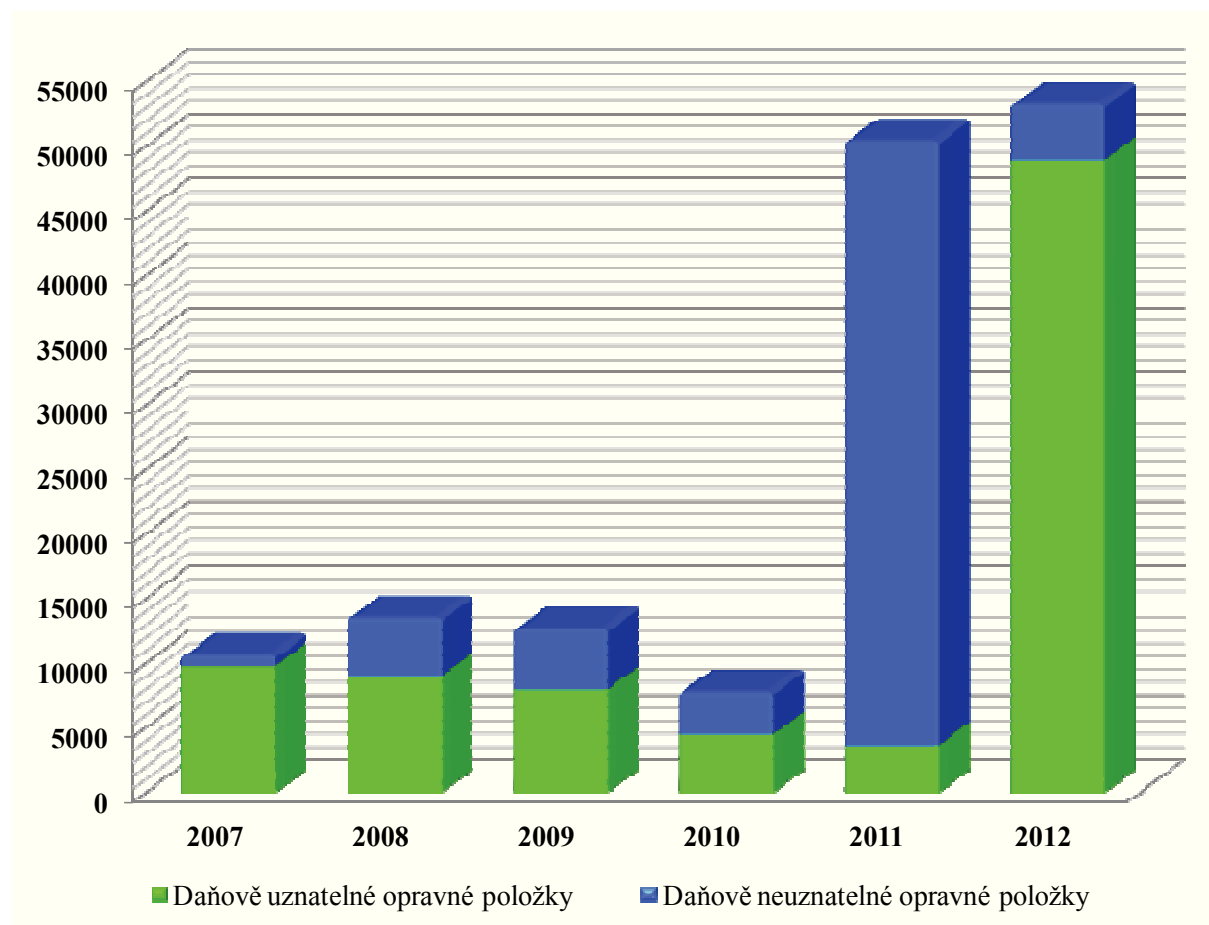
Tab. 4.10 Analýza opravných položek k neuhrazeným pohledávkám podle daňové uznatelnosti ve společnosti DEZA, a.s. (v tis. Kč)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Daňově uznatelné opravné položky						
Opravná položka k pohledávkám v insolvenčním řízení	9 518	8 723	7 946	4 419	3 614	48 552
Opravná položka k pohledávkám po lhůtě splatnosti	260	296	30	66	51	403
Daňově uznatelné opravné položky CELKEM	9 778	9 019	7 976	4 485	3 665	48 955
Daňově neuznatelné opravné položky						
Ostatní opravné položky	843	4 520	4 680	3 321	46 808	4 309
Opravné položky k pohledávkám CELKEM	10 620	13 540	12 656	7 807	50 473	53 264

Zdroj: vlastní zpracování

Jak se poměr daňově uznatelných a daňově neuznatelných opravných položek k pohledávkám vyvíjí na celkové výši opravné položky, názorně ukazuje následující Graf 4.2.

Graf 4.2 Poměr daňově uznatelných a daňově neuznatelných opravných položek k celkovým opravným položkám k pohledávkám ve společnosti DEZA, a.s. (v tis. Kč)

Převaha daňově uznatelných opravných položek k pohledávkám je z grafu patrná. Výkyv ve výši vytvořených opravných položek v letech 2011 a 2012 je způsoben problematickou situací u významného zahraničního odběratele (viz výše). Na grafickém zobrazení je jasně vidět změna účetní opravné položky v roce 2011 na opravnou položku daňovou v roce 2012, která byla vytvořena z titulu přihlášení pohledávky do insolventního řízení odběratele.

4.4. ANALÝZA APLIKACE ZÁSADY OPATRNOSTI PROSTŘEDNICTVÍM REZERV VE SPOLEČNOSTI DEZA, A.S.

Rezervy, jakožto nástroj aplikace zásady opatrnosti, mají ve společnosti DEZA, a.s. silné postavení a v oblasti rezerv na opravu dlouhodobého hmotného majetku i zcela zásadní význam. Jejich tvorba a použití se aplikují na základě všeobecné Metodiky sjednocení účetních postupů ve skupině AGROFERT HOLDING. Protože vzhledem k odlišnostem charakteru jednotlivých podniků skupiny AGROFERT je potřebné i praktické ponechat dostatek prostoru každému subjektu pro řešení vlastních problémů vyžadujících tvorbu účetních rezerv, má zde významné místo i podniková organizační směrnice Zásady pro účetnictví DEZA, a.s. Tyto předpisy charakterizují jednotlivé druhy rezerv, které Společnost tvoří, a které jsou v této části práce (i na jejich základě) analyzovány a popisovány. Kromě významové náplně jednotlivých rezerv je opět prostřednictvím tabulky zobrazen jejich vývoj ve společnosti v letech 2006 – 2012, kdy jsou komentovány zejména výkyvy uvedených hodnot oproti jakémusi „normálu“. Vývoj vybraných druhů rezerv v čase je analyzován i prostřednictvím grafického znázornění. Opomenut není ani vývoj poměru daňově uznatelných a daňově neuznatelných rezerv v čase, který byl ovlivněn zejména nástupem hospodářské krize v roce 2009 současně s novelou zákona o rezervách (viz kapitola 4.4.2). Dále je nastíněno využití dvou možností pro deponování peněžních prostředků ve výši vytvořené rezervy na opravy hmotného majetku. Společnost DEZA, a.s. právě jednu z těchto zmiňovaných možností od roku 2012 aplikuje do praxe.

4.4.1. ANALÝZA JEDNOTLIVÝCH DRUHŮ REZERV

Jedinou zákonnou rezervou, kterou společnost tvoří, je **rezerva na opravy hmotného majetku**. Její tvorba se zcela řídí zákonem o rezervách (viz kapitola 2.3.4.1), stanovuje se podle časové metody. Rozpočet na opravu sestavuje (a také za něj zodpovídá) vedoucí hospodářského střediska, které je vlastníkem daného hmotného majetku (ukázka rozpočtu na opravu viz Příloha č. 9). Společnost má vypracovaný důkladný systém procesu ověření tohoto rozpočtu oprav, a to nejen z potřeby dodržet zákonné požadavky na rozpočet, ale i další důležité podnikové aspekty řízení – tj. celkovou potřebu opravy, organizace výběrového řízení na dodavatele, proces plánování, uzavírání smluv s dodavatelem a kontroly rozsahu a kvality dodávaných prací. Zvýšené náklady na opravy i úspory z levněji provedených oprav

jsou účtovány k tíži a ve prospěch středisek, pro které opravy byly prováděny. Je-li předpokládaná výše nákladů na opravu nižší než 1,5 mil. Kč, rezerva na opravu se netvoří.

Dále společnost v celém sledovaném období tvořila **rezervu na náhrady za škody způsobené exhalacemi**. Její výše se odráží od předpokládaných náhrad, které budou z titulu emitování exhalací v příslušném roce uplatněny ze strany poškozených stran (lesních či zemědělských subjektů) v následujících letech. Takto vytvořená rezerva se poté čerpá v době uzavření požadavku na náhradu škody. Její výši lze v rámci inventarizace k rozvahovému dni snížit nebo zvýšit tak, aby jejich stav vyjadřoval reálnou rizikovost vyplývající z ekologických dopadů výroby na okolní subjekty. Vytvořená rezerva se rozpouští po uplynutí tříleté promlčecí lhůty.

Mezi další pravidelně tvořené rezervy patří **rezerva na nevyčerpanou dovolenou**, která se tvoří ve výši osobních nákladů společnosti (mezd, sociální zabezpečení a zdravotního pojištění), jež vyplývají z počtu dní nevyčerpaného nároku na dovolenou vzniklou za dané období zaměstnancům společnosti. Rezerva se ruší v následujícím roce, kdy je tato převedená dovolená čerpána.

Podkladem pro tvorbu **rezervy na benefity** jsou předpokládané osobní náklady, jež společnosti vzniknou na základě kolektivní smlouvy z titulu odstupného a odchodného při vzniku nároku na starobní důchody. Časový horizont, který je na tuto rezervu uplatňován, je dán platností uzavřené kolektivní smlouvy (tj. pouze na následující kalendářní rok).

Další stálíci v rezervách společnosti DEZA, a.s. je až na rok 2009 **rezerva na daň z příjmů**. Ta představuje předpokládanou výši splatné daně z příjmů právnických osob zjištěnou při sestavování roční účetní závěrky. Rezerva je v rozvaze vykázána pouze ve výši, která přesahuje pohledávku společnosti ze záloh na tuto daň již uhrazenou. O čerpání rezervy se účtuje v období vzniku daňové povinnosti na základě řádného daňového přiznání – tzn. zpravidla hned v roce následujícím. V roce 2009 rezerva tvořena nebyla a to vzhledem k zápornému daňovému základu. Na rozdíl od roku 2012, kdy se rezerva na daň jako taková tvořila, ale protože výše zaplacených záloh na daň z příjmů právnických osob byla vyšší než předpokládaná splatná daň za rok 2012, nevykazuje se tato rezerva v rozvaze v pasívech, ale v aktivech prostřednictvím snížení pohledávky z uhrazených záloh.

V roce 2008 společnost tvořila **rezervu na emisní povolenky**. Tato rezerva se vytváří zejména v případě smluv na nákup emisních povolenek v budoucích obdobích, pokud smluvně sjednané pořizovací ceny emisních povolenek, které mají být nakoupeny, jsou vyšší než je aktuální tržní ocenění ke dni účetní závěrky. Tvořily se tedy na potenciální ztrátu z uzavřených obchodů, a to jednou ročně k rozvahovému dni. K tomuto dni se také rozpouštěla rezerva vytvořená v předchozím roce. Vytvořená rezerva v roce 2008 byla rozpuštěna hned v následujícím roce.

V posledních dvou letech společnost dále tvoří **rezervu na provize**. Provizní smlouvy jsou uplatňovány u některých prodávaných komodit ve zpravidla exotičtějších teritoriích (např. Indie), kde činnost zprostředkovatele společnosti pomáhá proniknout na trh a také se na něm udržet. Nárok zprostředkovatele na vznik provize je vázán nejen na uzavření smlouvy o prodeji, ale i na jeho realizaci, a dále je spojen i s povinností odběratele pohledávku uhradit. Úkolem zprostředkovatele je spolupůsobit na odběratele k zajištění inkasa pohledávky, pochopitelně nejlépe v době splatnosti (což ale není podmínkou pro vznik nároku na provizi). Při lhůtách splatnosti pohledávek, často i v řádu dvou až tří měsíců od vystavení faktury, dochází k úhradě části faktur až v následujícím roce. Přitom zkušenosti společnosti DEZA, a.s. ukazují, že tento proces bývá zakončen úspěšně úhradou a ke vzniku nároku zprostředkovatele dojde. V rozsahu těchto předpokládaných nároků na provize je tedy rezerva tvořena. Situace byla podobná i v předchozích letech, ale význam provizí v době po ekonomické krizi z let 2008 až 2010 roste, a tím stoupá i význam zachycení tohoto nákladu již v roce realizace tržby.

V roce 2012 jsou nově tvořeny dvě další rezervy. Tou první je **rezerva na doplatky mezd smluvním pracovníkům**, jejíž výše odpovídá části odměn za práci těchto pracovníků v roce 2012, kdy uplatnění nároku není k rozvahovému dni jisté. Účetní pojetí této položky, jakožto rezervy, vychází z podoby manažerských smluv této kategorie zaměstnanců. Svým charakterem by se dalo uvažovat i o dohadné položce pasivní (takto byly budoucí výdaje spojené s těmito pracemi posuzovány v předchozích letech). Současná podoba manažerských smluv a sjednocení účetního postupu na úrovni skupiny AGROFERT HOLDING vedlo ke klasifikaci těchto doplatků jako nenárokové položky, a tedy účetní rezervy.

Druhou novinkou v příloze k účetní závěrce za rok 2012 jsou **ostatní účetní rezervy**, které jsou tvořeny na případ soudního sporu s těžko předurčitelným koncem.

V následující Tab. 4.11 jsou uvedeny počáteční a konečné zůstatky všech rezerv tvořených společnostmi DEZA, a.s., včetně jejich tvorby, zrušení a čerpání, v jednotlivých letech sledovaného období let 2006 – 2012.

Tab. 4.11 Analýza tvorby, čerpání a rušení rezerv ve společnosti DEZA, a.s.
(v tis. Kč)

Druh rezervy	Stav rezervy na začátku roku	Tvorba rezervy	Zrušení rezervy	Použití rezervy	Stav rezervy na konci roku
31. 12. 2006					
Rezerva na opravy dlouhodobého hmotného majetku	182 398	117 304	5 603	41 964	252 135
Rezerva na náhrady za škody způsobené exhalacemi	1 110	1 200	70	990	1 250
Rezerva na nevyčerpanou dovolenou	8 551	9 363	0	8 551	9 363
Rezerva na daň z příjmů	0	30 094	0	0	30 094
Celkem	192 059	157 961	5 673	51 505	292 842
31. 12. 2007					
Rezerva na opravy dlouhodobého hmotného majetku	252 135	118 066	7 486	128 987	233 728
Rezerva na náhrady za škody způsobené exhalacemi	1 250	1 425	208	922	1 545
Rezerva na nevyčerpanou dovolenou	9 363	10 393	0	9 363	10 393
Rezerva na daň z příjmů	30 094	37 826	0	30 094	37 826
Celkem	292 842	167 710	7 694	169 366	283 492

Druh rezervy	Stav rezervy na začátku roku	Tvorba rezervy	Zrušení rezervy	Použití rezervy	Stav rezervy na konci roku
31. 12. 2008					
Rezerva na opravy dlouhodobého hmotného majetku	233 728	131 928	2 289	89 298	274 069
Rezerva na náhrady za škody způsobené exhalacemi	1 545	1 320	283	1 242	1 340
Rezerva na nevyčerpanou dovolenou	10 393	12 351	0	10 393	12 351
Rezerva na benefity	0	7 164	0	0	7 164
Rezerva na emisní povolenky	0	5 895	0	0	5 895
Rezerva na daň z příjmů	37 826	31 917	0	37 826	31 917
Celkem	283 492	190 575	2 572	138 759	332 736
31. 12. 2009					
Rezerva na opravy dlouhodobého hmotného majetku	274 069	49 350	5 979	71 536	245 904
Rezerva na náhrady za škody způsobené exhalacemi	1 340	920	708	612	940
Rezerva na nevyčerpanou dovolenou	12 351	726	0	12 351	726
Rezerva na benefity	7 164	700	0	7 164	700
Rezerva na emisní povolenky	5 895	0	0	5 895	0
Rezerva na daň z příjmů	31 917	0	0	31 917	0
Celkem	332 736	51 696	6 687	129 475	248 270
31. 12. 2010					
Rezerva na opravy dlouhodobého hmotného majetku	245 904	13 667	21 595	149 734	88 242
Rezerva na náhrady za škody způsobené exhalacemi	940	1 220	37	883	1 240
Rezerva na nevyčerpanou dovolenou	726	1 099	0	726	1 099
Rezerva na benefity	700	1 750	0	700	1 750
Rezerva na daň z příjmů	0	121 470	0	0	121 470
Celkem	248 270	139 206	21 632	152 043	213 801

Druh rezervy	Stav rezervy na začátku roku	Tvorba rezervy	Zrušení rezervy	Použití rezervy	Stav rezervy na konci roku
31. 12. 2011					
Rezerva na opravy dlouhodobého hmotného majetku	88 242	1 625	9 657	51 501	28 709
Rezerva na náhrady za škody způsobené exhalacemi	1 240	1 170	96	1 124	1 190
Rezerva na nevyčerpanou dovolenou	1 099	1 477	0	1 099	1 477
Rezerva na benefity	1 750	2 700	0	1 750	2 700
Rezerva na provize	0	4 546	0	0	4 546
Rezerva na daň z příjmů	121 470	187 804	0	121 470	187 804
Celkem	213 801	199 322	9 753	176 944	226 426
31. 12. 2012					
Rezerva na opravy dlouhodobého hmotného majetku	28 709	49 030	1 042	9 725	66 972
Rezerva na náhrady za škody způsobené exhalacemi	1 190	1 170	67	1 103	1 190
Rezerva na nevyčerpanou dovolenou	1 477	976	0	1 477	976
Rezerva na benefity	2 700	3 620	0	2 700	3 620
Rezerva na doplatky mezd	0	3 110	0	0	3 110
Rezerva na provize	4 546	3 061	0	4 546	3 061
Ostatní účetní rezervy	0	1 215	0	0	1 215
Celkem	38 622	62 182	1 109	19 551	80 144

Zdroj: Výroční zprávy DEZA, a.s., vlastní zpracování

Objem vytvořených rezerv se v jednotlivých letech sledovaného období 2006 – 2012 pohyboval mezi hranicí 4 – 5 % celkové hodnoty pasiv společnosti, v roce 2009 jejich výše byla dokonce na 5,6 % hodnoty pasiv. Za rok 2012 se ale jejich výše rapidně změnila a propadla se na pouhé 1,5 % celkové hodnoty pasiv. Tento pokles byl ve vztahu k předchozím letům způsoben zejména tím, že rezerva na daň z příjmů nebyla vykázána v rámci rezerv v pasivech, ale promítla se prostřednictvím snížení zaplacených záloh na splatnou daň z příjmů za rok 2012 v aktivech společnosti.

4.4.2. ANALÝZA TRENDŮ VÝVOJE REZERVY NA OPRAVY HMOTNÉHO MAJETKU

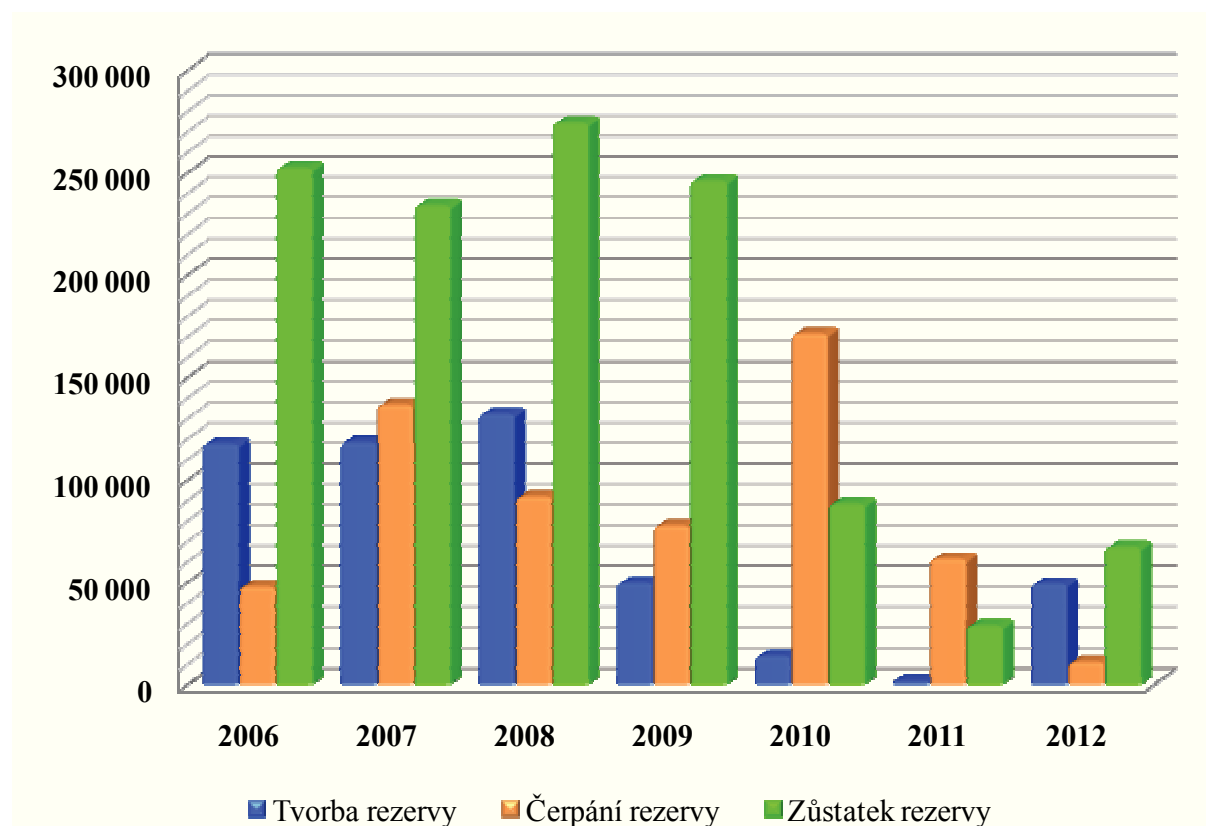
Protože **rezerva na opravy dlouhodobého majetku** představuje téměř v každém roce výraznou část celkové rezervy, její klesající trend od roku 2009 není v celkových číslech zanedbatelný. Vývoj tvorby, čerpání a zůstatků této rezervy v letech 2006 - 2012 zobrazuje následující Tab. 4.12 a na ni navazující Graf 4.3.

Tab. 4.12 Vývoj rezervy na opravu dlouhodobého hmotného majetku ve společnosti DEZA, a.s. v letech 2006 – 2012 (v tis. Kč)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tvorba rezervy	117 304	118 066	131 928	49 350	13 667	1 625	49 030
Čerpání rezervy	47 567	136 473	91 587	77 515	171 329	61 158	10 767
Zůstatek rezervy	252 135	233 728	274 069	245 904	88 242	28 709	66 972

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4.3 Vývoj rezervy na opravu dlouhodobého hmotného majetku ve společnosti DEZA, a.s. v letech 2006 – 2012 (v tis. Kč)

Z grafu je patrné, jak se objem tvořených rezerv do roku 2008 pomalu zvyšuje, ale od roku 2009 se hluboce propadá. V ročním zpoždění má tentýž trend i celkový zůstatek rezervy. Důvodem rapidního poklesu bylo mimo jiné omezení režijních výdajů v rámci úsporných opatření v průběhu hospodářské krize v roce 2009 (viz také kapitola 4.6).

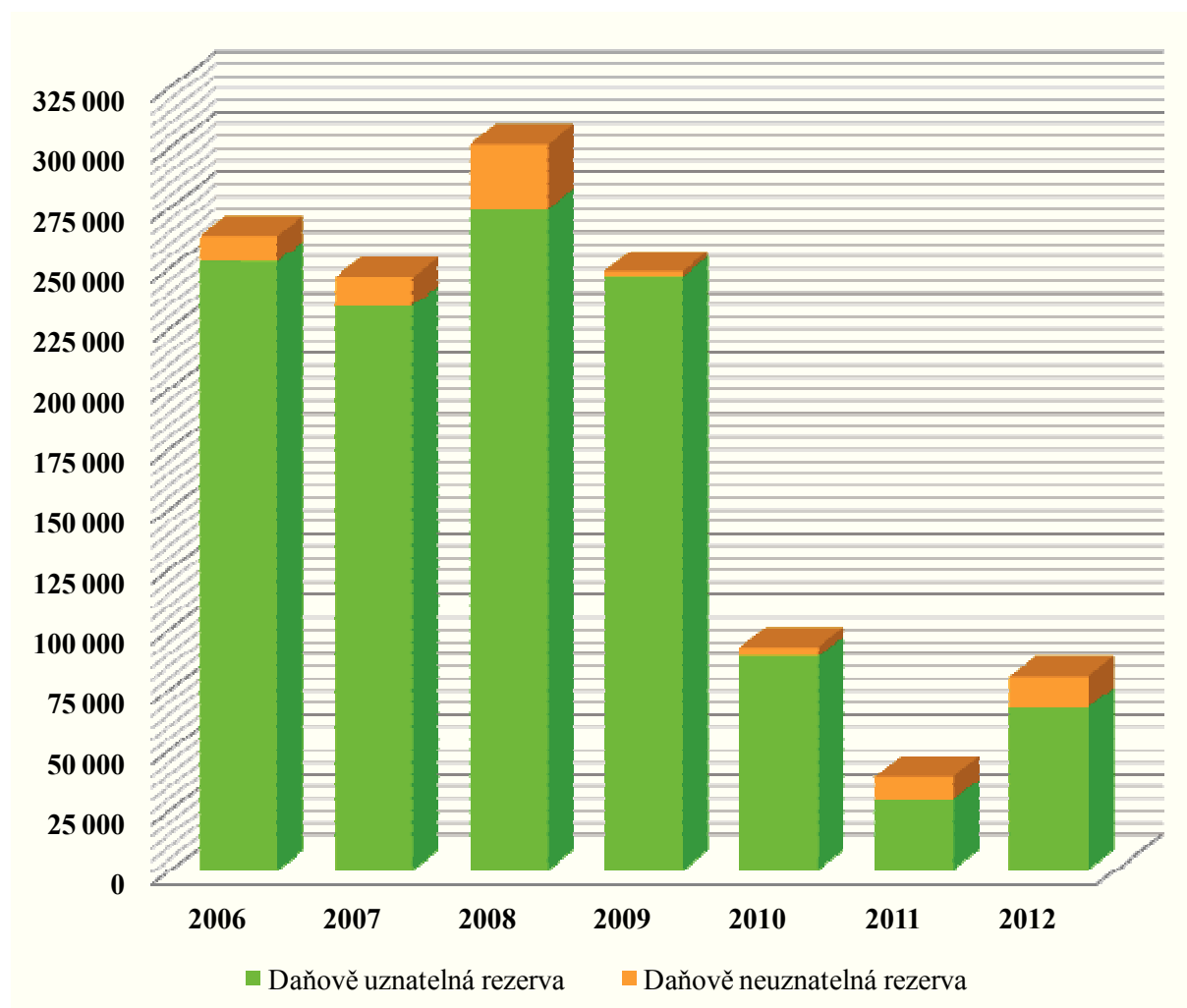
Protože rezerva na opravy dlouhodobého hmotného majetku je **daňově uznatelnou rezervou**, ovlivnila její vývoj zejména novela zákona o rezervách, která pro uznání **nově vytvořených rezerv** jako daňově uznatelného nákladu stanovila povinnost deponovat peněžní prostředky ve výši vytvořené rezervy na zvláštním bankovním účtu. Vzhledem k objemu tvořených rezerv se pouze účetní forma této rezervy stala pro společnost nemyslitelná, a proto byla jejich tvorba v letech 2009 – 2011 přerušena. Rezervy na opravy, které se začaly tvořit již před 1. 1. 2009, dobíhaly v těchto letech, a jejich zůstatky tak tvoří pohyb ve zmíněném období v rámci této položky. Jak se měnil poměr daňově uznatelných a daňově neuznatelných rezerv v jednotlivých letech sledovaného období 2006 – 2012 zobrazuje Tab. 4.13 a následně Graf 4.4. Z analýzy je záměrně vypuštěna rezerva na daň z příjmů, protože se nejedná o rezervu v pravém slova smyslu.

Tab. 4.13 Poměr daňově uznatelných a daňově neuznatelných rezerv ve společnosti DEZA, a.s. v jednotlivých letech – stav k rozvahovému dni (v tis. Kč)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Daňově uznatelné rezervy	252 135	233 728	274 069	245 904	88 242	28 709	66 972
Daňově neuznatelné rezervy	10 613	11 938	26 750	2 366	4 089	9 913	13 171
Vytvořené rezervy celkem	262 748	245 666	300 819	248 270	92 311	38 622	80 143

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4.4 Poměr daňově uznatelných a daňově neuznatelných rezerv ve společnosti DEZA, a.s. v jednotlivých letech – stav k rozvahovému dni (v tis. Kč)

Protože tvorba a celková existence rezervy na opravy hmotného majetku zásadním způsobem ovlivňuje plánování oprav dlouhodobého majetku a má vliv i na další důležité aspekty podnikového řízení (vnitropodnikové řízení, výkazy jednotlivých středisek apod.) ve společnosti DEZA, a.s., je v současné době snaha se k tvorbě této rezervy opět vrátit. Hospodářské prostředí se postupem času stabilizovalo, ekonomické výsledky společnosti v současné době také nestrádají a **možnost využití odložených finančních prostředků prostřednictvím fiktivního cash poolingu** (viz kapitola 4.4.3), který společnost od roku 2012 zavedla, jsou dostatečnými důvody pro vrácení rezervy na opravy hmotného majetku zpět na „výsluní“, do běžných hodnot.

Daňová úspora, která vzniká při tvorbě rezervy na opravu hmotného majetku nižší splatnou daní, **se projevuje především v úspoře peněžních prostředků. Povinnost deponovat prostředky** ve výši vytvořené rezervy **toto ale znevýhodňuje** – společnosti je sice skutečně nevydaly, ale nemají je k dispozici, protože je musí mít uložené „*bokem*“. Tady nastává otázka, zda a za jakých podmínek je ještě výhodné si tyto prostředky – pakliže je společnost nemá k dispozici – půjčit, a kdy už to výhodné být přestává. Pokud se jedná o společnost, která má významnou pozici na trhu, a tudíž má výhodné úrokové sazby, pak by snad úspora ještě měla nějaký význam (případ společnosti DEZA, a.s.). Pakliže by si ale společnost musela na odložení prostředků ve výši vytvořené rezervy na opravu hmotného majetku vzít úvěr za úrok potencionálně vyšší (cca 7 – 10 %), pak se jí pravděpodobně výhody spojené s daňovou úsporou přestanou vyplácet.

Využití fiktivního cash poolingu (viz následující kapitola) v této situaci přináší opět jakési výhody a to v podobě kompenzace výnosů z uložených prostředků a nákladů, které je třeba k této úložce vynaložit (poplatky, případně i zmiňovaný úrok z úvěru). Nicméně posouzení, do jaké míry se tato situace pro společnost stává výhodnou nebo už naopak nevýhodnou, je poměrně dost složité a velmi individuální.

4.4.3. DEPONOVÁNÍ PENĚŽNÍCH PROSTŘEDKŮ VE VÝŠI VYTVOŘENÉ REZERVY NA OPRAVY HMOTNÉHO MAJETKU V PRAXI

V souvislosti s novelou zákona o rezervách, platnou od 1. 1. 2009, která stanovila deponování peněžních prostředků ve výši vytvořené rezervy na samostatný účet v bance (viz kapitola 2.3.4.1.), se rezerva na opravy hmotného majetku pro mnoho subjektů stala méně zajímavá a postupně od tvorby této rezervy upustili. Společnost DEZA, a.s. také patřila mezi subjekty, u kterých toto zákonné opatření nezůstalo bez povšimnutí. Tuto skutečnost dokládá i značný pokles v objemu tvorby této rezervy po roce 2009 – viz Tab. 4.11.

Byla-li tvorba rezervy na opravu hmotného majetku započatá do konce roku 2008, pak se na ni toto zákonné ustanovení nevztahuje – peněžní prostředky ve výši vytvořené rezervy není nutné deponovat na zvláštním bankovním účtu ani v následujících letech.

Není pochyb o tom, že toto nové ustanovení ohledně tvorby zákonných rezerv na opravy hmotného majetku, trápí nejednoho podnikatele. Při zpracování této diplomové práce byly vyhodnoceny dvě možnosti (zcela jistě jich existuje více), jak toto zákonné opatření v praxi uchopit poněkud „*výhodněji*“ tak, aby z oněch uložených finančních prostředků měl subjekt alespoň minimální užitek.

První možnost spočívá ve **využití termínovaného účtu**¹⁰. Má-li účetní jednotka již založený termínovaný účet, na kterém má uloženy peněžní prostředky ve výši vytvořené rezervy (nebo i vyšší), může říci, že prostředky uložené na tomto termínovaném účtu budou sloužit výhradně pro účely vytvořené rezervy na opravu hmotného majetku. Stejně tak může účetní jednotka termínovaný účet ve výši vytvořené rezervy teprve založit. Pakliže účet splňuje všeobecné náležitosti podle § 7 odst. 4 zákona o rezervách (viz také kapitola 2.3.4.1.), pak se má za to, že zákonná podmínka deponování peněžních prostředků byla splněna a vytvořenou rezervu lze daňově uznat.

Druhou možností, kterou aplikuje i společnost DEZA, a.s., je **využití tzv. fiktivního cash poolingu**. Jedná se o finanční nástroj, který slouží k efektivnímu řízení hotovosti na bankovních účtech a který snižuje úrokové náklady i poplatky spojené s bankovními službami. Principem tohoto finančního nástroje je fiktivní kompenzace kreditních a debetních zůstatků všech účtů poolingové struktury – tím dochází ke kompenzaci úrokových nákladů a poplatků spojených s bankovními službami. Společnost tedy zřídí zvláštní bankovní účet, na který bude převádět prostředky ve výši vytvořené rezervy¹¹. Současně se po dohodě s bankou vytvoří poolingová struktura, do které se zahrne jak běžný účet společnosti, tak zvláštní účet pro účely rezerv. Aplikovaný fiktivní cash pooling bude každodenně kompenzovat kreditní a debetní zůstatky zapojených účtů prostřednictvím fiktivních převodů na virtuální účet (nedochází k fyzickému převodu prostředků mezi jednotlivými účty). Tento fiktivní konsolidovaný zůstatek je pak úročen předem stanovenými kreditními či debetními úrokovými sazbami. Tím, že je tento zvláštní účet zapojen do poolingové struktury, spolu s ostatními účty společnosti, veškeré kreditní i debetní operace spojené přímo s tímto účtem (poplatky za vedení právě tohoto účtu, připsané úroky ze zůstatku na právě tomto účtu, apod.) probíhají v rámci ostatních účtů poolingové struktury (např. v rámci běžného účtu společnosti), a tím je zůstatek tohoto zvláštního účtu tvořen pouze kumulovanými prostředky ve výši vytvořené rezervy (bez těchto, v případě zůstatků na účtu v řádech milionů, již nezanedbatelných vlivů). Společnost DEZA, a.s. má k tomuto řešení i stanovisko daňového poradce, kde je uvedeno, že začlenění zvláštního bankovního účtu do fiktivního cash poolingu není v rozporu s podmínkami, které musí splnit bankovní účet určený pro tvorbu zákonných rezerv. Vzhledem k fiktivním převodům zůstatků na jeden virtuální účet dochází pouze k efektivnějšímu úročení vkladů společnosti.

¹⁰ Zdroj: dotaz 1038/11, Ing. Jan Ployer, Účetnictví v praxi, 2011, č. 11, str. 25, ISSN 1211-7307

¹¹ Skutečnost, že účet byl zřízen za účelem tvorby zákonné rezervy a že s ním nebude nakládáno jinak, by měla být uvedena ve smlouvě k tomuto účtu.

DEZA, a.s. se tedy může vrátit k hojnějšímu využívání tohoto nástroje, stejně jako tomu bylo před rokem 2009, což jí umožní lepší plánování oprav, větší přehled o opravách apod. a současně bude moci využít „volných“ finančních prostředků uložených na zvláštním účtu v bance pro provozní financování společnosti.

4.5. APLIKACE MEZINÁRODNÍCH STANDARDŮ ÚČETNÍHO VÝKAZNICTVÍ VE SPOLEČNOSTI DEZA, A.S.

Znalost mezinárodních standardů účetního výkaznictví je vedle platné národní úpravy vyžadována nejen v teorii, ale stále více se s ní zabývá i hospodářská praxe. Velké společnosti, které jsou součástí konsolidačního celku, i jejich mateřská společnost, často stojí před rozhodnutím, jaké stanovisko k této problematice zaujmout.

Aplikace této mezinárodní legislativy je zakotvena i v české účetní legislativě – konkrétně např. v § 19a nebo § 23a zákona o účetnictví. Tato zákonná ustanovení stanovují zejména případy, kdy účetní jednotka musí sestavit účetní závěrku podle mezinárodních účetních standardů (viz kapitola 3.1.). Samozřejmě se tak může stát i na základě dobrovolného rozhodnutí účetní jednotky nebo konsolidačního celku – např. z důvodu prezentace účetní závěrky společnosti před zahraničními investory, obchodními partnery nebo akcionáři. I když se národní úprava stále více přibližuje k postupům obsaženým v těchto standardech, některé – a někdy i zcela zásadní – oblasti účetní závěrky jsou často řešeny odlišně, přičemž významnost odlišností je různá.

Společnost DEZA, a.s., ani konsolidační celek, kterého je součástí, v současné době nesestavuje účetní závěrku v souladu s mezinárodními účetními standardy. S touto myšlenkou se ale již zabývala a **je zcela reálné, že se tato problematika stane v krátké době pro společnost aktuální.** Společnost se proto na tuto situaci připravuje a zvyšuje své znalosti v rámci této problematiky. Pojetí nástrojů zásady opatrnosti v rámci mezinárodních účetních standardů, uvedené v této práci, proto považuje za přínosné. Na odlišnosti vyplývající z aplikace mezinárodních účetních standardů, jejich význam a povahu se společnost musí dopředu připravit (je nutné implementaci těchto standardů metodicky ošetřit, nastavit informační systémy apod.), a proto je důležité se jimi zabývat ve všech oblastech – a tedy i v oblasti rezerv, opravných položek a odpisů. Je nezbytně nutné účetní závěrce

sestavené podle mezinárodních účetních standardů rozumět, umět identifikovat oblasti transformace účetních postupů a s tím souvisejícího pohledu na prezentovanou účetní závěrku.

4.6. EKONOMICKÁ KRIZE A APLIKACE NÁSTROJŮ ZÁSADY OPATRNOSTI VE SPOLEČNOSTI DEZA, A.S.

V letech **2006**, **2007** a v podstatě i ve dvou třetinách roku **2008** si společnost DEZA, a.s. vedla velmi dobře. Její provozní výsledek hospodaření se rok od roku zvyšoval, každoročně uváděla do provozu množství investic, hmotný majetek již zařazený do výrobního procesu udržovala prostřednictvím oprav ve výborné kondici.

Zásah ekonomické krize začala společnost pociťovat na sklonku roku **2008** – zejména v jeho posledních dvou měsících. Výrazně se propadly ceny hlavních výrobků, které se negativně projevíly na celkovém hospodářském výsledku, jež byl před tímto zásahem v mimořádné výši. Značný propad ve výsledcích společnosti byl způsoben tím, že hospodářská krize nejvíce zasáhla stavební a automobilový průmysl, pro které je většina produktů společnosti v konečném důsledku určena. Společnost na tuto situaci reagovala neprodleně – již před koncem roku **2008** byla přijata úsporná opatření, jež měla minimalizovat následky začínající krize. Tento zásah se stal se i východiskem pro opatření v roce **2009**. V roce **2008** se tvořila významná opravná položka na skladované zásoby, u kterých bylo zřejmé, že k jejich prodeji dojde až v roce **2009** a to za cenu nižší, než je cena skladová (viz kapitola 4.3.1). Tento postup byl hlavním uplatněním zásady opatrnosti v důsledku ekonomické krize, projevující se v účetní závěrce společnosti DEZA, a.s.

Rok **2009** byl ovšem dopadem celosvětové ekonomické recese velmi poznamenán. Poptávka po výrobcích společnosti klesla (tím klesly i prodejní ceny a tržby) a nastaly potíže s dodávkami surovin, což zejména v první polovině roku vedlo k omezení výroby. Společnost se držela úsporných opatření zavedených již na konci roku **2008** a přidávala k nim další – rapidně snižovala režijní náklady i náklady na opravy a údržbu – opravovalo se pouze to, co bylo nezbytně nutné pro zachování výroby, přehodnotil se plán investic, snižovaly osobní náklady – meziročně klesl počet zaměstnanců o 10 %, bylo zrušeno více jak 100 pracovních pozic. Nejistota ohledně budoucího vývoje v chemickém průmyslu, panující na začátku roku

2009, se naštěstí postupem času stabilizovala. Veškerá přijatá opatření přispěla k tomu, že i přes značný pokles využití výrobních kapacit byla společnost schopna vytvořit provozní i celkový výsledek hospodaření v kladné výši a to dokonce vyšší, než se na začátku období předpokládalo.

Známky oživení celosvětové ekonomiky v roce **2010** zaznamenala i společnost DEZA, a.s. a dokonce se dá říci, že v tomto roce bylo dosaženo mimořádných hospodářských výsledků. Ceny výrobků se po hlubokém propadu postupně vrátily na obvyklou tržní úroveň, klíčové suroviny se staly opět dostupné. Oživení hospodářství společnosti umožnilo přejít z úsporného režimu do režimu téměř normálního – úsporná opatření především v rámci omezení režijních výdajů byla prozatím ještě zachována. Náklady na opravy a údržbu se ale zvedly výrazně, protože mimo plánovaných oprav byly realizovány i odložené akce z roku 2009 – z dlouhodobého hlediska tedy došlo k návratu na obvyklou úroveň těchto nákladů. Celková velikost odpisů v letech 2009 a 2010 spíše klesala, a to zejména z důvodů nižšího objemu investic uvedených do užívání.

Ekonomické oživení z roku 2010 se v očích společnosti DEZA, a.s. přeneslo i do roku **2011**. V prvním pololetí společnost vykazovala lepší hospodářský výsledek než ve stejném období roku 2010, ale druhé pololetí již bylo poznamenáno postupným nástupem projevů dluhové krize, která se u Společnosti projevila zejména nižší dostupností surovin. Presto všechno společnost vykázala hospodářský výsledek na úrovni blízké roku 2010, který byl z pohledu tvorby zisku rokem historicky neúspěšnějším. V tomto roce se opět plánovaly a realizovaly opravy a údržba zařízení, odpisy zůstaly na úrovni roku 2010. V posledních měsících roku 2011 mírně poklesla výroba, poptávka po výrobcích i jejich cena. Obavy z pokračování tohoto trendu v 2012 se naštěstí nepotvrdily.

V roce **2012** sice společnost evidovala signály možného oslabení ekonomiky, ale zůstaly nenaplněny. Z dlouhodobého hlediska se dá říci, že rok 2012 navázal na trend úspěšných let 2010 a 2011 ve společnosti DEZA, a.s. Režijní náklady se stále snižují, velikost odpisů se v zásadě nemění.

Tab. 4.14 ukazuje absolutní **vývoj všech nástrojů zásady opatrnosti v letech 2007 – 2012** (rok 2006 vypuštěn z důvodu zcela výjimečné tvorby opravné položky k jiným pohledávkám – viz výše; taktéž je vypuštěna rezerva na daň z příjmů, která není rezervou

ovlivňující provozní náklady, ke kterým jsou absolutní údaje vztahovány - tato rezerva má jinou povahu než ostatní tituly). Aplikace zásady opatrnosti se v účetnictví projevuje zejména **tvorbou** zmiňovaných nástrojů (tj. navýšením nákladů), čímž společnost vyčísluje znehodnocení majetku (prostřednictvím odpisů a opravných položek) nebo vyčísluje rizika (prostřednictvím rezerv).

Komplexní míra opatrnosti v daných letech je vyjádřena procentním poměrem celkových nákladů vzniklých z titulu aplikace zásady opatrnosti (tj. absolutní vyjádření zásady opatrnosti celkem) a celkových provozních nákladů v daných letech.

Tab. 4.14 Vývoj nástrojů zásady opatrnosti v souvislosti s ekonomickou krizí v roce 2009 ve společnosti DEZA, a.s. (v tis. Kč)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Účetní odpisy	367 563	396 697	387 994	321 622	321 345	339 565
Tvorba OP ke strategickým zásobám náhradních dílů	0	0	7 280	17 227	1 572	75
Tvorba OP k surovině, polotovarům a výrobkům	26 693	252 886	22 197	322	15 211	81 091
Tvorba OP k pohledávkám	4 260	2 001	1 549	7 807	43 555	3 338
Tvorba zákonné rezervy na opravy hmotného majetku	118 066	131 928	49 350	13 667	1 625	49 030
Tvorba ostatních rezerv (nedaňových)*	11 818	26 730	2 346	4 069	9 893	13 152
Absolutní vyjádření zásady opatrnosti CELKEM	528 400	810 242	470 716	364 714	393 201	486 251
Provozní náklady	8 427 509	9 017 326	4 896 999	6 853 398	8 104 159	9 289 023
Poměr celkové zásady opatrnosti na provozních nákladech	6,27 %	8,99 %	9,61 %	5,32 %	4,85 %	5,23 %

*mimo rezervu na daň z příjmů

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. 4.15 dále vyhodnocuje relativní význam jednotlivých nástrojů zásady opatrnosti v poměru k celkové zásadě opatrnosti aplikované v letech 2007 - 2012, měřené velikostí celkových nákladů vzniklých z titulu aplikace této zásady.

Tab. 4.15 Relativní význam jednotlivých nástrojů zásady opatrnosti v poměru k celkové zásadě opatrnosti v jednotlivých letech ve společnosti DEZA, a.s.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Absolutní vyjádření zásady opatrnosti CELKEM – 100 %	528 400	810 242	470 716	364 714	393 201	486 251
Relativní vyjádření jednotlivých nástrojů zásady opatrnosti						
Účetní odpisy	69,56 %	48,96 %	82,43 %	88,18 %	81,73 %	69,83 %
Tvorba OP ke strategickým zásobám náhradních dílů	0,00 %	0,00 %	1,55 %	4,72 %	0,40 %	0,02 %
Tvorba OP k surovině, polotovarům a výrobkům	5,05 %	31,21 %	4,72 %	0,09 %	3,87 %	16,68 %
Tvorba OP k pohledávkám	0,81 %	0,25 %	0,33 %	2,14 %	11,08 %	0,69 %
Tvorba zákonné rezervy na opravy hmotného majetku	22,34 %	16,28 %	10,48 %	3,75 %	0,41 %	10,08 %
Tvorba ostatních rezerv (nedaňových)*	2,24 %	3,30 %	0,50 %	1,12 %	2,52 %	2,70 %

*mimo rezervu na daň z příjmů

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky jednoznačně vyplývá, že zcela zásadní vliv na aplikované zásadě opatrnosti celkem mají odpisy. Druhým nejvýznamnějším nástrojem je pak zákonná rezerva na opravy hmotného majetku, třetí v pořadí jsou opravné položky k surovině, polotovarům a výrobkům.

A dále v této tabulce můžeme současně pozorovat vývojové trendy jednotlivých nástrojů zásady opatrnosti v čase tak, jak již bylo popsáno v rámci celé čtvrté kapitoly.

Účetní odpisy jsou po celé sledované období velmi významným nástrojem zásady opatrnosti a ani ekonomická krize v podstatě neměla vliv na jejich výši.

Opravné položky ke strategickým zásobám náhradních dílů jsou ve společnosti DEZA, a.s. novinkou, a jejich relativní podíl na celkové zásadě opatrnosti má zanedbatelný vliv. Protože se tento druh opravné položky začal aplikovat až v roce 2009, vliv ekonomické krize na tento ukazatel nelze vyhodnotit.

Opravné položky k surovině, polotovarům a výrobkům jsou jedinou položkou, na které je vidět přímý vliv ekonomické krize. Výkyv v její výši v roce 2008 byl přímým

obrazem aplikace zásady opatrnosti v době nastupující ekonomické krize – společnost byla v tomto směru krizí ovlivněna již v posledním kvartále roku 2008 (viz kapitola 4.3.1.).

Opravné položky k pohledávkám jsou v rámci celkového hodnocení spíše nevýznamným nástrojem zásady opatrnosti. Ekonomická krize tento ukazatel v podstatě neovlivnila.

Zákonná rezerva na opravy hmotného majetku má, jak již bylo řečeno, v čase klesající trend, který je ale způsoben novelou zákona o rezervách s účinností od 1. 1. 2009, namísto nástupem ekonomické krize.

A poslední titul – **ostatní účetní rezervy** – je ovlivněn útlumem v oblasti výdajů v průběhu ekonomické krize, které doznávaly až doposud. Tento útlum představoval předpokládané nižší náklady a tudíž i nižší rezervy na ně vytvářené.

Vývoj **rezervy na daň z příjmů** na tomto místě není posuzován, protože se jedná spíše o otázku vyčíslení daňové povinnosti, než rezervy jako takové.

5. ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo vymezit účetní a daňové aspekty nástrojů zásady opatrnosti podle české legislativy, charakterizovat tyto nástroje podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví a analyzovat jejich aplikaci ve společnosti DEZA, a.s.

Jednotlivé nástroje této zásady – jimiž rozumíme **rezervy, opravné položky a odpisy** – byly v první části práce charakterizovány z pohledu obecného, účetního i daňového. Z účetního hlediska se (mimo odpisů, které jsou běžné v téměř každé účetní jednotce) jedná spíše o nástroje používané zřídka, a to zejména u velkých, případně středně velkých, společností. Menší společnosti tyto nástroje využívají zejména kvůli jejich daňovým výhodám, které s jejich aplikací souvisí. Ano, jedná se o zásadu opatrnosti, ale společnost tímto sleduje spíše optimalizaci základu daně z příjmů, než naplnění zásady opatrnosti v pravém slova smyslu. Naproti tomu velké společnosti, často zapojené do nějakého konsolidačního celku, aplikují nástroje zásady opatrnosti opravdu z důvodu jejich podstaty. Činí tak buď dobrovolně, případně je k tomu vedou skupinová pravidla (směrnice, zásady, apod.), protože je nutné, aby výsledky všech konsolidovaných jednotek byly vykázány shodně. Nezanedbatelnou roli zde hrají také auditoři těchto větších (a případně i menších) společností, kteří dbají o to, aby zásada opatrnosti v pravém slova smyslu byla v účetnictví i výsledcích společnosti aplikována. Ano, i tyto větší společnosti pak samozřejmě vnímají daňové souvislosti, které lze v řadě případů využít, ale na rozdíl od malých společností se nejedná o prioritní důvod pro tvorbu zejména opravných položek a rezerv.

Společnost DEZA, a.s. je auditovanou účetní jednotkou - dceřinou společností konsolidačního celku AGROFERT HOLDING. Nástroje zásady opatrnosti jsou zde aplikovány zejména z důvodů jejich podstaty, na základě pravidel a metod používaných v rámci konsolidačního celku a vždy jsou i předmětem zájmu auditora. Využití jejich daňových možností přichází až ve druhé fázi (nejedná se o prioritu), pakliže to legislativa České republiky umožňuje. Společnost DEZA, a.s. s odlišnou významností využívá všech nástrojů zásady opatrnosti.

V oblasti rezerv hraje ve společnosti velmi významnou roli rezerva na opravy hmotného majetku, kterou společnost uplatňuje i v rámci snížení základu daně z příjmů. Na její vývoj měla zásadní vliv novela zákona o rezervách platná od 1. 1. 2009. Vedle této daňové rezervy společnost dlouhodobě tvoří rezervy účetní - zejména rezervu na náhrady

škod způsobené exhalacemi, rezervu na nevyčerpanou dovolenou, na benefity i rezervu na daň z příjmů.

Opravné položky společnost tvoří zejména k oběžným aktivům (ke stálým aktivům spíše výjimečně). Celková výše problematických pohledávek a návazně opravných položek je vzhledem k výši tržeb i složité struktuře prodeje z pohledu teritorií (export cca 60 %, prodej do cca 40 zemí 4 kontinentů) velmi nízká a svědčí o kvalitní práci společnosti DEZA, a.s. v této oblasti. Z této celkově nízké hodnoty opravných položek k pohledávkám pak převažují ty, které lze uznat jako náklad na dosažení, zajištění a udržení příjmů. Společnost aplikuje zásadu opatrnosti i prostřednictvím opravných položek k zásobám. Významnost této položky v podmínkách společnosti DEZA, a.s. podtrhuje jejich výše i výkyvy s ní spojené, které ovlivnila zejména ekonomická krize.

Odpisy dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku představují ve společnosti DEZA, a.s. konstantní a v čase se v podstatě neměnící nástroj zásady opatrnosti. Z dlouhodobého hlediska se jedná o jeden z nejvýznamnějších nákladových druhů. Od jejich výše se částečně odráží také velikost investic, které tím pádem nejsou zanedbatelné. Využití daňových odpisů má zásadní vliv na odlišnou účetní a daňovou zůstatkovou cenu majetku, jejichž rozdíl má rozhodující vliv na výši odložené daně, která ve společnosti DEZA, a.s. hraje taktéž významnou roli.

V případě sestavení a prezentace finančních výkazů účetní závěrky podle **mezinárodních standardů účetního výkaznictví** se zásadou opatrnosti rozumí spíše korekce ocenění vykázaných aktiv prostřednictvím vhodných modelů a vyhodnocení případného znehodnocení aktiv. Rezervy, jakožto nástroj zásady opatrnosti podle české legislativy, představují v rámci mezinárodních účetních standardů v podstatě samostatnou kategorii spadající pod problematiku závazků.

Seznam použité literatury

Publikace

- [1] DVOŘÁKOVÁ, Dana. *Základy účetnictví*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 308 s. ISBN 978-80-7357-544-1.
- [2] JÍLEK, Josef a Jitka SVOBODOVÁ. *Účetnictví podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví 2012*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 448 s. ISBN 978-80-247-4255-7.
- [3] KOLEKTIV AUTORŮ. *Účetnictví podnikatelů*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2009. 215 s. ISBN 978-80-248-2149-8.
- [4] KOLEKTIV AUTORŮ. *Účetnictví podnikatelů 2012*. 9. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 712 s. ISBN 978-80-7357-744-5.
- [5] KOVALÍKOVÁ, Hana. *Praktický průvodce českými účetními standardy pro podnikatele*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2005. 295 s. ISBN 80-7201-554-0.
- [6] MARKOVÁ, Hana. *Daňové zákony 2013*. 22. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2013. 272 s. ISBN 978-80-247-4643-2.
- [7] RYNEŠ, Petr. *Podvojně účetnictví a účetní závěrka 2012*. 12. vyd. Olomouc: ANAG, 2012. 1096 s. ISBN 978-80-7263-714-0.
- [8] SVOBODOVÁ, Jaroslava. *Inventarizace – praktický průvodce*. 6. vyd. Olomouc: ANAG, 2011. 359 s. ISBN 978-80-7263-652-5.

Právní předpisy

- [9] České účetní standardy pro podnikatele.
- [10] Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtující v soustavě podvojného účetnictví.
- [11] Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- [12] Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Články z odborných časopisů

- [13] CARDOVÁ, Zdenka. Rezervy a opravné položky. *Účetnictví v praxi*. 2011, č. 5, s. 21 – 24. ISSN 1211-7307.
- [14] DĚRGEL, Martin. Rezervy a opravné položky. *Daně, účetnictví – vzory a případy*. 2012, č. 5, s. 2 – 78. ISSN 1213-9270.
- [15] DĚRGEL, Martin. Účetní versus daňové odpisy – hmotného majetku. *Účetnictví v praxi*. 2011, č. 4, s. 4 - 12. ISSN 1211-7307.
- [16] DĚRGEL, Martin. Účetní versus daňové odpisy – nehmotného majetku. *Účetnictví v praxi*. 2011, č. 5, s. 13 – 20. ISSN 1211-7307.
- [17] DĚRGEL, Martin. Účetní versus daňové rezervy. *Účetnictví v praxi*. 2011, č. 9, s. 11 – 14. 2011, č. 10, s. 29 – 32. ISSN 1211-7307.
- [18] LÍBAL, Tomáš. Jak na inventarizaci opravných položek k pohledávkám. *Účetnictví*. 2011, č. 11, s. 23 – 25. ISSN 0139-5661.
- [19] LÍBAL, Tomáš. Opravné položky k pohledávkám v cizí měně. *Účetnictví*. 2012, č. 9, s. 2 -10. ISSN 0139-5661.
- [20] PILAŘOVÁ, Ivana. Neodbytné pohledávky a jejich účetní a daňové řešení. *Účetnictví v praxi*. 2012, č. 1, s. 5 – 9. 2012, č. 2, s. 35 – 38. ISSN 1211-7307.
- [21] PILAŘOVÁ, Ivana. Účetní závěrka a inventarizace roku 2012. *Účetnictví v praxi*. 2013, č. 1, s. 24 – 27. ISSN 1211-7307.
- [22] VLČKOVÁ, Miroslava. Komponentní odpisování dlouhodobého hmotného majetku. *Účetnictví*. 2011, č. 1, s. 57 – 58. ISSN 0139-5661.

Ostatní

- [23] Metodika sjednocení účetních postupů ve skupině AGROFERT HOLDING.
- [24] Podniková organizační směrnice Zásady pro účetnictví DEZA, a.s.
- [25] PricewaterhouseCoopers ČR. *IFRS a české účetní předpisy – podrobnosti a rozdíly*. Prosinec 2009, 78 s. Dostupné z:
<http://www.pwc.com/cz/cs/ucetnictvi/ifrs-publikace/ifrs-a-cz-gaap-podobnosti-rozdily.pdf>
- [26] Výroční zprávy DEZA, a.s. 2006 – 2012.

Seznam zkratek

apod.	a podobně
a.s.	akciová společnost
atd.	a tak dále
cca	přibližně
č.	číslo
ČR	Česká republika
D	dal
DPPO	daň z příjmů právnických osob
EU	Evropská unie
MD	má dáti
např.	například
odst.	odstavec
OP	opravná položka
písm.	písmeno
pozn.	poznámka
příp.	případně
resp.	respektive
SMV	samostatné movité věci
soubory MV	soubory samostatných movitých věcí
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
SZND	strategická zásoba náhradních dílů
tj.	to je, to jest
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný, takzvaně
viz	odkaz na (tabulku, kapitolu)

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školní a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byl VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 26. 4. 2013

.....
Bc. Petra Podzemná

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Doba odpisování v jednotlivých odpisových skupinách včetně příkladů majetku zařazeného do jednotlivých odpisových skupin

Příloha č. 2 - Roční odpisové sazby u rovnoměrného odpisování hmotného majetku

Příloha č. 3 - Koeficienty pro zrychlené odpisování

Příloha č. 4 - Doba odpisování u nehmotného majetku včetně minimální doby odpisování po provedení technického zhodnocení

Příloha č. 5 - Srovnání aplikace zásady opatrnosti u dlouhodobého hmotného majetku

Příloha č. 6 - Srovnání aplikace zásady opatrnosti u dlouhodobého nehmotného majetku

Příloha č. 7 - Srovnání aplikace zásady opatrnosti u snížení hodnoty aktiv

Příloha č. 8 - Srovnání aplikace zásady opatrnosti u rezerv

Příloha č. 9 - Ukázka rozpočtu pro tvorbu generální opravy zásobníku ve společnosti DEZA, a.s. – podklad pro stanovení výše zákonné rezervy na opravu hmotného majetku